

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Anabilim Dalı
İktisat Politikası Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE’NİN SANAYİLEŞMESİNDE KOBİ’LERİN
ROLÜ, REKABET GÜCÜ VE BÜYÜME AÇISINDAN
ÖNEMİ

Müge ÖNÜT

2501060849

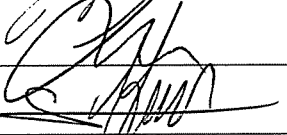

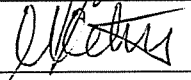
Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Selman YILMAZ

İstanbul - 2010

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **İKTİSAT POLİTİKASI** Bilim Dalında 2501060849 numaralı **MÜGE ÖNÜT'ÜN** hazırladığı **“TÜRKİYE’NİN SANAYİLEŞMESİNDE KOBİ’LERİN ROLÜ, REKABET GÜCÜ VE BÜYÜME AÇISINDAN ÖNEMİ”** konulu **YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca **10/03/2010 ÇARŞAMBA** günü **Saat: 10:00'da** yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin .....*Kabul*.....'ne* **OYBİRLİĞİ /OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI(*)	İMZA
PROF.DR.AHMET İNCEKARA	<i>Kabul</i>	
PROF.DR.UĞUR AKALIN	<i>Kabul</i>	
DOÇ.DR.SEYHUN DOĞAN	<i>Kabul</i>	
YRD.DOÇ.DR.SELMAN YILMAZ	<i>Kabul</i>	
YRD.DOÇ.DR.MURAT ÇETİN	<i>Kabul</i>	

ÖZ

Konu: Türkiye'nin Sanayileşmesinde KOBİ'lerin Rolü, Rekabet Gücü Ve Büyüme Açısından Önemi

Yazar: Müge ÖNÜT

Küreselleşen dünyada dünya çapında rekabet gücüne sahip olabilmek için yenilik yapabilme yeteneğine sahip olmak gerekmektedir. Bu çalışmada, Türkiye ekonomisinde ekonomik büyüme ve istihdama büyük katkı sağlayan KOBİ'lerin sanayileşme içindeki önemini ve rekabet gücünü saptayarak iktisadi büyümeye etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Günümüzde KOBİ'lere verilen desteklerin arttığını görmekteyiz ve sonuç olarak bu desteklerle birlikte sürdürülebilir büyüme hedefine ulaşılabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sanayileşme, KOBİ, Ekonomik Büyüme, Rekabet Gücü.

ABSTRACT

Subject: The Small And Medium Sized Enterprises' Role, Competitive Power And The Importance Of SMEs' In Terms of Growth In Turkish Industrilization

By: Müge ÖNÜT

In globalizing world, in order to have the competitive power worldwide, the ability to innovate must be needed. In this study, bringing up the effects of SMEs' on economic growth by determining the importance of SMEs' in industrialization and the competitive power of SMEs' which have significant contribution to the economic growth and employment in Turkey has been aimed. Nowadays, we can easily realize the support that is given to SMEs is ascending and in conclusion, with these supports suatainable growth target would be reached.

Key Words: Industrilization, The Small And Medium Sized Enterprises, Economic Growth, Competitive Power.

ÖNSÖZ

Sanayileşme içersinde ekonomik büyüme ve istihdam yaratmada büyük katkılar sağlayan KOBİ'lere verilen önem her geçen gün artmaktadır. Ağırlaşan rekabet şartları altında dinamik ve değişen koşullara çabuk ayak uydurabilen yapıları ile KOBİ'ler sürdürülebilir büyüme hedefinin gerçekleştirilmesinde temel unsur olarak görölmektedir.

Bu çalışmanın amacı küreselleşen dünyada çok fazla önem kazanan Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Türkiye'nin sanayileşmesinde önemini ve rekabet gücünü saptayarak iktisadi büyümeye etkilerini ortaya koymaktır.

Dünya hızlı bir şekilde değişmekte ve gelişmektedir. Türkiye bu değişim karşısında geri kalmamak için ekonomik yapısına en uygun stratejileri belirlemeli ve bunları uygulamalıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	III
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM KÜRESEL REKABET

1.1. KÜRESELLEŞME KAVRAMI VE KÜRESELLEŞMENİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ.....	4
1.1.1. Küreselleşme Kavramı.....	4
1.1.2. Küreselleşmenin Ortaya Çıkış Nedenleri.....	5
1.2. REKABET KAVRAMI VE FONKSİYONLARI.....	8
1.2.1. Rekabet Kavramı.....	8
1.2.2. Rekabetin Temel Fonksiyonları.....	9
1.3. REKABET GÜCÜ KAVRAMI, BOYUTU VE BELİRLEYİCİLERİ.....	10
1.3.1. Rekabet Gücü Kavramı.....	10
1.3.2. Rekabet Gücünün Önemi.....	12
1.3.3. Rekabet Gücünün Boyutları.....	17
1.3.4. Rekabet Gücünün Belirleyicileri.....	18
1.3.5. Uluslar Arası Yönetim Geliştirme Enstitüsü'ne Göre Rekabet Gücünün Ölçümü Ve Dünya Ekonomik Formu Göstergeleri.....	20
1.4. KÜRESEL REKABET VE KÜMELENME.....	21
1.4.1. Kümelenme Kavramı.....	21
1.4.2. Kümelenmenin Ekonomideki Yeri.....	23

1.5.	KÜRESEL REKABETTE AR-GE VE İNOVASYON.....	29
1.5.1.	Küresel Rekabette Ar-Ge'nin Önemi.....	29
1.5.2.	Küresel Rekabette İnovasyon'un Önemi.....	30

2. BÖLÜM

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER

2.1.	KOBİ TANIMLARI.....	33
2.1.1.	Niteliksel (Kalitatif) Kriterler.....	33
2.1.2.	Niceliksel (Kantitatif) Kriterler.....	34
2.1.3.	Türkiye'de KOBİ Tanımı.....	34
2.2.	KOBİ'LERİN EKONOMİDEKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	36
2.3.	KOBİ'LERİN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI.....	38
2.4.	KOBİ'LERİN SORUNLARI.....	40
2.4.1.	KNOWHOW Yetersizliği ve Düşük Teknolojik Seviye.....	41
2.4.2.	Finansal Ortamın Yetersizliği.....	41
2.5.	TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	44
2.5.1.	KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Kilit Rollerini.....	49
2.5.1.1.	İstihdam.....	49
2.5.1.2.	Değişme.....	49
2.5.1.3.	Gelişme.....	50
2.5.2.	Dönemler İtibariyle Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerin Gelişimi.....	52
2.6.	TÜRKİYE CC BEST VE KÜÇÜK İŞLETMELER İÇİN AVRUPA ŞARTI RAPORLARI.....	55
2.7.	OECD BOLOGNA KOBİ DEKLERASYONU.....	56
2.8.	TÜRKİYE'DE UYGULANAN KOBİ TEŞVİK POLİTİKASI.....	58

3. BÖLÜM
TÜRKİYE EKONOMİSİNİN REKABETÇİLİĞİ AÇISINDAN
KOBİ'LER VE BÜYÜME ÜZERİNDE ETKİLERİ

3.1. TÜRKİYE'NİN SANAYİLEŞME SÜRECİ (POLİTİKALARI).....	62
3.1.1. İthal İkameci Sanayileşme Stratejisi.....	63
3.1.2. İhracata Dayalı Sanayileşme Stratejisi.....	65
3.1.3. Gümrük Birliği Sonrası Sanayileşme Süreci.....	67
3.2. 2008 YILI KRİZ DÖNEMİNDE TÜRK SANAYİSİNİN DURUMU.....	70
3.3. KRİZ SONRASI TÜRKİYE EKONOMİSİ VE REKABET GÜCÜ.....	73
3.4. TÜRKİYE'NİN SANAYİLEŞME SÜRECİNDE YAPILMASI GEREKENLER.....	84
3.5. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN REKABETÇİ GÜCÜ.....	91
3.5.1. Türkiye'de KOBİ'lerin Rekabetçi Gücünün Artırılması.....	94
3.5.1.1. Makroekonomik İstikrarın Kalıcı Hale Getirilmesi.....	98
3.5.1.2. İş Ortamının İyileştirilmesi.....	99
3.5.1.3. AR-GE Ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi.....	101
3.5.1.4. Sanayide Yüksek Katma Değerli Üretim Yapısına Geçişin Sağlanması.....	101
3.5.2. Türkiye'de KOBİ'ler Üzerindeki Devlet Politikaları.....	102
SONUÇ	107
KAYNAKÇA	113

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: AB KOBİ Tanımı ve Türkiye'deki KOBİ Tanımı.....	35
(Tüm Sektörler İtibariyle)	
Tablo 2: KOBİ Boyutunda İşletmelerin Finansman Maliyeti Oranları.....	42
Tablo 3: Global Finansal Kriz	71
Tablo 4: Kriz Yıllarında Reel Ekonomik Göstergeler.....	72
Tablo 5: Ülke Grupları İtibariyle Büyüme Hızları ve Tasarruf Oranları (Yüzde)..	72
Tablo 6: Ekonominin Genel Dengesi.....	78
Tablo 7: 2008-2009 Toplam Tüketim – Sabit Sermaye Yatırım Oranları.....	79
Tablo 8: Türkiye'nin Rekabet Gücü (Ülkeler Arası Sıralamadaki Yeri).....	80
Tablo 9: Türkiye'nin Rekabet Gücü (Küresel Rekabet Endeksinin	80
Alt Eksenleri İtibariyle Sıralamadaki Yeri)	
Tablo 10: Türkiye'de Rekabeti Olumsuz Etkileyen Unsurlar	84
Tablo 11: Ar-Ge Hedefleri.....	88
Tablo 12: KOBİ'lerin Toplam İşyeri ve İmalat Sanayi İçindeki Durumu.....	93
(2002 Yılı)	
Tablo 13: KOSGEB Kredi Desteği.....	96
Tablo 14: Halk Bankası KOBİ Kredileri.....	97

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e	: Aynı eser
A.g.e.	: Adı geçen eser
A.y.	: Aynı yer
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
BTYK	: Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GATT	: General Agreement On Tariffs And Trade
GCI	: Global Competitiveness Index
GOÜ	: Gelişmekte Olan Ülkeler
GSMH	: Gayrisafi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
ILO	: International Labour Organization
IMD	: International Institute For Management Development
İGİAD	: İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İŞGEM	: İş Geliştirme Merkezi
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KGF	: Kredi Garanti Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÜSGEM	: Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
OECD	: Organisation For Economic Co-Operation And Development
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TİKA	:Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı
TÜRKONFED	:Türk Girişim Ve İş Dünyası Konfederasyonu
TÜSİAD	:Türk Sanayicileri Ve İşadamları Derneği
TİSK	:Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
UNIDO	:United Nations Industrial Development Organization
WEF	:World Economic Forum

GİRİŞ

Günümüzde rekabet; bireyler, firmalar ve devletler için yani ekonominin tüm aktörleri için çok önemli bir kavramdır. Gerek bireylerin zenginliği gerekse firmaların karlılığı ve devletlerin yüksek refah seviyesi için bu önemli kavramın iyi anlaşılması gerekmektedir. Dolayısıyla ülkeleri birbirine yakınlaştıran küreselleşmede rekabet yapıcı, geliştirici bir unsur olarak giderek öne çıkmaktadır.

Küreselleşen dünyada iç ve uluslar arası piyasalarda rekabet edebilmenin en önemli unsuru değişen koşullara hızlı bir şekilde ayak uydurabilmektir. Değişen koşullara ayak uyduramayan firmalar oyunun dışında kalmakta ve ülke ekonomilerinde çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla rekabet gücü, yenilik yeteneğine sahip olunması ve buna bağlı olarak tüketici beklentilerini karşılamak için geliştirilen mal ve hizmetlerin rakiplerinden önce piyasaya sunulması ile elde edilebilecektir.

Küreselleşme ile birlikte taşeronlaşma ve esnek üretim anlayışının gelişmesi kapitalist birikimde küçük işletmelerin hem önemini artırmış hem de bu işletmelerin hızla gelişmesine neden olmuştur. Bugün sermayenin merkezileşmesi üzerinden değil de, atomize olması üzerinden gerçekleşen birikim, küreselleşmenin şuan ki üretim yöntemleriyle de örtüşmektedir. Fordizmin devasa üretim hatları ve fabrikalar üzerinden gerçekleştirdiği sermaye birikimi 1970'eki krizle yerini esnek üretim anlayışına bırakmıştır. Bu üretim yöntemine en uygun yapı başta Almanya olmak üzere merkez Avrupa ülkelerinde vardı. Amerika ve Japonya'nın bu üretim yöntemine ayak uydurmaları daha güç olmuştur. Çünkü özellikle ikinci savaş sonrası bu iki ülkede kapitalizmin gelişimi sermayenin merkezileşmesi üzerinden olmuştur. Japonya'da devletin ve banka sisteminin desteklediği yapı büyük tekelleri doğurmuştur. Amerika'da ise demir-çelik, silah ve petrol sanayi dev tekellerle örülü yapısını yerel savaşlarla ve ABD'nin emperyalist politikalarıyla güçlendirmiştir. Bugün küreselleşme dalgaları en çok, bu nedenlerle, bu ülkelerden başlamaktadır.

Avrupa'nın kriz dalgalarını daha az hissetmesinin bugün en önemli nedeni 1970'li yılların başında itibaren küçük ve orta boy işletmelerin Avrupa kıtasında desteklenmesidir. Bu çerçevede KOBİ'lerin önemi ve ekonomik işlevleri günümüzde çok boyutlu bir çerçevede ele alınmalıdır.

Bugün hızla değişen teknoloji ve piyasaların küreselleşmesi, rekabet koşullarını etkilemekte ve KOBİ'ler için yeni imkânlar tanımaktadır. Bu nedenle KOBİ'ler, AB'nin ekonomik gelişmesinde önemli bir role sahiptir.

1970'li yıllardan beri önemli bir büyüme temposu yakalamayan ve kısmi enflasyonla birlikte işsizlik sorunu ile de boğuşan Avrupa Ekonomisini KOBİ'ler ayakta tutmaktadır.

Yeni kurulan şirketler genellikle küçük ölçekli firmalar olup uzun yıllar boyunca bu firmaların ekonomik ve politik hayatta oynadıkları rol önemsenmemiştir ama 1970'lerden sonra büyük ölçekli şirketlerin ekonomideki ağırlıkları, petrol krizi sonrası belirsiz bir ortamın doğması, Uzak Doğu Asya'dan yeni rakiplerin çıkması sonrasında küresel rekabetin artması, hızlı teknolojik değişimlere ayak uydurulamaması sonucunda gittikçe azalmaya başlamıştır. Bu yüzden, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler ilgi odağı olmaya ve ekonomik kalkınmada oynayabilecekleri rol incelenmeye başlanmıştır. Günümüzde esnek üretimin, inovasyonun öne çıkması KOBİ'leri daha çok öne çıkarmaktadır.

Günümüzde dinamik yapıları ve esnek karar alma mekanizmaları ile yeniliklere, talep değişikliklerine daha kolay uyum sağlayabilen, daha düşük yatırım maliyetiyle istihdam imkânı yaratan ve ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenen KOBİ'ler istikrarlı ve sürdürülebilir bir büyüme hedefinin gerçekleştirilmesinde temel unsur olarak görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, küreselleşen dünyada çok fazla önem kazanan Küçük Ve Orta Büyüklükteki işletmelerin Türkiye'nin sanayileşmesinde önemini ve rekabet gücünü saptayarak iktisadi büyümeye etkilerini ortaya koymaktır. Bu kapsamda çalışmanın ilk bölümünde AR-GE, inovasyon, kümelenme, rekabet kavramları açıklanmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yeri ve önemi üzerinde durularak Türkiye'de uygulanan KOBİ teşvik politikalarına da değinilecektir.

nc ve son bölümde ise Türkiye ekonomisinin rekabetçiliği açısından KOBİ'ler ve büyüme üzerinde etkilerinden bahsedilecektir.

1. BÖLÜM

KÜRESEL REKABET

1.1. KÜRESELLEŞME KAVRAMI VE KÜRESELLEŞMENİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

1.1.1. KÜRESELLEŞME KAVRAMI

Küreselleşme, ülkeler arasındaki ekonomik, hukuksal, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda ilişkilerin gelişmesi, farklı toplum ve kültürlerin yapılarının daha iyi tanınması, uluslar arası ilişkilerin yoğunlaşması gibi birbirleriyle ilgili konuları içeren bir olgudur. Küreselleşme çağı olarak da nitelendirilen bu dönemde hemen her alanda önemli değişiklikler görülmekte, karmaşık bir çevre içinde yaşama zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bugün yaşanan entegrasyonun boyutu küreselleşme ve dışa açılma ile eski dönemlere oranla daha çok artmıştır. Finansın serbestleştirilmesi veya sermayenin serbest dolaşımının sağlanması küreselleşmenin en önemli özelliklerinden biridir.¹

Küreselleşme; yeni dünya düzeni, post-modernizm, yerelleşme, neoliberalizm gibi kavramlarla da anılan kapitalist devletlerin dünyayı kendileri için bir ortak pazar durumuna getirme çabalarıdır diyebiliriz. Küreselleşme modernitenin sosyal, kültürel, düşünsel ve ekonomik boyutta kendini yeniden inşa etmesidir. Küreselleşme reel anlamda ulusal sınırların önemini kaybetmesi ve devletin ekonomi üzerindeki denetiminin yavaş yavaş ortadan kalkmasıdır. Aslında devlet etkisi tam anlamıyla ortadan kalkmamaktadır devlet kavramı bilgi ekonomisi doğrultusunda yeniden tanımlanmaktadır. Teknolojik gelişmeler de bu durumu hızlandırmaktadır.²

---

¹George Soros, **Küreselleşme Üzerine**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003, s.20.

²Richard J. Barnet, John Cavanash, **Küresel Düşler İmparator Şirketler ve Dünya Düzeni** Çev: Gülden Şen, İstanbul, Sabah Yayınları, 1995, s.1.

90'lı yılların sonlarında küreselleşme ve uluslar arası piyasalarda liberalizasyon politikalarının etkinliği birçok alanda uluslar arası ekonomik entegrasyonu hızlandırmıştır. Bilgi teknolojileri küreselleşmenin itici gücü olmuştur. Bu hareket dünya mal ticaretini arttırmıştır. Uluslararası alandaki bu dinamik süreçte firmalar çareyi şirket satın almaları, şirket birleşmeleri ve işbirliği gibi faaliyetlerde bulmuşlardır.

Küreselleşme ile birlikte rekabet giderek artmaktadır. Bununla birlikte pazar ekonomisi ithalatın artan rekabetiyle birlikte iç piyasalarda baskı yapmaktadır ve bazı durumlarda hükümetlerin uluslar arası yükümlülüklerine aykırı bir şekilde korumacı politikalar izlemesine yol açmaktadır. Söz konusu korumacı yaklaşımlar nedeniyle, ihracatçı firmalar, yabancı pazarlarda engellerle karşılaşmakta ve eşit şartlarda rekabet şanslarını kaybetmektedirler.

Küreselleşme nedeniyle gittikçe zorlaşan rekabet şartları karşısında klasik ihracat politikaları yeterli olmamaktadır. İhracatta rekabet edebilirliği belirleyen unsurlar olarak maliyet, fiyat, kalite gibi kavramların önüne “bilgi” geçmektedir. İhracatçının çeşitli pazarlar hakkında anında bilgi alabilmesi ve alınan bu bilginin en iyi şekilde kullanılması, ihracatçıya rakiplerinin karşısında önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu nedenle, karşılıklı ve hızlı bir bilgi akışının esas alındığı pazara giriş politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır.³

1.1.2. KÜRESELLEŞMENİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

Küreselleşme 1980'lerin ortalarına kadar akademik çevrelerce önemsenmemiştir. Küreselleşme sürecinin ortaya çıkmasında ve hızlanmasında teknolojik gelişmeler, bilgi ekonomisinin öne çıkması, dünyadaki neo-liberal

---

³Masum Türker, Esin Okay, **Türk Şirketlerinin Küresel Şirket Haline Getirilmesi Yolları**, İstanbul, İTO Yayınları, 2008, s.22.

politikaların ortaya çıkması, çokuluslu sermayenin yayılışı önemli derecede etkili olmuştur.

Küreselleşme sürecini doğuran eğilimler, sanayi toplumundan bilgi toplumuna, iş gücü ağırlıklı teknolojiden yüksek teknolojiye, ulusal ekonomiden dünya ekonomisine merkezi yönetimden yerel yönetime, temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye, hiyerarşiden hiperarşik görünümlü şebeke ve sanal organizasyon yapılarına geçiş gibi sosyal, siyasal, ekonomik, yönetsel ve örgütsel faaliyetlerde çeşitli dönüşümler ortaya çıkarmaktadır.⁴

Ekonomileri dışa açılmaya zorlayan ve birbirlerine bağımlı olmaya iten küreselleşme üç faktörün etkisiyle ortaya çıkmaktadır:⁵

- **İtici Faktörler:** Teknolojik gelişmeler küreselleşme üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Son on yılda büyük değişimler gösteren uydu haberleşmesi, faks, internet, elektronik mektuplaşma gibi uluslar arası iletişimi olanaklı hale getiren ve kolaylaştıran telekomünikasyon sistemleri küreselleşme üzerinde itici bir etki yaratmaktadır. Bunların arasında ucuz, gittikçe genişleyen, güvenilir uluslar arası ulaşım, özellikle büyüklükleri gittikçe artan uçaklar ve kargo sistemleri sayılabilir.
- **Hükümet Politikaları:** Asıl olarak finans ve ticaretin serbestleştirilmesi, tarife ve kotaların kaldırılması, uluslararası sermaye akışı üzerindeki kontrollerin azaltılması, ulusal şirketlere dış finansal kaynakların açılması, küreselleşmeyi başlatan faktörlerdir.
- **İşletme Stratejileri:** Uluslar arası politikalarda meydana gelen değişimler işletmeleri yeniden yapılandırmaktadır. Bu nedenle, işletmeler ürettikleri mal veya hizmetlerini dış ülkelere satmakta, dış ülkelerden de kaynak kullanmaktadır. Özellikle ihracat yaparak faaliyetlerini düşük maliyette

---

⁴John Naisbitt, Patricia Aburdune, **Megatrends 2000**, Çev: Erdal Güven, İstanbul, Form Yayınları, 1990, s.11.

⁵Nusret Ekin, **Küreselleşme Ve Gümrük Birliği**, İstanbul Ticaret Odası No:32, İstanbul, 1996, s.16.

merkezlere kaydırarak dış ekonomik ilişkiler kurmaktadır. Öte yandan, dışarıda kurdukları ilişkiler yoluyla alt işverenlerce üretilen mal ya da hizmetin bazı parçalarını dışarıdan satın almaktadırlar.

GATT'ın yürürlüğe girdiği 1948 yılından bu yana yapılan GATT görüşmelerinde bir yandan gümrük tarife oranları ve tarife dışı engeller önemli ölçüde azaltılırken, diğer yandan ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik geniş kapsamlı önlemler alınmıştır. Dünya ticaretinin serbestleştirilmesine yönelik çalışmalarda Uruguay Round ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün kurulması ise önemli ve kararlı bir aşamayı oluşturmuştur. 1948 yılında sanayileşmiş ülkeler, sanayi ürünlerine ortalama yüzde 40 seviyesinde gümrük tarife oranları uygulamıştır bu oran Uruguay Round sonrasında yüzde 4 altına düşmüştür.⁶

Ancak, Uruguay Round sürecinde Gümrük tarifelerinde sağlanan indirimlere ve tarife dışı engellerin azaltılmasına yönelik önemli adımlara rağmen, bugün hala mal, hizmet, sermaye ve kişilerin serbest dolaşımına yönelik çok çeşitli pazara giriş engelleri devam etmektedir.

Söz konusu engeller arasında klasik gümrük tarifelerinin yanı sıra ticarete teknik engeller, sübvansiyonlar, kamu alımları, miktar kısıtlamaları, menşe kuralları gibi tarife dışı engeller bulunmaktadır. Ayrıca, ülkeler arasında gittikçe artan entegrasyonla birlikte, yatırım koşulları, ulusal düzenlemeler, rekabet koşulları ve pazarların işleyişindeki yapısal farklılıklar da gümrüklerin gerisinde karşılaşılan engeller arasında bulunmaktadır.⁷

---

⁶Türker, a.g.e., s.20.

⁷Serpil Oğuz, **Pazara Giriş Stratejileri ve Türkiye için Pazara Giriş Modeli**, (Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/pazara.doc.>, 15.11.2009.

1.2. REKABET KAVRAMI VE FONKSİYONLARI

1.2.1. REKABET KAVRAMI

Rekabet, en iyi ikincinin birinciden daha iyi olmak için, daha çok gayret göstermesini ve bu arada en iyi birincinin de arkadan gelecek en iyi ikincilerle arasındaki mesafeyi daha da açmaya çalışmasına neden olan bir olgudur.⁸

Rekabet kıt bir şeyin paylaşılması amacıyla yapılmaktadır yani bolluğun olduğu bir ortamda rekabetten söz edilemez. Ayrıca rekabet, özgürlüklerin olduğu bir ortamda ve hukuk rejiminde olabilmektedir. Kuralsız ve kısıtlamasız yarışlar rekabet olarak nitelendirilememektedir.

Rekabet ortamında hiç kimsenin veya kurumun ayrıcalıklı bir konumda olmaması ve hiçbir ayrımcılığın yapılmaması gerekmektedir. Bazen rekabet ortamında oyuncuların oyunun kurallarını ve sonucunu belirleyemeyecek kadar çok sayıda olmaları koşulu aranmaktadır. İktisadi alanda rekabetin koşulları, piyasa koşulları çerçevesinde oluşturulmaktadır.⁹

Rekabet önemli bir konudur çünkü doğal kaynakları (üretim faktörlerini aslında) verimli kullanmayı cezalandırmakta, verimli kullanıyı ödüllendirmekte yani kaynakları verimli kullanmayan batmaktadır. Bu da toplumun kaynaklarını iyi kullananın ayakta kalmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla zenginleşme sağlanmaktadır. Rekabet rasyonellik, akılcılık ve kaynakları etkin kullanmaktır. İnsan kendi çıkarları peşinde koşarken en kalitesini en ucuza alırken toplumun zenginleşmesine de yardımcı olmaktadır. Çünkü insan kendi çıkarlarını maksimum kılmakla kalmaz, bu koşullarda üretim yapmayı kaynakları etkin kullanmayı da tasfiye etmektedir.¹⁰

---

⁸Friedrich A Hayek, **Hukuk, Yasama Ve Özgürlük, Özgür Bir Toplumun Siyasi Düzeni**, Çev. Mehmet Öz, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No.357, 1997, s.102.

⁹Erdal Türkkkan, **Rekabet Nedir?** (Çevrimiçi) <http://www.rekabetderneği.org/rekabethakkında.htm>, 15.11.2009.

¹⁰ Mehmet Altan, "Toplumsal Bir Özeleştirme Denemesi Niteliğinde Rekabetin Neresindeyiz" **Perşembe Konferansları 22**, Ankara, 2008, s.43.

1.2.2. REKABETİN TEMEL FONKSİYONLARI

Rekabetin toplumsal ve ekonomik olmak üzere iki fonksiyonu bulunmaktadır. Toplumsal fonksiyonlar, rekabet hukuku çerçevesinde düzenlenerek ortaya çıkarılmaktadır.¹¹

Demokratik toplumlarda tüketicilerin talepleri doğrultusunda hangi mal ve hizmetlerin üretileceğinin, bu mal ve hizmetlerin nasıl, kimler için ve ne kadar üretileceğinin belirlendiği piyasayı oluşturan temel faktör rekabettir. Piyasanın etkin bir şekilde çalışmasından beklenen yararlar temel olarak rekabetin varlığının bir sonucu olarak karşımıza çıkacaktır. Rekabet yukarıda belirtilen fonksiyonların yanı sıra farklı niteliklere sahip çok sayıda iktisadi fonksiyona sahiptir.¹²

- **Kaynak Dağılımı Fonksiyonu:** Rekabet, iktisadi birimlerin sahip oldukları kaynakları en iyi şekilde kullanmalarını sağlamaktadır.
- **Yenilik Ve Teknik Gelişmeyi Uyarma Fonksiyonu:** Rekabetçi piyasalarda faaliyet gösteren firmaların piyasada kalabilmek için diğer firmalardan farklı olmaları gerekmektedir. Bunun için daha ucuz ve daha iyi bir ürüne hatta yeni bir buluşa sahip olmak durumundadırlar. Bunun için rekabetçi piyasalarda teşebbüslerin Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) faaliyetlerinde bulunmaları gerekmektedir.
- **Üretimde Verimlilik Fonksiyonu:** Rekabet, firmaları daha az kaynak ile üretim yapmaya zorlamaktadır.
- **Gelir Dağılımı Fonksiyonu:** Rekabet derecesi arttıkça gelirin birincil dağılımı daha adil olmaktadır. Ayrıca rekabet yaşam kalitesini arttırmakla birlikte gelir dağılımı eşitsizliğinden kaynaklanan zorluklarla daha kolay başa çıkılabildiğini sağlamaktadır.

---

¹¹Şaban Esen, **Türk Rekabet Politikası Ve Rekabet Politikasından Beklentiler**, (Çevrimiçi)http://paribus.tr.googlepages.com/s_esen.doc, 16.11.2009.

¹²Yalın Kılıç, **Rekabet Politikası Açısından Birleşme Ve Devralmalar**, Ankara, DPT, Yayın No:2509, 200, s.1; Ömer Faruk Sapan, **Rekabet Ve Oligopol Piyasalar**, (Çevrimiçi)<http://www.ekonomist.8m.net/m9.html>,16.11.2009; Coşkun Can Aktan, İstiklal Y. Vural, **Yeni Ekonomi Ve Yeni Rekabet**, Ankara, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Rekabet Dizisi:1, Yayın No:253, 2004, s.16.

- **Uyum Esnekliği Fonksiyonu:** Kaynakların optimal dağılımını ve daha verimli olan alanlara yönlendirilmesini sağlayan etkin rekabet, işletmelerin üretim programlarının, üretim yöntem ve süreçlerinin iktisadi ve teknolojik değişikliklere ve iktisadi kriz ve dalgalanmalara uyum sağlama yeteneğini arttırmaktadır.
- **Tüketicilerin Refahını Arttırma Fonksiyonu:** Tüketicilerin talep ettiği mal ve hizmetlerin üretilmesini sağlayan rekabet, tüketicilerin çok sayıda farklı mal ve hizmet arasında serbestçe tercih yapmasını sağlamaktadır. Ayrıca üretimde verimliliği ve teknik gelişmeleri teşvik ederek firmaların kar hadlerine sınırlama getirmektedir böylece tüketicilerin daha az para ödemeleri sonucunda tüketicilerin refahı artmaktadır.

Görüleceği üzere rekabetin çok fazla fonksiyonu bulunmakta olup hepsinin amacı ülkenin refahını arttırmaktır.

1.3. REKABET GÜCÜ KAVRAMI, BOYUTU VE BELİRLEYİCİLERİ

1.3.1. REKABET GÜCÜ KAVRAMI

Rekabet gücü kavramının tam olarak ne anlama geldiği konusunda henüz iktisatçıların karar verdikleri tek bir tanım bulunmamaktadır. Bunun temel nedenleri şu şekilde açıklanabilir:¹³

- Rekabet gücü firma, sektör ve ülke bazında ele alındığında her bir düzeyde farklı tanımlanabilmektedir.
- Rekabet gücünü belirlemede kullanılan ölçütler farklı olabilmektedir. Örneğin, ülkenin sadece dış ticaret açısından rekabet gücü ele

---

¹³Recep Düzgün, “Türkiye’nin Uluslar Arası Rekabet Gücü. Çok Değişkenli İstatistiksel Bir Analiz”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 23/2, Kayseri, 2007, s.423.

alınabilir. Ya da çok sayıda gösterge ele alınarak ülkenin bütün olarak rekabet gücü ölçülebilir.

- Rekabet gücü bakış açısına göre farklı olabilmektedir. Rekabet gücüne mikro ya da makro açıdan bakılabilmektedir.

Dünya Rekabetçilik Merkezi'nin tanımına göre rekabet gücü ulus ve şirketlerin yeteneklerini nasıl yönettiklerini ve bu sayede uzun vadeli refaha nasıl eriştiklerini incelemektedir. Bu yetkinlikler farklı kişiler ve kurumlar için farklı anlamlar taşıyabilmektedir. Buradan rekabet gücünün çok yönlü bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Bir ülkenin doğal ortamı, coğrafyası belli rekabetçi avantajlar getirmektedir. Ama bunun ötesinde yenilikçi ve bütüncül yaklaşımlar da gerekmektedir. Bunların arasında beceriler, alt yapı, finansal sistem, eğitim ve sağlık hizmetleri ve diğerleri gelmektedir. Örneğin, İsviçre bir kara ülkesi olarak Alpler ve İsviçre çikolatası ile en iyi tanınmaktadır ama denizi olmamasına rağmen İsviçre'nin milli yelken takımı iki kez ABD'de şampiyonluk kazanmıştır. Alinghi isimli takımın en belirgin özelliklerinden biri çok geniş perspektifli bir yaklaşım benimsemeleridir. En iyi teknoloji, yoğun çalışma ve iyi bir eğitim programı sayesinde başarılı olmuşlardır. Ama bunun ötesinde teknoloji ile bütünleşmiş malzemeleri de kullanmışlar ve çok rekabetçi bir ruha sahip olabilmişlerdir. Risk alabilmişlerdir. Onları başarıya disiplinli, kararlı, güçlü bir irade götürmüştür. Yani bütün becerilerini kullanarak ABD kupasını kazanmışlardır.¹⁴

Günümüzde rekabet gücü ile ilgili yapılan açıklamaların en kapsamlısı M. Porter'a aittir. Porter, teknolojik yenilikleri öne çıkararak, uluslararası rekabet avantajına dinamik bir yaklaşım getirmiştir.¹⁵

---

¹⁴Suzanne Rosseler - McCauley, **3. Rekabet Kongresi, Sunumlar ve Sonuç Bildirgesi**, İstanbul, 2007,(Çevrimiçi)http://www.sedefed.org/documents/Rekabet_Kongresi_2007_Sunumlar_ve_Sonuc_Bildirgesi_NetEdit.pdf, 17.11.2009, s.20.

¹⁵Hüsni Erkan, Canan Erkan, "Bilgi Ekonomisinde Teori Ve Politika", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F, 3. **Ukusal Bilgi, Ekonomi Ve Yönetim Kongresi**, 25-26 Kasım 2004, s.358.

Porter, elmas şeklinde tasarlanan model ile firmaların rekabet avantajı sağlamalarında etkisi olan dört faktörün her birini elmasın dört köşesine “girdi (faktör) koşulları”, “talep koşulları”, “firma stratejisi ve rekabet yapısı” ve “ilgili ve destekleyici endüstrilerin varlığı” olarak yerleştirmektedir.¹⁶ Devlet ise bu dört faktörü dışarıdan etkilemektedir. Elmas modelinde yer alan bu faktörler birbirlerini etkileyerek rekabet avantajı sağlanmaktadır.

Teknolojik bilgi birikimi doğrultusunda üretim yapabilen ve pazar değişkenliğine uyum sağlayabilen, esnek üretim yeteneğine sahip işletmeler, daha kaliteli ve daha düşük fiyatlı ürünü müşterilerine sunarak rakipleri karşısında yüksek rekabet gücü elde etmektedirler.

Yüksek rekabet gücü için işletmelerin, müşterilerle yakın ilişkiler kurmaları, onların beklentilerine istenilen nicelik ve zamanda cevap verebilmeleri, şikayet ve beğenilerini ayrı değerlendirmeleri, rakip ürünlerle kendi ürünlerini kıyaslayarak gelişimlerinde süreklilik sağlamaları, analiz ettikleri pazar bilgileri doğrultusunda gelecek dönem çalışmalarına yön vermeleri gerekmektedir.

1.3.2. REKABET GÜCÜNÜN ÖNEMİ

Küreselleşme, serbestleşme politikaları, iletişim, bilgi, üretim, ulaştırma vs. teknolojilerindeki ilerlemeler, yönetim ve pazarlama tekniklerindeki gelişmeler gibi unsurlar mal ve hizmet üretimi ve ticaretini oldukça arttırırken; firma ve sektörler, yurtiçi ve yurtdışındaki rakipleriyle, fiyat ve kalite açısından eskiye oranla daha çok rekabet etmeye başlamışlardır.¹⁷

---

¹⁶Melih Bulu, İ. Hakkı Eraslan ve Özlem Şahin, “Elmas (Diamond) Modeli ile Ankara Bilişim Kümelenmesi Rekabet Analizi”, Eskişehir OsmanGazi Üniversitesi İ.İ.B.F., 3. **Ulusal Bilgi, Ekonomi Ve Yönetim Kongresi**, 25-26 Kasım 2004, s.147.

¹⁷Nurettin Kaldırımçı, “Rekabet Ve Yönetim İlişkisi”, **Rekabet Düzenlemeler Ve Politikalar Kongresi**, 25-26 Eylül 2003, Muğla Üniversitesi, s.105, (Çevrimiçi)<http://www.rekabet.gov.tr/word/sempozyum/muglasempozyum.doc>, 16.11.2009.

Küresel serbest ticaretin zaman içerisinde gelişmesi, gümrük tarifelerinde yaşanan indirimler ve diğer gümrük engellerinin azaltılması, bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve bunun tüm dünyaya yayılması, firmalar üzerindeki rekabet baskısını arttırmıştır.¹⁸

Rekabetçi ortamlar işletmeler için katma değer yaratmakta olup aynı zamanda yeni işlerin istihdam alanlarının yaratılmasını sağlamaktadır. Rekabet gücü hem yatırımları, hem de yeni becerileri toplumlara çekmekte ve devlet için gelir yaratmaktadır.

Khemani, rekabet gücünü, firmaların /endüstrilerin/ ülkelerin toplam verimliliği arttırabilme gücüne sahip olmaları şeklinde ifade etmektedir. Rekabet gücünün arttırabilmesi insan kaynağının, sermaye ve doğal kaynakların yenilenmesine, geliştirilmesine ve teknolojik değişimlere hızlı bir şekilde uyum sağlama yeteneğine bağlı olduğunu belirtmektedir. Ayrıca endüstri içi ve endüstriler arası ilişkilerin gelişmesinin de verimlilik artışına etki eden bir faktör olduğunu belirtmektedir.¹⁹

Teknolojinin verimlilik artışı ile uzun dönemli büyüme üzerindeki etkisi, verimli bir büyüme süreci için somut bazı önlemleri almayı gerekli kılmaktadır. O önlemlerden bazıları ise şu şekilde sıralanabilir:²⁰

- Makro ekonomik istikrarın sürdürülmesi
- İstihdamı arttıracak ve reel gelirlerin aşınmasını önleyecek olan ücret dışında kalan işçi maliyetlerinin düşürülmesi

---

¹⁸Shyarin Khemani, Andrew Stone, "International Competitiveness Indicator For The Middle East And North Africa: A Review, **Economic Research Forum Newsletter**, Vol:3, Cairo, 1996, (Çevrimiçi)<http://www.erf.org.eg/middle.php/file/nletter/june96-03-22>, 17.11.2009.

¹⁹R. Shyam Khemani, **Fostering Competitiveness**, (Çevrimiçi)<http://www.worldbank.org/mdf/m>, 17.11.2009.

²⁰Erol Taymaz, Halit Suiçmez, "Türkiye'de Verimlilik, Büyüme Ve Kriz", **Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni**, 2005/4, 2005, (Çevrimiçi)<http://www.tek.org.tr/dosyalar/TAYMAZ-SUICMEZ.pdf>, 15.11.2009, s.59.

- Çalışanlara beşeri sermaye yatırımı yapılması hem geliri hem de verimliliği arttıracaktır.
- Yatırım ortamının iyileştirilmesi
- Ücret dışındaki yatırım ve üretim maliyetlerinin düşürülmesi
- Yapısal işsizliği önleyici tedbirlerin alınması
- İşletmelerin kapasite raporları tutmaları

Büyümeye esas olacak verimlilik artışı sağlayan politika önlemleri ise şu şekildedir:²¹

- Üründe teknolojik yenilik getiren orijinal bir buluş yapmak
- Üretim yönetiminde yenilik
- Teknoloji transferi
- Yeniden yapılanma – üretimin reorganizasyonu
- Kapasite kullanımını arttırmak
- Vardiyalı çalışma
- Kaynakların yeniden dağılımı
- Eğitim ve beceri düzeyini arttırmak
- İşyerinde mesleki eğitim ve deneyim
- İşyeri sağlık güvenlik koşullarının iyileştirilmesi
- İşletmede demokrasi

Teknolojik gelişme – verimlilik - büyüme üçgeni ülkelerdeki zenginliğin de formülünü oluşturmaktadır.

---

²¹A.e., s.58.

IMD'ye göre, ulusal rekabet gücünün artırılmasında; ekonomik performans, kamunun etkinliği, özel sektörün etkinliği ve alt yapıdan oluşan bu dört unsur etkileşim içinde olmakla beraber IMD, bir ülkenin rekabetçi kalabilmesi için “Altın Kurallar” olarak adlandırdığı bir takım kurallar belirlemiştir. Bu kurallar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:²²

- İstikrarlı ve tahmin edilebilir yasama ortamının oluşturulması,
- Esnek bir ekonomik yapıya sahip olma,
- Geleneksel ve teknolojik alt yapıya yatırım yapma,
- Özel tasarrufları ve yurtiçi yatırımları teşvik etme,
- Uluslar arası piyasalarda saldırgan bir tavır takınmak, yabancı sermaye yatırımları için cazip bir hale gelme,
- Kalite üzerinde odaklanma, kamu yönetiminde hızı ve şeffaflığı artırma,
- Ücret seviyesi, verimlilik ve vergileme arasındaki ilişkiyi sürdürme,
- Ücret farklılığını azaltarak ve orta sınıfı güçlendirerek sosyal yapıyı koruma,
- Eğitim yatırımlarını artırma (özellikle orta öğretim seviyesinde ve işgücünün hayat boyu eğitiminde)
- Vatandaşların arzu ettikleri değer sistemini korurken; ekonomik yapı ve globalleşme süreci arasında dengenin korunması.

Aynı zamanda dört rekabetçilik faktörünün bulunduğu söylenebilmektedir. Bu faktörler ile birlikte bir ülkedeki rekabetçi ortam tayin edilebilmektedir. Birincisi bir ülkenin ekonomik performansı, ikincisi hükümetin etkinliği, üçüncüsü iş aleminin etkinliği ve sonuncusu alt yapıdır. Bu faktörlerin her biri daha sonra 5 ayrı rekabet

---

²²IMD, **World Competitiveness Yearbook 2005**, Geneva, 2005, p.609,615.

kategorisine ayrılmakta ve toplamda 20 adet olmaktadır. Bu şekilde rekabet gücü daha dar bir kalıpta ölçülmektedir. Uluslar arası ticaret istatistikleri, ticari mevzuat veya eğilim bunlara örnek olarak gösterilebilir.²³

Dünya rekabet gücü sadece refah ile ilişkilendirilmemelidir. Ulusların çok zengin olmaları onların mutlak rekabet gücüne sahip oldukları anlamına gelmemektedir. Örneğin İrlanda gayri safi yurtiçi hasılaya göre zengin ülkeler arasındadır ama rekabetçi sıralamaları iyi değildir. Bu ülkenin gayri safi yurtiçi hasılası dünyada en büyük dördüncü değere sahiptir ama sürdürülebilir rekabet gücünde hızla sıralamada aşağı düşmektedir. Dolayısıyla zenginliğin geçmişte iktisap edilmiş olması tabii ki rekabet gücüne katkıda bulunmaktadır ama hiçbir şekilde gelecekte rekabet gücünü garanti altına almamaktadır.²⁴

Ekonomik olarak güçlü olmak da rekabet gücünü beraberinde getirmemektedir. Ekonomik güç, yabancı sermaye yatırımlarında veya ihracatta çok büyük olmanızı beraberinde getirmektedir. Örneğin Japonya çok önemli ekonomilerden biridir ama rekabet gücü açısından 24. sırada yer almaktadır. Çünkü çok katı ekonomik koşullara sahiptir.²⁵

Rekabet gücü geleceğe yönelik olarak kendinizi ne ölçüde iyi hazırladığınızın bir ölçüsüdür. Küresel dünyaya baktığımızda bugün artık geçmişteki performans ile değil başkalarının da başka yerlerdeki aynı eşzaman performansı ile kıyaslama yapılması gerekmektedir. Örneğin bir atlet yüz metrelik bir koşuyu 11 saniyede koştuğunda tüm zamanın kendisi için en iyi zamanını yapmış olabilir, ama olimpiyatlarda 11 saniye onu sonuncu yapabilmektedir dolayısıyla başkaları ile hep göreceli olarak kıyaslama yapılması gerekmektedir. Bu da rekabet gücünü artırıcı etki yaratacaktır.

---

²³Rosseler, a.y..

²⁴A.e., 20,21

²⁵A.e.,21

1.3.3. REKABET GÜCÜNÜN BOYUTLARI

Çok boyutlu rekabet gücünü firma, endüstri ve uluslar arası (ulusal) düzeyde ele alabiliriz.

Yönetim ve işletme stratejileri alanına yoğunlaşan akademisyenler, rekabet gücü araştırmalarında mikro bakış açısıyla işletmeleri ele almışlar ve küresel dünya düzeninde rekabet konusunda üzerinde durulması gereken birimin işletmeler olduğunu savunmuşlardır. Bu görüşü savunan Krugman, rekabet gücü çalışmalarının ulusal boyuta uygulanmasını anlamsız bulmuş olup, ülkelerin rekabet güçleri konusundaki tüm endişelerin yersiz olduğunu, tartışmaların daha çok işletmeler üzerinde yoğunlaşması gerektiğini vurgulamıştır.²⁶

Firma düzeyinde rekabet gücü, rakip yerli ve yabancı firmalara kıyasla ürün fiyatı veya ürün kalitesinde ve ayrıca ürün tesliminde dakiklik, satış sonrası servis gibi fiyat dışı unsurlar açısından bugün ve gelecekte de diğerlerinden üstün olması şeklinde de tanımlanabilmektedir.²⁷

Ayrıca beşeri sermaye ve teknoloji düzeyi ile birlikte firmalar rakiplerine göre daha iyi ürünler üretmekte ve rekabet piyasasındaki fırsatları değerlendirme imkanları bulmaktadırlar.

Endüstri, bir malın veya hizmetin üretiminde birbirleriyle rekabet eden firmalar bütünüdür. Endüstri düzeyinde rekabet gücü, bir endüstrinin bütün olarak

---

²⁶Paul Krugman, "Competitiveness: A Dangerous Obsession", **Foreign Affairs**, Vol. 73, No.2,1994, p.44.

²⁷Devajyati Ghose, Hami Kharas, "International Competitiveness, The Demand For Exports And Real Effective Exchange Rates In Developing Countries", **Journal Of Development Economics**, No:41, 1993, p.393.

rakiplerine eşit ya da onlardan daha üst düzeyde bir verimliliğe ulaşması olarak tanımlanmaktadır.²⁸

Endüstri düzeyinde rekabet gücü kavramını tanımlamak firma düzeyindeki rekabet gücünü tanımlamaktan daha zor ve belirsizdir. Bölgesel bir piyasadaki bir firmanın rekabet gücü aynı piyasa ve bölgedeki rakipleri ile karşılaştırılabilirken bir endüstrinin rekabet gücü, ticaretin söz konusu olduğu diğer bölge veya ülkelerdeki endüstrilerle karşılaştırılabilmektedir. Endüstri düzeyinde rekabet gücü, endüstrinin bünyesindeki büyük firmaların rekabet gücü olarak değerlendirilebilmektedir.²⁹

Uluslar arası veya ulusal rekabet gücü kavramları genellikle aynı anlamda kullanılmaktadır ve endüstri ve firma düzeyinden ayrı olarak, daha geniş kapsamda bir ülkenin rekabet gücünü ifade etmektedir.

1.3.4. REKABET GÜCÜNÜN BELİRLEYİCİLERİ

Rekabet gücünü belirleyen faktörlerdeki değişimin dört evre geçirdiği söylenmektedir.³⁰

- **1. Evre:** Henüz teknoloji gelişmemiş ve yaygınlaşmamıştır. Bu dönemde rekabet gücünü belirleyen temel faktörlerden birisi geniş ölçekte üretimde bulunularak maliyet tasarrufu sağlamaktır.
- **2. Evre:** Stratejik yönetim anlayışının önem kazandığı ürün-pazar genişlemesine dayalı rekabet evresinde, firmalar belirli pazarlarda rekabetçi konum elde etmek ve buradaki konumlarını devam ettirebilmek için bir yandan yurtiçinde kamusal desteklerden yararlanmakta diğer yandan, uluslar arası piyasalarda rakiplerinin

---

²⁸Hayriye Atik, **Yenilik Ve Ulusal Rekabet Gücü**, Ankara, Detay Yayıncılık, 2005, s.18,19.

²⁹Coşkun Can Aktan, İstiklal Y. Vural, **Rekabet Gücü Ve Rekabet Stratejileri**, Ankara, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Rekabet Dizisi:2, Yayın No:254,2004, s.16.

³⁰A.e., s.27.

davranış ve taktiklerine karşılık vermek için rekabet politikaları geliştirmektedirler.

- **3. Evre:** 1980’li yıllar toplam kalite felsefesinin önem kazandığı bir dönem olmuştur. Bu yıllar “kalite üstünlüğü ile rekabet”in geçerli olduğu dönem olarak adlandırılmaktadır.
- **4. Evre:** 1990’lı yıllarda kalitenin bir diğer boyutu olan “tasarım” ön plana çıkmaya başlamış ve yeni ürünleri pazara en kısa sürede sunan firmalar rekabet güçlerini arttırmaya başlamışlardır. 2000’li yıllarda ise “toplam kalite” felsefesinin önemli unsurlarından birisi olan “hizmet” rekabet gücünü belirleyen faktör olarak önem kazanmaya başlamıştır.

Görüleceği üzere zaman içerisinde rekabet gücünü belirleyen faktörlerde değişimler olmuştur. Bunların yanı sıra döviz kurları da ihracat ürünlerinin fiyatlarını etkileyerek ülkelerin rekabet güçleri üzerinde belirleyici olmaktadır. Kur politikası yoluyla ihracat yapmak iç piyasaya göre daha karlı hale gelebilecek ve ihraç mallarının dış piyasalarda fiyatlardan dolayı rekabet edebilecek duruma gelecektir.

Ülke parası normal değerinden daha fazla belirlendiğinde, ithal edilen girdiler daha ucuza gelmektedir. Bunun sonucunda üreticilerin maliyetleri düşüktür. Gelişmekte olan ülkelerin ihracat güçlerini arttırabilmeleri için paralarının değerlerini düşürmeleri gerekmektedir.

Milli paranın değerini düşürmeden, ödemeler bilançosu açığı vermeden yani yaşam standardını düşürmeden rekabet gücünün artırılması gerekmektedir. Bu ise sağlıklı ve sürdürülebilir bir iktisadi büyüme trendi ile mümkün olmaktadır.³¹

---

³¹Irfan Ul Haque, **Trade Technology And International Competitiveness**, Economic Development Institute Development Studies, Washington D.C, The World Bank, 1995, p.49.

1.3.5. ULUSLAR ARASI YÖNETİM GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ'NE GÖRE REKABET GÜCÜNÜN ÖLÇÜMÜ VE DÜNYA EKONOMİK FORMU GÖSTERGELERİ

Günümüzde, uluslararası ölçekte ekonomik bölgelerin rekabet güçlerinin belirlenmesi ve bölgelerarası bir sıralama oluşturulması için farklı kurumlar tarafından, endeks çalışmaları yapılmaktadır. Örneğin, Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum – WEF) tarafından her yıl yapılan ülkeler düzeyinde Küresel Rekabetçilik Endeksi (Global Competitiveness Index, GCI) yayımlanmaktadır. Bölgesel rekabetçiliğe, ülkenin üretkenlik düzeyini belirleyen politika ve faktörler bütünü olarak gören WEF, endeks çalışmalarında ülkelerin rekabetçiliklerini ve üretkenliklerini doğrudan etkilediğini kabul ettiği 9 farklı temel değişken (kurumlar, altyapı, makro ekonomi, sağlık ve temel eğitim, ileri düzey eğitim, pazar etkinliği, teknolojik hazırlık, iş sofistikasyonu ve yenilik) kullanmaktadır.³²

Uluslar arası Yönetim Geliştirme (International Institute For Management Development –IMD) her sene Dünya Rekabet Yıllığı (World Competitiveness Report) adıyla yayınladığı raporda ülkeleri rekabet güçlerine göre sıralamaktadır.

IMD tarafından yayınlanan endeks’de ekonomik performans, devlet etkinliği, işletmelerin etkinliği ve altyapı olmak üzere dört ana değişken temel alınmaktadır.³³

IMD ülkeleri rekabet güçlerine göre sıralarken sadece GSYİH ve verimliliğe indirgeme yapmamaktadır. Ekonomik yapının yanı sıra siyasi yapı, ülkelerin altyapıları, kültürleri, dünya ekonomisine entegre olma dereceleri gibi çeşitli gruplar altında toplanan çok sayıda göstereyi de dikkate almaktadır. Ülkelerin rekabet gücü, ülke içindeki firmaların rekabet gücünün toplamından oluşmaktadır. Ancak

---

³²World Economic Forum (WEF), **Global Competitiveness Report 200-2007**, Oxford University Pres, Oxford, 2007, p.3,4.

³³International Institute of Management Development (IMD), **World Competitiveness Yearbook, 2005**, Lausanne, p.615.

firmaların rekabet gücü birebir ölçülemeyeceğinden rekabet gücünü etkileyen faktörler belirlenerek ölçülmektedir.³⁴

Dünya Ekonomik Forumu, her sene Global Rekabet Raporu (Global Competitiveness Report) adı altında bir rapor yayınlamaktadır. Raporla ülkelerin uluslar arası rekabet güçleri “global rekabet endeksi” yardımıyla ölçülmektedir.

Araştırmada rekabet gücü, bir ülkenin ekonomik refah ve yaşam standardını yükseltebilmesi için gerekli ekonomik güç olarak açıklanmaktadır. Ayrıca rekabet gücü ülkenin gelecek beş on yılı içerisindeki büyüme potansiyelini ortaya koymaktadır.³⁵

1.4. KÜRESEL REKABET VE KÜMELENME

1.4.1. KÜMELENME KAVRAMI

Türk Dil Kurumu küme kavramını “birbirine benzer veya aynı cinsten olan şeylerin oluşturduğu bütün, takım, öbek, grup”³⁶, kümelenmeyi ise “bir yere toplanma veya yığılma eylemi” olarak tanımlamaktadır.³⁷

Porter’in terminolojisinin ön planda olmasının olası nedenlerinden biri, en baştan kümelenme kavramını rekabetin belirleyicilerini kapsayan bir odakla temellendirmiş ve desteklemiş olmasıdır. Bu da günümüz ekonomisinde başarılı

---

³⁴Sanjaya Lall, “Comparing National Competitive Performance : An Economic Analysis Of World Economic Forum’s Competitive Index”, **QEH Working Paper**, QEHWPS61, 2001, p.10.

³⁵A.y..

³⁶Türk Dil Kurumu, **Küme**, (Çevrimiçi)<http://www.tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>, 02.05.2009.

³⁷Türk Dil Kurumu, **Kümelenme**, (Çevrimiçi)<http://www.tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>, 02.05.2009.

olmak için rekabetin önemini belirten politikacılar ve karar verme mekanizmalarının ilgisini çekmektedir.³⁸

İkinci neden, Porter'ın kümelenmeye dair düşüncelerini ifade etme biçimidir. Bunu ekonomik coğrafyanın daha genel teorik tartışma ve kavramlar üzerinden değil işletme stratejileri üzerinden yapmaktadır. Nihai amacı, teori ile pratik arasındaki ilişkiyi oluşturup güçlendirmektir. Kümelenme teriminin ön planda olmasının diğer nedeni de kavramsal esneklik olarak düşünülmektedir. Bir yandan endüstriler, arz talep ve girdi ilişkilerini dikkate alırken diğer yandan organizasyonel teorileri kullanmaktadır.³⁹

Kümelenme, piyasa ve teknolojideki değişimleri takiben yeni şirket ve endüstrilerin oluşumuyla doğmakta ve dağılmaktadırlar.

Porter tarafından geliştirilen kümelenme yaklaşımı Porter'ın zengin ülkelerin neden diğerlerine göre daha zengin olduğunu araştırdığı ve 1990 yılında yayınladığı "Milletlerin Rekabet Avantajı" kitabında yer almaktadır. Porter kitabında aslında ülkelerin değil bazı sektörlerin daha rekabetçi olduğu için zengin ülkelerin yüksek gelir elde edebildiklerini ve bu sayede zengin bir ülke haline geldiklerini belirtmektedir.

Kümelenme (Cluster) birbirine katma değer sağlayan üretim zinciri ile bağlı, bir ürün ya da hizmetin üretilmesi konusunda doğrudan veya dolaylı olarak etkin olan ya da olma potansiyeli olan birbiriyle ilişkili ve karşılıklı bağımlı oyuncuların (üreticiler, tedarikçiler, müşteriler, bilgi üreten kurumlar, araştırma merkezleri, sivil toplum kuruluşları, danışmanlık şirketleri, kamu kurum ve / veya kuruluşları, yerel

---

³⁸Ron Marin, Peter Sunley, "Deconstructing Clusters: Chaotic concept or policy panacea?", **Journal of Economic Geography**, C:3, No:1, 2003, p.9.

³⁹A.y..

yönetim kurum ve / veya kuruluşları, medya, finansal kurumlar) ortak bir coğrafyada yoğunlaşmaları şeklinde tanımlanmaktadır.⁴⁰

Dolayısıyla kümelenme, birbirlerine karşılıklı bağımlı firmaların coğrafik bir bölgede yoğunlaşmaları olarak tanımlanabilmektedir. Bu yoğunlaşmalar rekabette önemli olan makine, servis, altyapı sağlayan tedarikçiler, vb. oyuncularla sağlanmaktadır.

Kümelenmeler dikey olarak müşterilere ve yatay olarak da teknoloji, işgücü gibi ortak girdileri olan benzeri ürün üreten firmalara kadar uzanmaktadır. Birçok kümelenme devlet kuruluşlarını ve üniversite, standart koyucu ajanslar, düşünce kuruluşları, mesleki eğitim kuruluşları ve ticaret kuruluşlarını içine almaktadır.⁴¹

1.4.2. KÜMELENMENİN EKONOMİDEKİ YERİ

Kümelenmenin kökenleri Alfred Marshall'ın İngiltere'de endüstriyel bölgelerde yaptığı araştırmalara dayanmaktadır. Marshall, Ekonominin Temelleri (Principles of Economics – ilk baskısı 1980'da yapılmıştır) isimli kitabında, birbirine benzer karakterde olan firmaların özel bölgelerde bir araya geldiklerini ve bunun olumlu şekilde getirilerinin olduğunu belirtmiştir. (i) bir endüstrinin kuruluş yeri niçin ve nasıl önemlidir? ve (ii) küçük firmalar niçin ve nasıl daha etkili ve rekabetçi olabilmektedir? Birbirine benzer firmaların aynı coğrafik alanda bir araya gelmelerini kümelenme olarak isimlendirmemiş olsa da, “endüstriyel bölgeler” (industrial districts) olarak adlandırdığı bu bölgeler aslında bugün bilinen kümelenmeleri göstermektedir. Ancak kümelenme temelli ekonomik kalkınma anlayışı, özellikle Porter'ın 1990'da basılan The Competitive Advantage of Nations

---

⁴⁰Hakkı Eraslan, Melih Bulu, İsmail Bakan, **Kümelenmeler Ve İnovasyona Etkisi: Türk Turizm Sektöründeki Uygulamalar**, (Çevrimiçi) http://www.urak.org/URAK_Yayinlar/URAK_EraslanBuluBakan_KumelenmeInovasyon.pdf 15.11.2009, s.2.

⁴¹Hakkı Eraslan, Melih Bulu, Kümelenme Yaklaşımı, İsmail Bakan (ed.), **Çağdaş Yönetim Yaklaşımları**, Beta Basım Yayın A.Ş., İstanbul, 2004, M. Porter, Clusters and New Economics of Competition. Harvard Business, 76(6), 1998.

çalışması ile hızlanmıştır. Porter, bu çalışmasında, herhangi bir bölgedeki öncü durumdaki endüstrilerin genel eğilimleri, belirli bir coğrafik alanda gruplaşmış olmaları, bir başka ifadeyle rekabetçi kümelenmeler içerisinde yer almalarıdır.⁴²

Rekabetçilik kavramı bir çok değişkeni içinde barındırmakta olup kaliteye, hıza, teknik üstünlüğe, hizmet ve ürün farklılaşmasına dayanmaktadır. Makro, mezo ve mikro olmak üzere üç farklı boyutta ortaya çıkmaktadır. Makro ulusal, mezo bölgesel veya sektörel, mikro firma (büyük veya kobi tarzı şirketler) bazında rekabeti temsil etmektedir.⁴³

Kümelenme, gerek küçük gerekse büyük firmalar ve bölgesel düzeyde rekabetçi yapılar oluşturulmasını sağlayan çağdaş kavramları içermektedir ancak yerel yönetimleri, kamu otoritelerini, özel kuruluşları, araştırma kurumlarını, il toplum kuruluşlarını ve toplumun diğer ilgili kesimlerinde yer alan oyuncular da bir araya getirmektedir. Kümelenme yaklaşımı ile kurulan iletişim, alıcı satıcı ilişkisi, ortak pazarlama, Ar-Ge, eğitim ve kullanım, dernekleşme vs. ile güçlü bir sinerji ortaya çıkaran oyuncular işlem maliyetlerini düşürmekte (transaction cost) ve yenilikçiliğin (innovation) ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Kümelenme politikası; girişimcilik ve KOBİ'lerin gelişimi, istihdam, bölgesel uyum, uluslararası rekabet edebilirlik, ihracata dayalı büyüme, KOBİ'lerin uluslararası kimlik kazanması, doğrudan yabancı yatırımlara önem verilmesi, inovasyon, bilim ve teknolojinin geliştirilmesi, sürdürülebilir gelişim ve kırsal kalkınma dahil olmak üzere farklı önceliklere sahip olabilmektedir. Kümelenme politikası, şirketler arasında işbirliği ve rekabet içeren uygulamaları, yine bu şirketler arasında ve diğer şirketler ile dış dünya bağlamında yatay ve dikey ilişkiler kurarak

---

⁴²Eraslan, a.g.e., s.5.

⁴³A.e., s.6.

desteklemekte ve teşvik etmektedir.⁴⁴

Türkiye’de kümelenme konusunda kamuda birçok çalışmanın yapıldığını görmekteyiz. Ancak örneğin Çin’in artık üretim yapısının kümelenme temelli kurgulandığı bir ortamda ne yazık ki bu konuda geride kaldığımızı söyleyebilmekteyiz.

Küresel ekonomik tehdit ve fırsatları bir an önce fark edip şirketlerini bu yeni döneme hazırlayacak olan işletmeler, önce ayakta kalmayı başarabilecekler ardından da uzmanlaşmayı esas alan yeni yaklaşımlarıyla, bölgesel olarak pozitif rekabet gücü kazanacaklardır. Kısacası, KOBİ’ler değişime ayak uydurmak zorundadır. Küçük işletmelerin gelişebilmesi ve ülke ekonomisinin büyümesi için güçlü ortaklıklar kurmaktan başka alternatifleri bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Türkiye’de zaten doğal olarak oluşan ve çok rekabetçi olan kümelenmelerimiz mevcuttur. Örneğin İstanbul, Gaziantep, Denizli, Kahramanmaraş’da tekstil ve hazır giyim, Konya ve Karaman’da tahıla dayalı gıda, Ankara’da savunma sanayi, İstanbul’da medya, finans ve turizm, Eskişehir’de havacılık sanayi, Bursa’da otomotiv, Uşak’da battaniye, Kayseri’de mobilya sektörleri hemen akla gelen ve doğal olarak gelişen kümelenmelerdir. Yapılması gereken, bu modellerin yaşamlarını sürdürülebilir kılarak, yeni modellere adaptasyonlarını en üst seviyede tutmak ve rekabet güçlerini kamu stratejisiyle birlikte arttırmak olmalıdır.⁴⁵

İktisadi kalkınmamız Asya kaynaklı artan dış rekabet baskısı altında bulunmaktadır. Ucuz işgücü ile rekabet etme imkanlarımız ise günden güne azalmaktadır. Ayrıca dünyada bir değişim yaşanmaktadır. Artık bireysel olarak rekabet eden firmaların yerini rekabet eden bölgeler almaktadır. Oluşan bu yeni yaklaşım çerçevesinde uzun vadede nitelikli işgücüne sahip, ihtisaslaşmış firmaların yoğunlaştığı, bilgi paylaşımının üst seviyeye çıktığı ve inovasyon yapabilen firma ve

---

⁴⁴Ömer Cihad Vardan, Küresel Rekabette Alternatif Güç: Kümelenme Politikaları, Rekabet Ve Kümelenme, **Çerçeve Dergisi**, Yıl:17, Sayı:51, Müsiad, Haziran 2009, (Çevrimiçi)http://www.musiad.org.tr/img/yayinlarRaporlar/cerceve_dergisi_51.pdf?yayinRapor=296&k=1, 30.01.2010, s.4.

⁴⁵A.e., s.5.

destek kuruluşları ağlarından oluşan coğrafi bölgeler yeni küresel güç haline gelmektedir.⁴⁶

Kümelenme yaklaşımında ülkemiz önemli avantajlara sahip olup en büyük avantajı oldukça esnek bir sanayi yapısına sahip olmasıdır. Ayrıca nitelikli sanayi işgücümüz ise geniş eğitim altyapımız ile günden güne artmaktadır. Bunun yanında en büyük dezavantajımız ise işbirliği kültürünün gelişmemiş olmasıdır. Sanayicilerimizin dünyadaki bu gidişatı ve sonuçlarını hızla algılamaları ve bölgelerinde işbirliği arayışlarına girmeleri gerekmektedir.

Ülkelerin rekabet gücünü arttırmanın yanı sıra kümelenme çalışmalarının KOBİ'lerin de rekabet gücünü arttırdığına ilişkin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanmış bir çok örnek mevcuttur. Avrupa'da endüstriyel bölgeler kurularak kalite, dizayn, inovasyon hızı ve değişimlere yanıt verme hızı ile niş marketlerdeki müşterilere uygun mal ve hizmetler sunularak rekabet üstünlüğü sağlanılmıştır. Tekstil ve hazır giyim sektöründe İtalya'nın yakaladığı başarı bir örnek oluşturmuştur; İtalya örneğinde de olduğu gibi sektörel kümelenmelerin oluşturulması ile kümelenmeler içerisinde yer alan firmaların üretim imkanları sürekli günün şartlarına yanıt verecek şekilde iyileştirilmiş, yeni teknolojilerden yararlanma olanakları artırılmış ve pazarda rekabet edebilme yetenekleri güçlendirilmiştir. Rekabet üstünlüğü sağlamış endüstriyel bölgelerin hepsinin başarısındaki ortak nokta, müşteri gereksinimleri merkezli (müşteri odaklı – talep odaklı) olarak aynı değer zinciri üzerinde yer alan firmalar arasında oluşturulmuş kümelenmelerin var olmasıdır.⁴⁷

KOBİ için işbirliği yapılmak suretiyle oluşturulacak sinerjinin, rekabet gücünün artırılmasında katkıları büyüktür. Kümelerin KOBİ'lere sağlayacağı

---

⁴⁶Nihat Ergün, Türkiye'nin Kümelenme Politikası, , Rekabet Ve Kümelenme, **Çerçeve Dergisi**, Yıl:17, Sayı:51, Müsiad, Haziran 2009, (Çevrimiçi)http://www.musiad.org.tr/img/yayinlarRaporlar/cerceve_dergisi_51.pdf?yayinRapor=296&k=1, 30.01.2010, s.10.

⁴⁷J. Humphrey and H. Schmitz, **Principles For Prpmtting Clusters & Networks Of SMEs.**, UNIDO, Paper Commissioned By The Small And Medium Enterprises Branch., 1995.

faydaları; üretim ve istihdamın artırılması, yenilikçilikte artış, gelişmiş yetkinlik ve ihtisaslaşma, artan kalite ve verimlilik, artan ihracat ve kaynakların daha iyi kullanımını şeklinde sıralayabiliriz.

Küme oluşturmanın önünde bazı engeller de bulunmaktadır. Bunlar; ortak işletmelerin yapısal ve kültürel uyumsuzluğu, ortaklık için gereken yasal veya finansal imkanların yetersizliği, girişimci ruhun veya yetkinliğin eksikliği, ortaklar ve ilgili kurumlar arasında güven eksikliği, ortaklar hakkında bilgi eksikliği, ortakların ve çalışanlarının katılımının sağlanamaması, informal iletişim ağının oluşturulamaması ve gerçekçi olmayan beklentiler olarak sıralayabiliriz. Küme kurmak amacıyla yola çıkan girişimlerin bu hususları dikkate almaları gerekmektedir.⁴⁸

Küresel rekabet ortamında KOBİ'lerin, üniversiteler, araştırma kuruluşları ve konuya ilgi duyan diğer kurum ve kuruluşlarla bir araya gelerek, yenilikçi bir yaklaşımla bir rekabet üstünlüğü oluşturma yönündeki çabaları desteklenmektedir.

KOSGEB'in Teknoloji Geliştirme ve Yenilik, Bölgesel Kalkınma, Kalite Geliştirme, Bilişim, Danışmanlık ve Eğitim, Pazar Araştırma ve İhracatı Geliştirme, Uluslararası İşbirliği Geliştirme Destekleri uluslar arası pazarlara açılmak isteyen KOBİ'lere çok önemli katkılar sağlayabilecektir. Ayrıca küme girişimcilerine yol göstermek amacıyla hazırlanan ve yararlı bir kılavuz mahiyetindeki "Küme Yönetimi Uygulama Kılavuzu" isimli bir kitap, Türkçe'ye tercüme edilip yayınlanmıştır. KOBİ'lerin işbirliği anlayışına her zamankinden daha çok önem vererek, bölgesel veya sektörel bazda, kendi aralarında ve başta üniversiteler olmak üzere ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla sinerji oluşturup uluslararası pazarlara açılma yönünde yoğun çaba göstermeleri gerekmektedir.⁴⁹

---

⁴⁸Mustafa Kaplan, KOBİ'ler ve Kümeler, Rekabet Ve Kümelenme, **Çerçeve Dergisi**, Yıl:17, Sayı:51, Müsiad, Haziran 2009, (Çevrimiçi)http://www.musiad.org.tr/img/yayinlarRaporlar/cerceve_dergisi_51.pdf?yayinRapor=296&k=1, 30.01.2010, s.14.

⁴⁹A.y..

Dünyada KOBİ'ler işbirliği yaparak başarılar elde ederken KOBİ'lerimizin de başarılı olmaması için hiçbir neden yoktur. Önemli olan kümenlenme kavramına bir nevi üst düzey bir anlam yükleyerek yerel düzeyde rekabetçi olabilmek anlamında neler yapılabileceğini ortaya koyan bir strateji ile hareket etmektir. Bu amaçla özellikle mikro anlamda ve yerelde işbirliği ve güç birliğini tesis etmenin, rekabet gücümüzün artırılması noktasında katkı sağlayacağı açıktır. Ülkemizdeki KOBİ'lerin %96'dan fazlasının mikro ölçekli olduğu düşünüldüğünde genel olarak KOBİ'lerimizin rekabet avantajı sağlaması için öncelikle işbirliği ve güçbirliği yapılması, bu amaçla ortak tedarik, ortak pazarlama, ortak tasarım gibi rekabet gücünü geliştirici araçların optimum düzeyde kullanılması, başarı yolunda en önemli adımlar olacaktır.⁵⁰

Kümeler rekabet gücünü üç yoldan etkilemektedirler:⁵¹

- Kümelenme içinde kurulmuş olan işletmelerin üretkenliğini artırarak,
- Gelecekte verimliliği yükseltecek ve yeni ürünlerin oluşmasını sağlayacak yenilikçiliği yönlendirerek,
- Kümelenmenin kendisini genişleten ve güçlendiren yeni iş alanlarının ortaya çıkmasını teşvik ederek.

Dolayısıyla, aynı ürünleri üreten birkaç üreticinin aynı coğrafik alanda bir araya gelmeleri (kümelenmeler) bazı avantajlar sağlamaktadır. Bu durum üreticilerin bazı konularda uzmanlaşmalarını sağlamakta, tedarikçileri ve satıcıları bu bölgeye çekmekte, bir uzman işçi havuzunun oluşumuna olanak sağlamakta ve dışsal ekonomiler yaratmaktadır.⁵²

---

⁵⁰A.y..

⁵¹Hakkı Eraslan, Melih Bulu, Kümelenme Yaklaşımı, İsmail Bakan (ed.), **Çağdaş Yönetim Yaklaşımları**, Beta Basım Yayın A.Ş., İstanbul, 2004.

⁵²Schmitz, a.y..

1.5. KÜRESEL REKABETTE AR-GE VE İNOVASYON

1.5.1. KÜRESEL REKABETTE AR-GE'NİN ÖNEMİ

Uluslararası rekabet gücü büyük ölçüde firmalardan kaynaklanmaktadır ancak rekabet gücünün sürekliliği için dış çevre ile etkileşim gerektiren yeniliklere ihtiyaç duyulmaktadır.

Üretilen, satılan ve satın alınan bütün mal ve hizmetlerin asıl bileşeni haline gelen bilgiyi bulup geliştirmek, saklamak, yönetmek bireylerin, işletmelerin ve ulusların en önemli ekonomik görevleri arasında yer almaktadır. Bu durum entelektüel sermayenin önemini ortaya koymaktadır. İşletmelerin yatırımlarını artıran bir biçimde makine, bina, eğitilmemiş insan gücü ve benzerleri yerine akılsal ürünlere (eğitim, patent, telif hakkı, know-how, ticari sır, bilgi, bilgi işleme vb) ve yaratıcılığa yönelik yapmaları bu durumu desteklemektedir.⁵³ Görüleceği üzere rekabet gücünü etkileyen bir diğer önemli unsur da bilgidir.

ABD Rekabet Konseyi'ne göre rekabet gücünü belirleyen faktörler zaman içinde değişime uğramıştır. Bu enstitüye göre; artık günümüzde rekabet gücü yenilik yeteneğine sahip olunması ve bu yeteneğe bağlı olarak geliştirilen mal ve hizmetlerin rakiplerden önce piyasaya sunulması ile elde edilebileceğini belirtmektedir.⁵⁴

Yenilik faaliyetinin rekabet gücü üzerindeki etkisi genellikle Ar-Ge harcamaları ele alınarak incelenmiştir. Ar-Ge faaliyetinin iki ana girdisi vardır: Ar-Ge harcamaları ve Ar-Ge personeli. Ar-Ge harcamaları, bilgi stoğunu arttırmaktadır

---

⁵³Mustafa Çıkrıkçı ve Abdülkerim Daştan, "Entelektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığı İle Sunulması", **Bankacılar Dergisi**, Sayı:43, 2002, s.20.

⁵⁴Michael E. Porter, Scott Stern, "The New Challenge to America's Prosperity: Finding from the Innovation Index", **Council On Competitiveness Publication Office**, Washington D. C., 1999, p.5.

ayrıca bilgi stoğunu yeni uygulamaların tasarlanmasında kullanılmasını sağlayarak ekonomik büyüme için önemli bir görev üstlenmektedir.⁵⁵

Gelişmiş ülkelerde Ar-Ge faaliyetleri daha çok uluslar arası piyasalarda sürdürülebilir rekabet gücüne sahip olan özel sektör tarafından yapılırken, gelişmekte olan ülkelerde özel sektörün bu faaliyetleri destekleyecek fona sahip olmaması ve bu bilincin daha gelişmemesi nedeniyle çoğu kez kamu kesimi ve üniversiteler tarafından desteklenmektedir.

1.5.2. KÜRESEL REKABETTE İNOVASYON'UN ÖNEMİ

Firmalar, rekabet avantajı sağlayabilmek için, yeni ve/veya iyileştirilmiş ürün, süreç, teknik ya da prosedürler üzerinde odaklanmaktadırlar. Bir başka ifadeyle, firmaların ürünlerini, hizmetlerini, üretim yöntemlerini ve yönetsel anlayışlarını sürekli olarak değiştirerek ve yenileyerek rekabet edebilecekleri görüşü hakimdir. İnovasyon sayesinde ülkelerin ekonomik büyüme ve gelişmelerinin gerçekleşebileceği, yaşam kalitesinin ve firmaların rekabet güçlerinin artacağı düşünülmektedir.

İnovasyon, kavram olarak, hem bir süreci (yenilemeyi – yenilenmeyi) hem de bir sonucu (yenilik) anlatmaktadır. AB ve OECD literatürüne göre, inovasyon, süreç olarak, bir fikri pazarlanabilir bir ürün ya da hizmete, yeni ya da geliştirilmiş bir imalat ya da dağıtım yöntemine, ya da yeni bir toplumsal hizmet yöntemine dönüştürmeyi ifade etmektedir. Aynı sözcük, bu dönüştürme süreci sonunda ortaya konan, pazarlanabilir, yeni ya da geliştirilmiş ürün, yöntem ya da hizmeti de anlatmaktadır.⁵⁶

---

⁵⁵Ramazan Taş, **Ar-Ge Yoğunluğu – Rekabet Gücü İlişkisi Açısından Türkiye –AB Karşılaştırmalı Analizi**, (Çevrimiçi)<http://malieyesempozyumu.pamukkale.edu.tr/rtas.pdf>, 17.11.2009.

⁵⁶European Commission, **Green Paper on Innovation**, December,1995.

İnovasyon; ürün, süreç, pazarlama ve organizasyon olarak dört türde ifade edilmektedir.⁵⁷

Ürün inovasyonu, modern örgütlerin yaşamlarını sürdürmeleri, büyümeleri, pazar değerlerini artırmaları ve rekabetçi konumlarını koruma ve geliştirmeleri için bir zorunluluk oluşturmaktadır. Ürün inovasyonu, tamamen yeni veya özellikleri ya da kullanım amaçları açısından önemli ölçüde geliştirilmiş bir mal ve hizmetin pazara arz edilmesidir.

Süreç inovasyonu, bir yandan kalitenin korunması ve geliştirilmesi anlamına gelirken diğer yandan maliyetlerin düşürülmesine yardımcı olmaktadır. Yeni veya önemli ölçüde değiştirilmiş, iyileştirilmiş üretim teknolojisi, tedarik metodu ve ürünün dağıtım metodu, süreç inovasyonunun kapsamına girmektedir. Pazarlama inovasyonu, hedef pazar karmasının geliştirilmesi ve seçilen pazarlara sunulacak hizmet kalitesinin artırılması konularıyla ilgilenmektedir. Pazarlama inovasyonunun amacı ise daha iyi potansiyel pazarlar bulmak ve hedef pazarlara daha iyi hizmet sunmaktır.

Örgütsel düzeyde gerçekleştirilecek değişiklikleri güçlendirmek veya hızlarını artırmak için inovasyon araştırmaları, itme (push) ve çekme (pull) mekanizmaları olarak ikiye ayrılmaktadır: İtme faktörleri (push factors), üretim sürecine yönelik en uygun çözümler sunan veya ürünleri müşteriler için daha çekici hale getiren teknoloji ve uygun metodları, çekme faktörleri (pull factors) ise bireysel müşteriler veya müşteri gruplarının taleplerinde yansıtılan faktörleri ifade etmektedir.⁵⁸

Ar-Ge ve inovasyon çalışmalarına gereken özen gösterildiği takdirde küresel rekabet ortamında KOBİ'ler kısa sürede değişimlere ayak uydurarak rekabet avantajı

---

⁵⁷A. – M. Hjalager, **Repairing Innovation Detectiveness In Tourism**. Tourism Management, 23, 2002, 465,474.

⁵⁸A.y..

sağlayacaklardır. Bu da KOBİ'lerin gelişimi ve dolayısıyla ülkenin sürdürülebilir büyüme sağlayabilmesi adına oldukça önemli bir hususdur.

2. BÖLÜM

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER

2.1. KOBİ TANIMLARI

KOBİ'leri tanımlayabilmek için bir çok kriter kullanılmıştır. KOBİ tanımını etkileyen belli başlı faktörleri; zaman, ekonomik düzey, sanayileşme düzeyi, kullanılan teknoloji, pazarın büyüklüğü, faaliyette bulunulan iş kolu, kullanılan üretim tekniği, üretilen malın özellikleri, iş gören sayısı, kuruluş ve aşamalar olarak sıralayabiliriz. KOBİ'lerin tanımı için genel olarak iki kriter kullanılmaktadır.

2.1.1. NİTELİKSEL (KALİTATİF) KRİTERLER

Küçük işletmeleri tanımlarken kalitatif ölçütler olarak şu esaslar göz önüne alınmaktadır.¹

- Bağımsız yönetim (genellikle işletmenin yöneticisi aynı zamanda işletmenin sahibidir),
- İşletmenin çabalarını yöresel olarak sürdürmesi,
- İşletmenin çalışmalarını sürdürdüğü iş kolu içerisinde küçük bir yere sahip olması,
- İşletme sermayesinin tümünün veya büyük bir bölümünün işletme sahibine ait olması.

---

¹Rıfat İraz, **Küresel Rekabet Ortamında Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Ulusal Sosyo-Ekonomik Sisteme Katkıları Açısından Değerlendirilmesi**, (Çevrimiçi)http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_makmakalelerR%C4%B1fat%20%C4%B0RAZ223-236.pdf, 16.08.2009.

2.1.2. NİCELİKSEL (KANTİTATİF) KRİTERLER

Niceliksel kriterler de, niteliksel ölçütlerde olduğu gibi ülkenin ve sektörün sosyo-ekonomik durumlarına göre farklılık göstermektedir. Ayrıca işletmelerin ölçülebilir, istatistiki olarak ifade edilebilir büyüklüklerini göstermekte ve karşılaştırmalara olanak tanımaktadır. KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan belli başlı niceliksel ölçütler şunlardır :²

- Personel sayısı,
- İşletme sermayesinin tutarı,
- Kullanılan makinaların miktar ve güçleri,
- Üretim miktarı,
- Satış hasılatı,
- Belirli bir süre içerisinde kullanılan hammadde tutarı,
- Personele ödenen ücret,
- Enerji kullanımı,
- Aktifler toplamı.

2.1.3. TÜRKİYE'DE KOBİ TANIMI

Avrupa Birliği'nde KOBİ'ler çalışan sayısı ile yıllık ciroları veya bilançolarına göre tanımlama yapılmaktadır. Avrupa Birliği'nde 1996 yılında belirlenen "KOBİ Tanımı" 2003 yılında yapılan yeni tanımın 01 Ocak 2005 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesiyle değişmiş olup, tüm üye ülkeler ve aday ülkelerin KOBİ tanımlarını AB tanımına uyumlaştırmaları gerekmektedir. AB'nin KOBİ tanımına uyumun sağlanması hususu; Türkiye'nin, AB'ye adaylık sürecinde Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanarak ülkemize sunulan İlerleme Raporlarında ve 2003 yılında Türkiye için hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesinin kısa vadeli tedbirleri arasında da yer almaktadır. Yönetmelik'in amacı, küçük ve orta

---

²A.y. .

büyüklerdeki işletmelerin tanımının belirlenmesi ve bu tanımın tüm kurum ve kuruluşların uygulamalarında esas alınmasının sağlanmasıdır. “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” kapsamında olan işletmeler; ölçeklerine, mali bilançolarına ve türlerine göre sınıflandırılmışlardır.³

Tablo 1: AB KOBİ Tanımı ve Türkiye’deki KOBİ Tanımı (Tüm Sektörler İtibariyle)

	Tanım Kriteri	Mikro İşletme	Küçük İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler
AB	Çalışan Sayısı	≤ 10	≤ 50	≤ 250
	Yıllık Net Satış Hasılatı	≤ 2 Milyon Avro	≤ 10 Milyon Avro	≤ 50 Milyon Avro
	Yıllık Mali Bilançosu	≤ 2 Milyon Avro	≤ 10 Milyon Avro	≤ 43 Milyon Avro
TÜRKİYE	Çalışan Sayısı	0 – 9	10 - 49	50 - 249
	Yıllık Net Satış Hasılatı	≤ 1 Milyon TL (606.000 Avro)	≤ 5 Milyon TL (3 Milyon Avro)	≤ 25 Milyon TL (15.15 Milyon Avro)
	Yıllık Mali Bilançosu	≤ 1 Milyon TL (606.000 Avro)	≤ 5 Milyon TL (3 Milyon Avro)	≤ 25 Milyon TL (15.15 Milyon Avro)

DPT, **KOBİ Stratejisi Ve Eylem Planı** (2007-2009), Ocak, 2007, (Çevrimiçi) <http://www.dpt.gov.tr>, 20.09.2009, s.21.

³DPT, **KOBİ Stratejisi Ve Eylem Planı** (2007-2009), Ocak, 2007, (Çevrimiçi) <http://www.dpt.gov.tr>, 20.09.2009, s.20,21.

2.2. KOBİ'LERİN EKONOMİDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Yeni kurulan şirketler genelde küçük ölçekli firmalardır ancak uzun yıllar boyunca bu firmaların ekonomik ve politik hayatta oynadıkları rol önemsenmemiştir. Büyük ölçekli işletmeler, 1970 petrol krizi sonrası belirsiz bir ortamın doğması, uzak doğu Asya'dan yeni rakiplerin çıkması sonrasında küresel rekabetin artması, hızlı teknolojik değişimlere ayak uydurulamaması ve Fordist üretim sisteminde üretkenlik problemlerinin oluşması gibi sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Böylelikle büyük ölçekli işletmelerin ekonomideki ağırlıkları gittikçe azalmaya başlamıştır.⁴ Büyük işletmelerin küçülerek, küçük ve orta ölçekli işletmelere dönüşmeye başlamasıyla dünyanın hemen her ülkesinde KOBİ üzerinde araştırmalar yapılmaya başlanmış ve stratejiler geliştirilmiştir.

Bu yüzden, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler ilgi odağı olmaya ve ekonomik kalkınmada oynayabilecekleri rol incelenmeye başlanmıştır. Büyük ölçekli firmaların verimlilik sorunlarına karşın KOBİ'lerin esnek ve değişimlere açık yapıları ile çok daha üretken olabilecekleri, ekonomi ve toplum şartlarına daha kolay uyum sağlayabilecekleri ve daha çok istihdam yaratabilecekleri düşünülmektedir. Ayrıca küçük işletmelerin bir kişi istihdam edebilmek için yapması gereken yatırım harcaması büyük firmalarınkinden daha düşüktür. Bu da KOBİ'lerin istihdama katkılarının ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir.

Genellikle, geleneksel üretim alanında yoğun olan KOBİ'ler, üretim talebinin kitle üretimine elverişli olmadığı ve üretim biriminin veya satış miktarının çok küçük olduğu sektörlerde en etkin işletme biçimidir.

KOBİ'ler üretim faaliyetlerinin birkaç büyük işletmenin elinde toplanmasını önlemekte, ekonomilerin merkezicilikten uzaklaştırılmasında gerekli etkinliği sağlayarak topluluğun bölgesel gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Büyük sanayi

---

⁴Türk Sanayicileri Ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), **Türkiye'de Girişimcilik**, İstanbul, Lebib Yalkın Yayınları, Aralık 2002, s. 41.

kuruluşları gibi belli bölgelerde yoğunlaşmak zorunda olmayan KOBİ'ler fiziki yapıları ve özellikleri nedeniyle ülkelerin hemen hemen tüm bölgelerine yayılabilmekte ve bu bölgelerde yeni istihdam imkanları yaratabilmektedirler. Ayrıca KOBİ'ler, farklı üretim teknikleri kullanarak büyük işletmelere rakip olmaktan çok, birbirlerini tamamlamaktadırlar.

KOBİ'lerin ekonomiye sağladığı yararlar şöyle özetlenebilir:⁵

- Ekonominin ve toplumun dengeli bir şekilde gelişmesine yardımcı olmaktadır. KOBİ'ler tekelliliğin kırılmasında da önemli rol oynamaktadırlar.
- Savaş ve benzeri durumlarda büyük sanayi zarar görüp, üretim yapamazken, küçük işletmeler üretimini sürdürebilmekte, toplumun bazı ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir.
- Teknolojik gelişmelerin kırsal bölgelere ulaşmasını sağlayarak, sanayi ötesi dönemlere geçişte önemli bir unsur olmaktadır.
- Tamamlayıcılık rolleriyle ekonomide ön plana çıkmışlar ve büyük sanayinin eksikliklerini doldurarak ekonomiye önemli katkı sağlamışlardır.
- KOBİ'ler çoğu kez ikinci el sermaye malları satın almakta ve kazandırmakta ve bu suretle iş oluşturmakta ve kaynak kullanımında etkinlik sağlamaktadır.
- KOBİ'ler yeni mal ve hizmetlerin piyasaya girişinde ve tanıtılmasında önemli rol oynamaktadırlar.
- Ekonomik dalgalanmalara büyük işletmelerden daha az duyarlı olmakta bu dalgalanmalardan dolayı olabilecek olumsuzlukları elimine edebilmekte, geçici talepleri karşılamakta ve ani fiyat artışlarını engellemektedirler.

---

⁵Ferhat Erarı, "Küreselleşme Ve KOBİ'lerin Önemi İle Dış Ticaretteki Yeri", **Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) 1. Avrasya Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi**, 23-26 Haziran 2001, s.116.

KOBİ'lerin ekonominin temel dinamiklerini harekete geçirerek etkinliklerini de arttırması gerekmektedir. Bunun için finansman sorunları, eğitim ve teknoloji geliştirme ve enformasyon alanlarındaki belli başlı sorunlarının çözümü yanında pazarlama sorunlarının da çözümlenmesi için gereken özen gösterilmelidir. Dış ticarete KOBİ'lerin etkinliğinin arttırılabilmesi için alınması gereken tedbirleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.⁶

- KOBİ'lerin dış pazarlara açılmasında en başta araştırma ve geliştirme alanları ile ilgili küresel bilgi ağlarının ve merkezlerinin oluşturulması gerekmektedir.
- Küçük sanayi siteleri ve organize sanayi bölgeleri yaygınlaştırılmalı, kurulacak bölgeler yerli ve yabancı sermaye için teşvik bölgeleri olarak tasarlanarak yabancı sermayeyi de buralara çekecek ihracata yönlendirilecek mevzuatlarla desteklenmelidir.
- Aynı üretim dalında faaliyet gösteren KOBİ'lerin dış pazarlara açılmalarının sağlanmasında sektörel dış ticaret şirketlerine yönelik görüşlerini ve tecrübelerini birleştirmeleri desteklenmelidir.
- Ara mallar üreten yan sanayici KOBİ'lere ihracat kredisi imkanları sağlanmalı ve arttırılmalıdır.
- KOBİ'lerin faaliyet alanlarına göre tek bir çatı altında örgütlenerek dış ticarete ilişkin işlemlerin de tek elden yürütmeleri bu konuda karşılaşılabilecek sorunların aşılmasında ortak hareket etmeleri doğru bir yaklaşım olacaktır.

2.3. KOBİ'LERİN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

Pazarı yakından izleyebilen, müşterilerinin ihtiyaçlarını daha iyi bilen ve personeliyle daha yakın ilişkiler kurabilen KOBİ'ler üretim, pazarlama, hizmet konularında büyüklerden daha fazla esnekliğe sahiptirler. Bu esneklik, dış çevrede meydana gelebilecek değişikliklere yerinde ve zamanında uyum sağlayabilme

---

⁶A.e., s. 118,119.

olanağı tanıdığından KOBİ'ler birçok olumsuzluğu daha az bir zararla geçiştirebilmektedirler.

Tüm bunların yanı sıra, KOBİ'lerin bir takım avantajlar elde ettiği ortamlar şunlardır.⁷

- Büyük miktarda yatırıma girmeden önce yeni bir fikir veya buluşa pazarın tepkisinin bilinmesinin zorunda olmasında,
- Yönetimde çok yakın denetime ihtiyaç hissedilmesinde,
- Üretilen mal ve hizmetin pazarının sınırlı olmasında,
- El emeğinin mal ve hizmetin üretilmesinde önemli bir faktör olarak yer almasında,
- Üretilen mal ya da hizmete olan talebin sınırlı olmasında,
- Kolay bozulabilen malların pazarlanması ya da üretilmesinde,
- Personel ile yakın ilişkilerin gerekli olmasında

KOBİ'ler avantaj sağlayabilecekleri gibi bazı dezavantajlara da sahiptirler. Bu yüzden KOBİ'lerin sorunları üzerinde durulmalı ve KOBİ'lerin ekonomiye katkılarının artırılması sağlanmalıdır.

Özetlemek gerekirse KOBİ'lerin dezavantajları aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir.⁸

- Olumsuz rekabet
- Genel yönetim yetersizliği

---

⁷Tahir Akgemci, **KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, KOSGEB Yayınları, Haziran 2001, (Çevrimiçi) <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Yayin/7%5CTA.pdf> , 09.08.2009.

⁸A.y..

- Özellikle stratejik kararların işletme sahip ve ortaklarınca alınıp, orta veya alt düzey görevlilerin tam katılımının sağlanamaması,
- İşletme bünyesinde mali danışman veya uzman istihdam edememe,
- Uzman bir finansman ekibi veya departmanından yoksunluk,
- Sermaye yetersizliği,
- Banka ve diğer finansal kurumlardan yeterli desteği görememe,
- İşletmelerin küçük veya orta ölçekli olması sonucu ihale vb. etkinlikleri izleyememek,
- İşyerinin ve yerleşim alanının küçüklüğü,
- Bağımsızlığını kaybetme ve batma riski,
- Kalifiye eleman sağlayamamak,
- Mevzuat ve bürokrasi.

2.4. KOBİ'LERİN SORUNLARI

AB ile ileriye dönük işbirliğini temellendirmek üzere, AB politika ve programları ile uyumlu bir KOBİ stratejisi oluştururken, ülkemiz şartlarını yansıtanın gereği olarak esas alınması gereken bazı temel zayıflıkların olduğu görülmektedir.

Türk KOBİ'lerinin bu problemleri KOBİ'lerin gelişebilmeleri ve gerek dünya gerek AB iç pazarında rekabet gücü kazanabilmeleri önündeki temel sorunları oluşturmaktadır. Bu yüzden ulusal alanda geliştirilen strateji belgelerinde bu problemlerin çözümüne yönelik önlemler geliştirilmektedir.

2.4.1. KNOWHOW YETERSİZLİĞİ VE DÜŞÜK TEKNOLOJİK SEVİYE

Tipik Türk KOBİ'leri geleneksel üretim metotları ile Türkiye pazarı için üretim yaparken hem yerel pazarda hem de çoğu AB firmaları olmak üzere yabancı firmalar ile rekabet etmek zorunda kalmaktadırlar. Türk KOBİ'lerinin teknolojik düzeyi Avrupalı firmalara göre düşük kalmakta ve KOBİ'lerimiz genellikle modası geçmiş tasarımlar, verimsiz üretim metotları kullanarak katma değeri düşük olan alt kalitede ürünlerin üretimiyle ilgilenmektedirler. Ayrıca KOBİ'lerde danışmanlık kullanma ve AR-GE siparişi geleneği de bulunmamaktadır.

Gümrük birliğinin yarattığı rekabet ve AB iç pazarının imkanları doğrultusunda ülkemizde işletmelerin teknoloji seviyelerinin yaygın bir şekilde artırılması ve bu çerçevede büyük miktarlarda "know-how"ın KOBİ'lere transferi gerekmiştir. Ancak rekabet baskısı ve yeni pazar arayışı nedenleri ile hissedilen teknolojik ihtiyaçlar, ülkenin mevcut yapısal koşullarında ekonomik talebe dönüşemediğinden ve bu ihtiyaçları karşılayıcı hizmetleri sunan kesim ile tüketecek kesim arasında ticari bağlar gelişmediğinden, Türkiye'de piyasa mekanizmasının sonucu olarak teknoloji düzeyinin artırılması yoluyla rekabet gücü kazanımı ortaya çıkmamıştır.⁹

2.4.2. FİNANSAL ORTAMIN YETERSİZLİĞİ

Türkiye'de küçük ve orta işletmelerin sorunları konusunda yapılan uygulamalı çalışmalarda, finansman sorunu genel olarak sorunlar listesinin başında yer almaktadır.¹⁰

---

⁹Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), **KOBİ Stratejisi Ve Eylem Planı**, Ocak, 2004, (Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr>, 20.09.2009, s.36.

¹⁰Tamer Müftüoğlu, **Türkiye'de Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ'ler**, 5. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 2002, s:268.

Kamu kesiminin piyasalardaki yüksek borçlanma düzeyi, özel sektörün kredi imkanlarını daraltmakta ve faizlerin aşırı yükselmesine yol açmaktadır dolayısıyla bu koşullar kamunun sağladığı desteklerin kısıtlılığı ile birleşerek KOBİ'lerin kredi piyasasından neredeyse tamamen dışlanmasına neden olmaktadır.¹¹

Türkiye'de KOBİ'lere yönelik kredi garantisi, risk sermayesi yatırım ortaklığı, gayri menkul yatırım ortaklığı, KOBİ finans şirketleri, faktoring ve leasing şirketleri KOBİ'lerin menkul kıymet piyasalarından yararlanmasını sağlayan KOBİ borsası gibi finansman kurumlarının sayısı oldukça azdır.¹²

Ayrıca Türkiye'de KOBİ'lerin temel sorunu finansman kaynağı sıkıntısı olmayıp temel sorun finans piyasalarında kendilerine sunulabilecek fonların yüksek sermaye maliyetidir.¹³

Tablo 2: KOBİ Boyutunda İşletmelerin Finansman Maliyeti Oranları

	Kısa Vadeli Finansman Giderleri / Kısa Vadeli Borç	Uzun Vadeli Finansman Giderleri /Uzun Vadeli Borç	Kısa Vadeli Finansman Giderleri / Kısa Vadeli Finansman Borç	Uzun Vadeli Finansman Giderleri / Uzun Vadeli Finansman Borç	Toplam Finansman Giderleri / Toplam Borç	Toplam Finansman Giderleri / Toplam Finansal Borç
KOBİ Konsolide	0.15	0.21	0.28	0.21	0.17	0.26
Büyük İşletmeler Konsolide	0.10	0.16	0.28	0.16	0.11	0.24

Kaynak: Güler Aras, Alövsat Müslümov, **Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisinde KOBİ'lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları Ve Çözüm Önerileri**, (Çevrimiçi) http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf%5CBildiri_33.PDF, 15.11.2009.

¹¹DPT, a.g.e., s.37.

¹²A.e., s.38.

¹³Güler Aras, Alövsat Müslümov, **Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisinde KOBİ'lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları Ve Çözüm Önerileri**, (Çevrimiçi) http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf%5CBildiri_33.PDF, 15.11.2009.

KOBİ'lerin temel sorunu finansman kaynağı bulmamak değildir. Mevcut finansman kaynaklarının maliyetinin ilk önce, ekonomideki tüm işletmeler için mutlak değer olarak, diğer taraftan KOBİ'ler için göreceli olarak pahalı olmasındadır.¹⁴

Özetleyecek olursak KOBİ'lerin başlıca sorunları şöyle sıralanabilir:¹⁵

- Kredi temininde güçlük çekmektedirler.
- Diğer finansman araçlarından yeterince yararlanamamaktadırlar.
- Teşviklerden hemen hemen hiç yararlanamamaktadırlar.
- Teknoloji düzeyleri genellikle düşüktür.
- Yurtiçi ve yurtdışı teknik ve ticari gelişmeleri izleyememektedirler.
- Kalifiye eleman sıkıntısı çekmektedirler.
- Gümrük birliği şartlarında rekabet güçlerinin geliştirilmesine ihtiyaç duymaktadırlar.

Bu sorunlara dikkatle bakıldığı zaman, ilk üç sorunun parasal sorunlar olduğu, daha sonraki dört sorunun ise eğitimle ilgili sorunlar olduğu görülmektedir. Öyleyse KOBİ'lerin sorunları para ve eğitim olmak üzere iki ana grupta toplanmaktadır.

KOBİ'lerin teknolojik düzeyleri genellikle düşüktür, yurtiçi ve yurtdışı teknik gelişmeleri izleyememektedirler. Küçük işletmelerin bütçeleri araştırma geliştirme için bir ekip kurmaya ya da gerekli pahalı araçları almaya yetmeyebilmektedir. Ama gelişen teknolojileri izleyen, uygulayan, yurtiçi ve yurtdışı teknik ve ticari

---

¹⁴A.y..

¹⁵Tevfik Tüzün , “KOBİ'lerin Sorunları”, **Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) 1. Avrasya Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi**, 23 – 26 Haziran 2001, s.345.

gelişmeleri takip eden üniversiteler vardır ve KOBİ'ler mümkün olduğunca üniversitelerden yararlanmalıdırlar. Ayrıca KOBİ'ler kalifiye eleman sıkıntısını çözmek için üniversitelerin yeni mezunlarından yararlanabilmektedir.

2.5. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Bir ekonomi, değişik büyüklüklerde ve değişik alanlarda, değişik iriliklerde faaliyet gösteren, mal ve hizmet üreten türlü işletmelerden oluşmaktadır. Ekonominin gelişmesi de, içinde faaliyet gösteren işletmelerin büyümeleri, sayılarının artması ve başarılı olmaları ile gerçekleşmektedir. Ekonominin sağlığı ve gücü, onu oluşturan işletmelerin sağlıkları ve güçleri ile ölçülmektedir.¹⁶

Bundan dolayı Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan sonra hem özel sektörün geliştirilmesi yönünde tedbirler alınmış, hem de önemli temel maddeleri üreten Kamu İktisadi Teşebbüsleri kurulmuştur. Özel kesim sınırlı sermaye birikimi ile nispeten daha yavaş gelişmiş, ancak girişimcilik fikri Türk insanında giderek yaygınlaşmaya başlamıştır.¹⁷

1980 sonrası dönemde sanayileşme büyük ölçüde gündemden düşmüştür ve devletin bu sektöre yönelik olarak oluşturduğu politikalar, yatırım teşvikleri, Küçük ve Orta Boy İşletmelere (KOBİ) yönelik politikalar ve firmaların teknolojik gelişmeye yönelik faaliyetlerinin teşvik edilmesini amaçlayan bilim ve teknoloji politikalarıyla sınırlı kalmıştır.¹⁸

---

¹⁶Ahmet Zengin, **Makroekonomik İstikrar ve KOBİ'ler**, (Çevrimiçi) http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/bildiri_37.pdf, 16.08.2009.

¹⁷Bayram Çankerten, "Türkiye'de KOBİ Destekleme Uygulamaları", **Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) 1. Avrasya Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi**, 23 – 26 Haziran 2001, s.101.

¹⁸Fikret Şenses, Erol Taymaz,, **Unutulan Bir Toplumsal Amaç: Sanayileşme Ne Oluyor? Ne Olmalı?**, February, 2003, (Çevrimiçi) <http://www.erc.metu.tr/menu/series0370301.pdf>, 01.10.2008, s.4,5.

Küçük ve Orta Boy işletmeler (KOBİ'ler), özellikle 1970'li yılların başlarından itibaren tüm dünyada istihdam yaratılması, yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve girişimciliğin desteklenmesi amacıyla, gündeme gelmişlerdir. Bu dönemde Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO) ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar da geliştirmekte olan ülkelere aktif KOBİ politikaları uygulamalarını önermişlerdir. Sanayileşme politikası aracı olarak bu kuruluşlara yönelik politikalar Türkiye'de 1980 öncesi dönemde başlatılmış olsa da bu doğrultudaki en önemli adımlar 1980 sonrasında ve özellikle de son on yılda atılmıştır. KOBİ'lere yönelik en önemli kuruluşlardan biri olan Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi (KÜSGEM), Birleşmiş Milletler Sınai Gelişme Örgütü'nün (UNIDO) desteğiyle 1970 yılında Gaziantep'de yerel bir örgüt olarak kurulmuştur. KÜSGEM, yine UNIDO'nun desteğiyle 1983 yılında ulusal düzeyde örgütlenmiş ve Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı'na dönüştürülmüştür. 1990 yılında Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) adıyla yeniden örgütlenmiştir.¹⁹

Günümüzde ABD dahil olmak üzere hemen hemen tüm ülkelerde KOBİ'lerin gerek işyeri, gerek istihdam ve gerekse üretimdeki önemi genel ekonomi içinde her geçen gün artmaktadır. KOBİ'ler konusunda yapılan çalışmalar bu işletmelerin istihdama katkı, bölgelerarası dengeli büyüme, esnek üretim yapısına sahip olma ve ekonomiye dinamizm kazandırma gibi çok önemli özellikleri taşıdığını ortaya koymuştur. Bu nedenle başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm ülkeler KOBİ'lerin doğması, büyümesi, gelişmesi ve korunabilmesi için gerekli şartları hazırlayacak politikaları geliştirmekte ve yürürlüğe koymaktadır.²⁰

Dünya genelinde özellikle 1980'li yıllarda artarak devam eden globalleşme ve finansal liberalizasyon süreci, beraberinde değişen koşullara ve yeniliklere hızla uyum sağlayabilen şirketlerin önemini arttırmıştır. Büyük ölçekli işletmelerin ekonomik ve siyasi konjonktürdeki değişmeler karşısında hareket kabiliyetinin sınırlı

---

¹⁹A.y..

²⁰Bedri Dilik, Mustafa Duran, "Türkiye'de Uygulanan KOBİ Teşvik Politikası Ve Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi", **Hazine Dergisi**, Nisan , 1998, s.72,73.

olması, teknolojideki en son gelişmelerin bu şirketlere uyum maliyetinin yüksekliği nedeniyle uyum sorununun yaşanması, ekonomide meydana gelen değişikliklere uyum sağlama esnekliği yüksek ve konjonktürel dalgalanmalara, ekonomik ve mali krizlere karşı daha esnek olan, ekonomik ve sosyal yaşamın temel istikrar unsurlarından biri olan KOBİ'lerin dünya genelinde önemini daha da arttırmıştır.²¹

İçinde bulunduğumuz küresel rekabet ortamında gelişmekte olan ülkeler için KOBİ'ler önemli bir boyut kazanmıştır. Son yıllarda ekonomisi hızlı bir büyüme gösteren ülkemizde de küçük ve orta büyüklükteki işletmeler özellikle istihdama yaptıkları katkılar açısından ekonomik büyüme ve gelişme sürecinde son derece önemli bir rol üstlenmektedirler. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, büyük ölçekli ve dünya çapında rekabet edebilir ulusal işletmelerin yaratılabilmesi için dinamik ve istikrarlı bir küçük ve orta büyüklükteki işletmeler yapısının oluşturulması gerekmektedir.

Piyasa ekonomisinin tam rekabet koşulları altında işleyebilmesi için küçük ve büyük işletmelerin ekonomide beraber yer alması gerekmektedir. Küçük işletmeler tüketiciye optimal arzı sunmaya çalışırken, üretimleri çeşitli ve isteğe yönelik olduğundan tüketiciyi daha çok memnun etmektedir.²² Küreselleşen dünyada KOBİ'ler büyük şirketlerle rakip olmayıp birbirlerinin tamamlayıcısıdırlar.

KOBİ'ler tek tek bakıldığında ekonomiye katkıları önemsiz olarak gözüke de toplu olarak ele alındıklarında sahip oldukları sayısal büyüklük ile ekonomi ve toplum için ne kadar önemli oldukları ortaya çıkmaktadır.

1996'da başlayan Gümrük Birliği sürecinde, Türkiye için sanayi sektöründe, özellikle küçük ve orta boy işletmeler (KOBİ) uygulamadaki fonların ve gümrüklerin kalkmasından sonra yoğun bir rekabet ortamına girmiştir. Bu rekabet hem Avrupa

---

²¹A.y..

²²A.y..

Birliği (AB) üyesi ÷lkelerden, hem de AB'ye üçüncü ÷lkelerden gelerek dolaşıma giren ürünlerden kaynaklanmaktadır. Ancak, KOBİ'lerin bugünkü durumları ve sermaye yapılarıyla en son teknolojileri kullanan AB işletmeleriyle rekabet etmesi oldukça güçtür ve devlet desteğinin sağlanması gerekmektedir. Gümrük Birliği ile dış rekabete açılan KOBİ'lerin; ürün geliştirme, ürün tasarımı, teknoloji, üretim ve yatırım planlaması, modernizasyon-yenileme, standartlar ve ölçek ekonomileri gibi teknik bilgilerin yanında, rakiplerin durumu, talep, ürün fiyatı ve pazarlama faaliyetleri gibi pazar bilgilerine; ayrıca oto finansman, dış finansman, leasing, faktoring, risk sermayesi ve krediler gibi finansman bilgilerine erişimlerinin sağlanması ve kurumsal kapasitelerinin bu bilgileri doğru değerlendirecek bir yapıya sahip olmaları önem arz etmektedir.²³

Türkiye'de KOBİ'lerin ihracata olan katkısı, yani KOBİ'lerin uluslararasılaşması ne yazık ki birçok ÷lkeye göre oldukça düşüktür.²⁴

KOBİ'lerin sahip oldukları hacme karşın çok düşük düzeyde ihracat gerçekleştirebilmektedirler. Bunların nedenleri olarak yetersiz sermaye, teknoloji ve insan gücü kaynaklarına sahip olmaları, ihracat yapma ve dış pazarlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları ve dış pazarlara uygun fiyat ve kalitede mal ve hizmet üretememeleri vb. gösterilebilir.²⁵

Türkiye'deki piyasaların durumu yatırımların hacmi, rekabet koşulları, uluslar arası piyasalarla olan bağlantılar ve finansal krizler ele alınarak analiz edilmesi gerekmektedir.

---

²³DPT, **Kobi Stratejisi Ve Eylem Planı (2007-2009)**, Ocak, 2007, (Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr>, 20.09.2009, s.7,8.

²⁴Süleyman Özdemir, Halis Yunus Ersöz, İbrahim Sarıoğlu, **İşsizlik Sorununun Çözümünde Kobi'lerin Desteklenmesi**, İstanbul, İTO Yayınları, 2006, s.180.

²⁵A.e., s.182.

Geliştirilen durum saptaması ışığında KOBİ'ler için oluşturulacak strateji formülasyonu aşağıdaki maddeleri içermelidir.²⁶

- KOBİ'lerin toplam üretim içindeki payları, yarattıkları katma değer ve istihdam dikkate alınarak en az büyük işletmeler kadar önem verilmelidir.
- Bu işletmelerin yeniden yapılandırılması ya da yönetim, bilgi ve sermaye desteği ihtiyacı belirlenmelidir.
- Bu ihtiyacı karşılayacak kurumsal kimliği olan uzmanlaşmış birlikler ve şirketler ve fonlar oluşturulmalıdır.
- KOBİ'leri için geliştirilen rehabilitasyon ve yeniden yapılandırma çalışmaları sektörel olarak ve işletme yapılarına en uygun şekilde olmalıdır.
- Belirlenen amaçlara ulaşmak için belirlenen yollar, yöntemler ve araçlar en iyi şekilde kullanılmalıdır.

KOBİ'lerin yeniden yapılanması ve rehabilitasyonunda temel amaçlar aşağıda maddelenmektedir.²⁷

- Rekabet yeteneklerini, teknolojik güçlerini ve yönetim performanslarını arttırarak AB gibi uluslar arası entegrasyonlar ve diğer uluslararası arena için hazırlanmasını sağlamak ve bu yolla Türkiye'nin ekonomik gelişimine katkıda bulunmak
- Ekonomide üretimde verimliliği arttırmak
- Yeni pazarlara girme olanaklarını arttırmak
- Kayıt dışı ekonomiyi engellemek
- Yeni yatırım olanaklarından yararlanmalarını sağlayarak ekonomide toplam yatırımları arttırmak
- Yaratılan katma değeri ve milli gelir seviyesini arttırmak

---

²⁶Alövsat Müslümov, **21. Yüzyılda Türkiye'de Kobi'ler Sorunlar, Fırsatlar Ve Çözüm Önerileri**, Birinci Basım, İstanbul, Literatür Yayınları, 2002, s.93.

²⁷A.e., s.93,94.

2.5.1. KOBİ'LERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ KİLİT ROLLERİ

KOBİ'ler, Türkiye ekonomisinin özellikle üç sahasında “kilit” rolü oynamaktadır.²⁸

- İstihdam
- Değişme
- Geliştirme

2.5.1.1. İSTİHDAM

Kısa vadede istihdam için en iyi potansiyel küçük işletmelerdir. KOBİ'ler çalışanların büyük bir kısmını istihdam etmekte ve doğal olarak kendilerine gösterilen ilgi de önemlerine ve sayılarına paralel olarak artmaktadır. KOBİ'ler büyüme için son derece önemli olup refah ve iş yaratmaktadırlar. Genç nüfusun istihdam sorununa çözüm bulmak amacıyla küçük işletmelerde yetiştirilmeleri, bunun için de herşeyden önce küçük işletmelerin hem üretim hem de eğitim yapabilecek şekilde organize edilmeleri gerekmektedir. Eğitimde transferin gerçekleşebilmesi için küçük, orta ve büyük işletme yöneticileri ile hükümetler ve eğitim kurumlarının temsilcileri arasında işbirliği yapılması son derece önemlidir. Ayrıca mesleki ve teknik eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması, hem KOBİ'lerin nitelikli personel bulmadaki sorununu çözmede hem de girişimciliğin teşvik edilmesinde önemli katkılar sağlayacaktır.

2.5.1.2. DEĞİŞME

Sanayi devriminin başlangıcından 1970'li yıllara kadar dünyada, sanayileşme sürecinde büyük işletme görüşü hakim olmuş ancak dünya ekonomisinde ve çevresel koşullarda meydana gelen hızlı değişimler bu görüşün terk edilmesine neden olmuştur. Bu döneme kadar ölçek ekonomisi ile faaliyet gösteren büyük işletmeler

---

²⁸İraz, a.y..

rekabet gücünü kaybetmiş olup sürekli dalgalanan müşteri talepleri, küreselleşme, baş döndürücü teknolojik gelişmeler ve hızlanan uluslararası rekabet ortamında işletmeler, esnek çalışma sistemlerine daha çok gereksinim duymaya başlamışlardır. Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler tüketici tercihlerine daha esnek yaklaştıkları yeniliklere daha yatkın oldukları ve çalışanlarıyla daha yakın ilişki içinde olduklarından değişme hızlı bir şekilde uyum sağlayabilmekte ve ekonomiye canlılık kazandırmaktadırlar. Küçük ve orta ölçekli işletmeler yenilik kapasiteleri sayesinde ekonomik değişmeyi sağlamaktadırlar.

2.5.1.3. GELİŞME

Küçük işletmeler, yeni fikirlerin ortaya çıkması için ideal ortamlardır. Kriz ortamında işletmeler yeni fikirler oluşturmakta ve bunları uygulamaktadırlar. KOBİ'lerin sahip olduğu bu yenilik yapma potansiyelleri onların yeni gereksinimleri karşılama ve yeni pazarlar açma gibi yetenekleri ile bütünleştiğinde gelişme için oldukça önemli bir güç haline gelmektedirler. Küçük işletmeler, girişim özgürlüğünün yanı sıra girişim kapasiteleri ve kolayca uyum sağlayabilme özellikleri sayesinde teknolojik gelişmeleri izlemektedirler. Esnek yapıları sayesinde büyük teknolojik sıçramalarda, yeni teknolojiye geçişte, toplumda taleplerde meydana gelen değişimler sonucu ortaya çıkan sorunların çözümünde ve büyük ekonomik buhran dönemlerindeki krizin atlatılmasında önemli görevler yüklenmektedirler.

KOBİ'lerin sorunlarının giderilmesi için uygulanan politikanın üçlü bir araç setine sahip olduğu söylenebilir. Finansal, finansal olmayan ve teknolojik desteklerden oluşan araç setinin genelde finansman boyutu ön planda durmaktadır. Bunun temel nedeni; KOBİ'lerin finansmanda banka kredilerinden aldıkları pay ile ekonomideki paylarının orantısız olmasından kaynaklanmaktadır. Bankacılık sektöründe genelde KOBİ'lere karşı olan ilgisizlik mevcut olup bu da devlet destekli kredi uygulamalarını gündeme getirmektedir. Ne var ki özgün KOBİ politikasından ziyade sanayi politikasının alt bir uygulaması olarak değerlendirilirken KOBİ politikası finansal araçları bölgesel ve sektörel ihtiyaçlara göre esneklik

kazandıramamaktadır. Bu nedendir ki iş mesleği girişim sermayesi, iş tohumlama sermayesi, finansal zorluktan kurtarma sermayesi türünden AB’de yaygın olan uygulamalara ülkemizde çok az rastlanmaktadır. Bankaların, KOBİ kredi taleplerini değerlendirme yöntemi geliştirmede yetersiz kalması başarılı iş ve girişimcilik projelerinin hayata geçirilmemesi ile sonuçlanmaktadır.²⁹

Ülkemizde küçük ve orta büyüklükteki işletmeler bir dönüşüm süreci yaşamaktadırlar. Bu dönüşüm süreci ile, geleneksel çizgide üretim yapan, yalnız yerel pazarlara yönelik faaliyet gösteren, büyümekten çekinen, eski teknolojileri kullanan ve serbest rekabetten kaçınan klasik küçük ve orta büyüklükteki işletmecilik anlayışı tüm yapısal ve fonksiyonel alanlarda yeniliklere açık, bilgiye ve bilgilenmeye önem veren, pazarı küresel olarak algılayan, rekabeti olmazsa olmaz sayan bir küçük ve orta büyüklükte işletmecilik felsefesine dönüşmektedir. Bu dönüşümü gerçekleştirmiş bir küçük ve orta büyüklükte işletmeler sistemi, toplumsal barışın, ekonomik dinamizmin ve siyasal istikrarın kaçınılmaz koşuludur.³⁰

Bir ülkede sosyal ve ekonomik kalkınma, girişimcilik ruhuna sahip bireylerin toplumda kendilerini gerçekleştirebilmeleri ve gizli güçlerini en yüksek düzeyde kullanabilmeleri durumunda, daha kısa bir zaman periyodu içinde gerçekleştirilebilir. Tarihsel süreç içinde girişimcilik ve genel yöneticilik karakterlerine sahip olan bireylerin yalnız kendi işletmelerinin başarısında değil, yöresel, bölgesel ve ulusal kalkınmada da etkin rol sahibi oldukları görülmektedir. Türkiye için hazırlanacak bütünsel, entegre ve sürdürülebilir bir sosyoekonomik kalkınma projesi, işletmeciliği ve üretkenliği ülkede geniş bir alana yayan, ulusal ekonomi içinde bölgesel gelişmişlik farklarını gidermede etkin işlevler gören ve önemli aşamalar kaydeden küçük ve orta ölçekli işletmeler realitesine odaklanmak zorundadır.³¹

---

²⁹Murat Ali Dulupçu, İlker Hüseyin Çarıkçı, Onur Sungur, Avrupa Birliği Süresince Kobi Politikası Ve Bölgesel Politika İlişki Üzerine Bir Değerlendirme, **2. Kobiler Ve Verimlilik Kongresi AB Kobileri İşbirliği** 2-3 Aralık 2005, (Çevrimiçi)<http://paribus.tr.googlepages.com/dulupcu-carikci.pdf>, 09.08.2009, s.545.

³⁰İraz, a.y..

³¹A.y..

KOBİ'ler geçmişte kalkınma önünde bir engel olarak görünürken günümüzde ekonomik kalkınma ve sosyal modernizasyon sağlamada önemli bir yer almışlardır.

Sanayi ötesi dönemde işletmelerin küreselleşmesi, dünya çapında çok-uluslu işletmelerin yaygınlaşması ve sayıca hızla çoğalması ile, küçük ve orta ölçekli işletmelerin iktisadi varlıklarını sürdürmeyecekleri görüşü ağırlık kazanmaya başlamış ancak, küresel bilgi ekonomisinin bir ölçek ekonomisi değil, bir hız ve ağ ekonomisi olduğunun algılanmasıyla, bu tür eğilim ve yaklaşımların bir yanılığdan ibaret olduğu gözlemlenmiştir.³²

2.5.2. DÖNEMLER İTİBARIYLA KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN GELİŞİMİ

Türkiye'de Planlı Kalkınma Dönemi, devletin özel sektör için yol gösterici, genellikle 5 yıllık hazırlanan Kalkınma Planlarının hazırlandığı ve uygulandığı 1963 ve sonrası dönemdir. Devletin ekonomideki ağırlığı, özel sektörün teşvikiyle dengelenmeye çalışılmış, bize özgü bir "karma ekonomik sistem" benimsenmiştir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimi dönemler itibarıyla aşağıda incelenmektedir.³³

- **Birinci Beş Yıllık Plan Dönemi (1962-1967)**

Esnaf ve sanatkarların, küçük sanayicinin sorunlarının çözümü amacıyla, merkezi teşkilat arayışlarına girilmiş, çeşitli bakanlıkların yetki alanına giren konularda Sanayi Bakanlığı'nın görevlendirilmesi görüşü benimsenmiştir. Kurulacak teşkilata, küçük işletmelerin finansman, kredi, kooperatifleşme, örgütlenme, pazarlama konularında faaliyet görevi verilmiştir. Bu dönemde 507 sayılı "Esnaf Ve Sanatkarlar Kanunu" kabul edilmiştir.

---

³²A.y.

³³Özdemir, a.g.e., s.163,167.

- **İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)**

Küçük sanayiye geliştirme çalışmaları, somut ancak sınırlı olarak yürütülmüş, KÜSGEM kurulmuştur. Küçük sanayicilere destekler uygulanmış, büyük işletmelerle daha yakın ilişkiler kurmaları teşvik edilmiştir. Sanayi bölgeleri ve sanayi siteleri kurulması çalışmaları hızlandırılmış, birçoğu tamamlanmıştır.

- **Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1978)**

Küçük sanayi sitelerinin kuruluşu yoğunlaşmış, Plan'da küçük sanayinin finansman, eğitim teknik danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması öngörülmüştür.

- **Dördüncü Beş Yıllık Plan Dönemi (1979 – 1984)**

KÜSGET'in kurulduğu bu dönemde, küçük sanayiye destek merkezleştirilmiş ve bu kurum aracılığıyla ülke çapında idari, teknolojik ve mali destekler sağlanmıştır. KOBİ'lerin önemi fark edilmiş, değişen ekonomi politikalarında bu işletmelerin önemli bir yer tutacağı görülmüştür. İhracata dönük faaliyet yapan işletmeler teşvik görmeye başlamıştır.

- **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1986 -1990)**

KOBİ'lerin altyapı sorunlarının çözümüne önemli katkı sağlayacağı düşüncesiyle işletmelerin bir araya getirilmesi çalışmalarına ağırlık verilmiş, sanayi potansiyeli ve önemli ulaştırma imkanları olan yerlerde Organize Sanayi Bölgeleri, gelişmiş bölgelerde ihtisaslaşmış Organize Sanayi Bölgeleri kurulacağı Plan'da ifade edilmiştir. Esnaf, sanatkar ve küçük sanayicilere Devlet desteği ile sağlanan ucuz tesis ve işletme kredisi imkanlarının artırılacağı, KOBİ'lerin önemli sorunlarından olan eğitim, yetişmiş insan gücü, teknoloji konularında destek hususları da plan'da yer almaktadır.

- **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)**

Küçük ve orta ölçekli sanayide teknoloji seviyesinin geliştirilmesi, verimliliğin artırılması ve büyük sanayi ile entegrasyonun sağlanması özendirilecektir görüşü hakim olmuştur. Küçük sanayinin geliştirilmesi amacıyla mevzuatta düzenlemeler yapılması, küçük sanayi mamullerinin iç ve dış piyasada rekabet gücüne kavuşturulması ile ilgili destekler verilmesi öngörülmüştür.

- **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)**

Plan'da KOBİ'lerin ve teşvikinin büyük yer tutmasına karşı Planın ve DPT'nin öneminin azalması nedeniyle, politikalarda önemli bir değişiklik olmamakla birlikte uygulamada bir dağınıklık gözlenmiştir. KOBİ'lere verilen önemi göstermek üzere, 1996 yılı “KOBİ Yılı” olarak ilan edilmiştir.

- **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)**

KOBİ'lerin “geliştirilmesi”, Plan'da “Sınaileşme” alt başlığında yer almasına karşılık, bu işletmelerin yurtdışı faaliyetlerinde desteklenmesi hedeflemesi, artık sadece sanayi değil hizmetler sektöründeki işletmelerin de KOBİ kapsamında görüldüğünün bir işareti sayılmıştır. Nitekim yeni düzenlemeler de bunu teyit eder niteliktedir.

- **Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)**

KOBİ'lerin ve girişimcilerin rekabet güçlerini arttırmak ve yeni pazarlara açılmalarını sağlamak için, iş kurma ve iş geliştirme aşamasında eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlanacaktır. Bu amaçla, İŞGEM ve benzeri kurumlar yaygınlaştırılacak ve etkinliklerini artırmak üzere gerekli düzenlemeler yapılacaktır.³⁴

---

³⁴DPT, **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)**, (Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr>, 20.09.2009, s.81.

Planlı dönemlerde yeni dönemler riskleri de beraberinde getirmişlerdir. KOBİ'lerin önemli bir kesimi uyum yetenekleri sayesinde riskleri fırsata çevirmeyi bilmişlerdir.

2.6. TÜRKİYE CC BEST VE KÜÇÜK İŞLETMELER İÇİN AVRUPA ŞARTI RAPORLARI

Türkiye AB ilişkileri doğrultusunda AB KOBİ politikalarına uyum gösterebilmek adına BEST sürecine katılmıştır.

AB'ye üye ülkelerin, işletmeler, girişimciler ve KOBİ'ler için daha iyi iş ortamı yaratmak üzere ortaya koydukları ilkeler çerçevesinde gerçekleştirdikleri gelişmeleri analiz eden BEST süreci, aday ülkelerin de bu sürece katılımıyla, AB coğrafyasındaki ülkelerin KOBİ politikalarında birliktelik sağlamak amacıyla başlattıkları CC BEST süreci ile sürmüştür. 19-20 Haziran 2000 tarihli Feira Zirvesinde yayımlanan Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı ile netlik kazanan ilkeler ve ortak hedefler, Türkiye'nin de diğer aday ülkelerle birlikte, 23 Nisan 2002 tarihinde Slovenya'nın Maribor şehrinde düzenlenen konferansta onayladığı, aşağıda belirtilen 10 temel unsuru içermektedir:³⁵

- Girişimcilerin eğitimi ve öğretimi
- Daha ucuz ve daha hızlı iş kurma süreçleri geliştirilmesi
- Daha iyi kanunlar ve mevzuat düzenlemesi yapılması
- Nitelikli personel eğitiminin gerçekleştirilmesi
- İnternette anında işlem imkanlarının yaygınlaştırılması
- Tek pazardan daha çok yararlanılması
- Vergilendirme ve finansal konularda iyileştirmeler yapılması

---

³⁵DPT, **Kobi Stratejisi Ve Eylem Planı (2007-2009)**, Ocak, 2007, (Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr>, 20.09.2009, s.13,14.

- KOBİ'lerin teknoloji ve yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesi
- E-ticaretin ve teknoloji tabanlı işletmelerin desteklenmesi
- Ulusal ve uluslararası platformlarda KOBİ'lerin daha etkin ve daha güçlü temsil edilmesi.

Görüldüğü üzere CC BEST sürecinde KOBİ'leri için daha iyi iş ortamı yaratmak üzere ortaya konulan ilkelerin arasında teknoloji ve yenilikçilik önemli bir yer almaktadır.

2.7. OECD BOLOGNA KOBİ DEKLERASYONU

OECD üyesi ülkeler, küçük ve orta ölçekli işletmelere bakış açılarında birliktelik sağlamak amacıyla 5 Haziran 2000 tarihinde düzenledikleri Bologna toplantısı sırasında bir deklarasyon yayımlamıştır. Türkiye'nin de katılarak hazırlanmasında katkıda bulunduğu deklarasyon ülkemizde KOBİ'lere hizmet sunan ve destek sağlayan tüm kurum ve kuruluşlarımız için oldukça yararlı niteliktedir.³⁶

KOBİ'lerin rekabet gücünün geliştirilmesinde aşağıda yer alan maddelerden etkileneceği kabul edilmektedir;³⁷

- Girişimciliği, yenilikçiliği ve gelişmeyi destekleyen ancak KOBİ'lere gereksiz mevzuat engelleri koymayan bir mevzuat; kamu idaresinde başarılı yönetim ve daha çok saygınlık, şeffaf rekabet politikası, rüşvete karşı etkin önlemler, şeffaf, tutarlı, düzenli, ayrımcılık yapmayan adil vergi rejimi ,
- Eğitim ve insan kaynakları yönetimi; yenilikçilik ve girişimcilik kültürünü güçlendiren, sürekli ve hayat boyu eğitim, insan kaynaklarının serbest dolaşımı, eğitimin içeriği ve piyasa ihtiyaçları arasındaki dengenin sağlanması,

---

³⁶Mustafa H. Çolakoğlu, **Kobi Rehberi**, Kosgeb, Nisan 2002, (Çevrimiçi)http://www.1insaat.com/uploads/TrbBlogs/pdfs_1/13109_1187693134_528.pdf, 08.02.2010, s.43.

³⁷A.e., s.44.

- Finansal desteklere verimli ulaşım imkanı; başlangıç sermayesi, işletme sermayesi ve gelişme sermayesi temini, yenilikçi finansal araçlar ile KOBİ' lere borç vermenin risklerinin ve borç maliyetinin azaltılması,
- KOBİ'lerin bilgi tabanlı ekonominin avantajlarından yararlanmalarını temin için teknolojinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına uygun ortamının oluşturulması,
- Kamu-özel sektör işbirliği, politik ve sosyal diyalogun bölgesel ve kurumsal unsurlar arasında sağlanması ile bilgi değişiminin, bilginin kullanımı ve politikaların çok detaylı olarak değerlendirilmesinin temini,
- KOBİ politikalarının maliyet verimliliğinin sağlanması, diğer milli ve uluslararası politikalar ile uyumunun temini.

Yenilikçiliğin KOBİ'lerin rekabet gücüne hayati katkısını kabul ederek, KOBİ'lerin milli yenilik sisteminde oynadıkları merkezi rol ve bilgiye, finansmana ve ağlara ulaşımın yeniliğin gelişimindeki etkisini bilerek, KOBİ politikaları geliştirilirken şu hususların göz önünde bulundurulmasını tavsiye edilmektedir;³⁸

- KOBİ'lerin inovasyon yönetimi becerisinin geliştirilmesi,
- Kalifiye personel çalıştırılması ve eğitimi,
- İnovasyon kültürünün yaygınlaştırılması,
- Teknolojik bilgi ve pazar bilgisinin yaygınlaştırılması ve gerekli yardımın sağlanması (İş gücü pazarındaki mekanizmaların iyileştirilmesi, işletmeler ile eğitim sistemi arasında ilişkiler geliştirilmesi, sanayi, kamu ve üniversite arasında araştırma işbirlikleri kurulması),
- KOBİ'lerin yeniliklere erişimindeki mali engellerin kaldırılması, Sermaye finansmanı ve benzeri hizmetler için piyasa mekanizmasının oluşması (özellikle yeni kurulan işletmeler için) Araştırma- geliştirme ve inovasyon için finansal destek ve vergi indirim yoluyla risk paylaşımı ve riskin azaltılması tedbirlerinin geliştirilmesi, Girişimciler, kamu kuruluşları ve finans sağlayıcılar arasında yenilikçi işbirliklerinin oluşumunun desteklenmesi,

---

³⁸A.e., s.44,45.

- KOBİ'lerin milli ve uluslararası inovasyon ağlarına erişiminin kolaylaştırılması, KOBİ'lerin kamu sektörünün Ar-Ge programlarına ve kamu ihalelerine katılımlarının sağlanması.

Görüleceği üzere KOBİ'lerin rekabet gücünün geliştirilmesinde ve bu politikaların geliştirilirken dikkat edilmesi gereken hususların başında inovasyon, Ar-Ge ve nitelikli personel eğitimi gelmektedir.

2.8. TÜRKİYE'DE UYGULANAN KOBİ TEŞVİK POLİTİKASI

Bir ülkede, kıt ve dolayısıyla pahalı olan yatırım fonlarından bir bölümünü, kamu tarafından, belli ölçüler çerçevesinde, çeşitli iş kolları ve/veya bölgelere, yatırım ve ihracat faaliyetlerinin finansmanında kullanılmak üzere tahsis edilmesine teşvik faaliyetleri denmektedir. Çeşitli araçlar yardımı ile tahsis edilen kaynaklar, nakdi şekilde ödenen veya bazı bağışıklık ve istisna biçimlerinde yatırım ve ihracatçılara ulaştırılmaktadırlar.³⁹

Teşvik politikalarının hedefi, gelişen ülkelerde genel sanayileşme stratejisinin hedefleri ile tutarlı olmalıdır. Buna göre teşvik politikaları, kısa ve/veya uzun dönemli iktisat politikalarının tamamlayıcısıdır diyebiliriz.⁴⁰

Günümüzde, gelişen ülkeler yanında, gelişmiş sanayileşmiş ülkeler de teşvik ve yönlendirme araçlarından yararlanmaktadırlar. Ancak her ülkenin bu araçlardan yararlanma amaç ve sebepleri farklı olmaktadır. Çünkü her ülkenin, ekonomik gelişme düzeyi, idare biçimi, bulunduğu yer ve konum itibarıyla sahip oldukları imkan ve varlıklar ile diğer ülke ve ülke gruplarıyla ticari ve ekonomik ilişkileri,

---

³⁹Ahmet İncekara, **Türkiye'de Teşvik Sistemi (Genel Değerlendirme)**, İstanbul, İTO Yayınları, 1995, s.7.

⁴⁰A.y..

teşvik uygulamalarının hedef ve kapsamını etkileyen en önemli faktörler olmaktadır.⁴¹

KOBİ'ler bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısı içerisinde sanayileşmenin, sağlıklı kentleşmenin ve optimum dağıtım ve ticaret uygulamalarının önemli ve vazgeçilmez bir ögesi olmaktadır.

Hükümetler, son yıllarda çeşitli platformlarda Türk KOBİ'lerinin desteklenmesi ve her türlü yardımın yapılması için bütün meslek kuruluşlarını göreve çağırarak ve bu işletmelere yönelik düzeltmeler getirmektedirler.⁴²

Türk KOBİ'lerine finansal ve teknik yardım sağlayan ve çeşitli konularda danışmanlık hizmeti veren belli başlı kurum ve kuruluşlar tanıtılmıştır. Kesin bir ayırım yapılmamasına karşın, "Türk KOBİ'lerine destek veren ulusal ve uluslararası kurum kuruluşlar ve uygulanan destek programları" başlığı adı altında aşağıdaki beşli grupta hedeflenmektedir.⁴³

- **Kamu kurumu niteliğindeki kuruluşlar** (KOSGEB,Türkiye Halk Bankası,Türkiye Vakıflar Bankası Kredileri,KOBİ A.Ş., Kredi Garanti Fonu,Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanayi ve El Sanatları Genel Müdürlüğü,Küçük Sanayi, Sanayi Bölge ve Siteleri Genel Müdürlüğü,GAP Bölgesi Girişim Destekleme ve Yönlendirme Merkezi,Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü ve Milli Prodüktivite Merkezi).
- **Mesleki teşekküller** (Ticaret ve Sanayi Odaları,Esnaf Kefalet Kooperatifleri ve Küçük Sanayi Kooperatifleri).
- **Özel kuruluş-vakıflar** (Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı).

---

⁴¹A.y..

⁴²Akgemci, a.y..

⁴³A.y..

- **Teknik yardım ve danışmanlık hizmetleri veren diğer kurum ve kuruluşlar ile**

- **Yurtdışı destekli veya örgütlü diğer kurum ve kuruluşlar** (Hollanda Yönetim İşbirliği Programı, Balkan Ülkeleri Ticareti Geliştirme Bölge Merkezi, Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü Ankara Ofisi ve Avrupa Yatırım Bankası).

Son yıllarda ihracatta devlet yardımlarına ilişkin uygulamalarda da KOBİ'ler ön planda yer almaktadır. İhracatta devlet yardımlarına ilişkin uygulamalar KOBİ'ler için genellikle, eğitim, araştırma, fuarlara katılım, çevre, istihdama katkı ve uluslar arası çeşitli kalite, güvence, çevre ve sağlık belgelerinin teminine parasal katkı şeklinde yapılmaktadır. Yatırım tedbirleri aşağıda incelenmektedir.⁴⁴

- **KDV Desteği**

Yurt içinden temin edilecek makine teçhizat için kalkınmada öncelikli yerlerde KDV+10 puan, diğer yörelerde KDV oranı kadar teşvik primi ödenmektedir.

- **Fon Kaynaklı Yatırım Ve İşletme Kredisi**

Kalkınmada öncelikli yörelerde 20 milyar TL – acil destek kapsamındaki illerde 30 milyar TL'ye, diğer yörelerde 15 milyar TL'ye kadar olmak üzere yatırım kredisi, 10 milyar TL'ye kadar da işletme kredisi tahsis edilmektedir. Kredilere uygulanacak faiz oranları; kalkınmada öncelikli ve acil destek kapsamındaki illerde yüzde 20, diğer yörelerde yüzde 30 oranındadır.

- **Yatırım İndirimi**

Bölge ve sektör farkı gözetmeksizin yüzde 100 olarak uygulanmaktadır.

- **Gümrük Vergisi Ve Fon Muafiyeti**

Sektör ve ülke farkı gözetmeksizin yüzde 100 olarak uygulanır.

---

⁴⁴Dilik, a.g.e., s.72,73.

- **Damga Vergisi Ve Harç İstisnası** gibi belli başlı teşvik araçları uygulanmaktadır.

Ayrıca, finansman fonu desteği, finansal kiralama desteği, bina inşa harcı istisnası, kalkınmada öncelikli yörelerde yatırımlarda vergi, resim ve harç istisnası teşvikleri de uygulanmaktadır. Kredi haricinde diğer teşvik araçları genel teşvik uygulamalarında da uygulanmaktadır. KOBİ teşviklerinde en önemli teşvik aracı “fon kaynaklı kredi” kullandırılmasıdır. Kredinin faiz oranlarının düşük olması KOBİ’lerin kısa dönemli darboğazları gidermede ve işletme sermayesi sıkıntılarını hafifletmede önemli bir kaynak olmaktadır.⁴⁵

Görüleceği üzere devlet KOBİ’leri desteklemek amaçlı çeşitli düzenlemeler geliştirmiştir. Ancak bu düzenlemelerin küreselleşen dünyada KOBİ’lerin ihtiyaçlarına göre yenilenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde KOBİ’ler rekabet piyasasında yer bulamayacak ve kendilerinden beklenen performansı gerçekleştiremeyeceklerdir.

---

⁴⁵A.e., s.73.

3. BÖLÜM

TÜRKİYE KONOMİSİNİN REKABETÇİLİĞİ AÇISINDAN KOBİ'LER VE BÜYÜME ÜZERİNDE ETKİLERİ

3.1. TÜRKİYE'NİN SANAYİLEŞME SÜRECİ (POLİTİKALARI)

Cumhuriyet yönetimi Osmanlı İmparatorluğundan çok geri kalmış bir tarımsal yapı ve çok basit sanayiye sahip bir ekonomi devralmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında ekonomik bakımdan güçlü bir devlet olmak için sanayileşmenin şart olduğu görüşü hakim olup ülkenin sahip olduğu kaynakları kullanarak, kurulabilecek sanayi dalları üzerinde önemle durulmuştur. Türk hükümeti, sanayi yatırımlarından en yüksek ekonomik sonuçları elde ederek ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek için özel girişkenlik ve devletçilik arasında bir seçim yapmak yani kurulacak sanayilerin yönetimi, sahipliği gibi fonksiyonların, devlet tarafından mı yoksa özel kişi ya da kuruluşlar tarafından mı yapılacağı konusunda bir karar almak durumunda kalmıştır.¹

17 Şubat 1923 İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi izlenecek sanayileşme stratejileri hususunda önemli görüşmeler yapılmıştır. Kongrede sanayi alanında öncelik özel girişime verilmiştir. Devlet, özel girişimin yer almadığı alanlarda faaliyet gösterir anlayışı kabul edilmiştir.

Ancak özel kesime duyulan güven uygulamada çıkan engellerle zedelenmiştir. Özel kesimin sermaye birikiminin yetersiz olması, kamunun elde

---

¹Ergül Han, **Türkiye'de Sanayileşme Süreci Ve Stratejisi**, Eskişehir, E.İ.T.İ.A., Yayınları, 1978, s.37,38.

bulundurduğu fonların özel kesime aktırılamaması, yıllardan beri devam eden savaşların ortaya çıkardığı yokluk ve yoksulluk özel kesimin başarısını engellemiştir.

Günümüz dünya ekonomisinde küreselleşme olarak adlandırılan hızlı değişim, gelişmekte olan ülkeleri ekonomik ve sosyal yaşamlarını sürdürebilmek için yaşamak zorunda oldukları bir rekabet ortamı içine sokmaktadır. Gelişme ile sanayileşmenin aynı kabul edildiği bu rekabet ortamının zorunlu kıldığı yeni araçları, modelleri ve tüm bu unsurları kapsayan yeni sanayileşme stratejilerini belirlemek en önemli sorunu oluşturmaktadır. Türk ekonomisinde sanayileşmeyi temel alan bir yaklaşımla birçok çaba harcanmıştır. İthal İkamesine Dayalı Sanayileşme Stratejisi (İ.İ.D.S.S.) ve İhracata Dayalı Sanayileşme Stratejisi (İ.D.S.S.)'nin her ikisi de denenmiştir. Ancak, birçok ülke ile birlikte hatta bazılarında önce kalkınma yarışına başlayan ekonomimizin bugün bu yarışta geri kalması, bu çabaların yetersiz kaldığını göstermektedir.²

3.1.1. İTHAL İKAMECİ SANAYİLEŞME STRATEJİSİ

Türkiye 1953 yılında ortaya çıkan döviz darboğazı ile birlikte, ithal ikamesinin araçları olan kotaları, ithal yasaklarını ve yüksek gümrük duvarlarını uygulamaya başlamıştır. Enflasyonist politikaların ve aşırı değerlenmiş kur politikasının şiddeti giderek arttırılmıştır. Planlı dönemin başında gıda ve tekstil gibi dayanıksız tüketim mallarının ithalatı, yerli üretimle ikame edilmiş yani ithal ikamesinin ilk aşaması tamamlanmıştır. Ancak, 1963-80 dönemini kapsayan ithal ikamesine dayalı sanayileşme döneminde, ikinci aşama olan ara ve yatırım malları üretimine geçilememiştir.³

Bu dönemde kişi başına GSYİH, yılda ortalama yüzde 3-4 gibi görece yüksek bir oranda artmıştır. İthal ikameci büyüme modeli, 1970'lerin ortasından itibaren,

---

²Funda Rana Özbey, **Türk Sanayileşme Sürecinde Bütünleştirilmiş Strateji (Integrated Strategy During Turkish Industrialization,**

(Çevrimiçi)<http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/strateji.doc>, 11.11.2007.

³A.y..

artan petrol fiyatlarının da baskısı sonucu ciddi bir ödemeler dengesi sorunuyla karşılaşmıştır. Ödemeler dengesi sorunu, üretim için gerekli yatırım malları ve ara mallarının ithalatını engelleyince, 1970'lerin sonunda Türkiye bir ekonomik krize girmiş, GSYİH düşmeye başlamıştır.⁴

Başlangıçta Türkiye'de ithal ikamesi politikası çok başarılı olmuş olmasına rağmen, zamanla yatırımlarda verimliliğin düşmesi ve istihdam yaratmanın maliyetinin artması ile birlikte yüksek maliyetli bir ithal ikamesi stratejisi ortaya çıkmıştır.⁵

İthal ikameci dönemde seçilmiş makro büyüklüklerin gelişimine bakıldığında, büyümede, yatırımlarda ve istihdamdaki artışlara karşın, bu strateji ile öngörülenin tam tersine, ekonominin dışa bağımlılığını arttıran, dövize bağımlılığı yüksek bir sanayi yapısı ortaya çıkmıştır.⁶

İthal ikameci strateji ile döviz tasarrufu sağlamak, ithalatı azaltmak yoluyla dış ticaret açığının kapatılması ve sanayileşmedeki sorunların giderilmesi hedeflenmiştir. Ancak bu hedefin tersine, "ithal ikamesi yapar görünen gerçekte ithal gereğini arttıran" bir sanayi yapısı ortaya çıkmıştır. Sektörel öncelikler, sosyal karlılık, ulusal gelire katkı gibi kriterlerin dikkate alınması yerine her şeyin teşvik edildiği, sonuçta hiçbir şeyin teşvik edilmediği bir politika oluşturulmuştur.⁷

Türkiye, ithal ikamesi stratejisini en aşırı şekilde içe dönük olarak uygulamış, dış dünya tamamen unutulmuş sadece ülke içi pazara üretim yapılmasının

---

⁴Erol Taymaz, Halit Suiçmez, **Türkiye'de Verimlilik, Büyüme Ve Kriz**, Nisan, 2005, (Çevrimiçi)www.tek.org.tr, 09.08.2009.

⁵Emin Çarıkçı, **Yarı Gelişmiş Ülkelerde Ve Türkiye'de Sanayileşme Politikaları**, Ankara, Turhan Kitabevi, 1983, s. 113.

⁶Özbey, a.y..

⁷A.y..

hedeflendiği bir sanayileşme olmuştur. Bu durum, ihracatı olumsuz etkilemiş ve ihraç malı üreten sanayilerin gelişmemesine neden olmuştur.⁸

İthal İkameci Strateji her ne kadar doğru uygulanmaya çalışılsa da ihracat üreten sanayiye yeterince destek verilmediği için ülkenin gelişmesine çok fazla yardımcı olmamıştır.

3.1.2. İHRACATA DAYALI SANAYİLEŞME STRATEJİSİ

İhracata dayalı sanayileşme stratejisi yaşanan siyasi istikrarsızlık ekonomik büyümedeki duraklamalar, yüksek oranlı enflasyon, dış ödemeler krizi sonucu 24 Ocak programı ile birlikte uygulanmaya başlanmıştır.

1980 öncesi dönemindeki korumacı ve ithal ikamesine dayalı içe dönük sanayileşme politikaları yerini ekonominin dünya ekonomisiyle daha bütünleşmesini amaçlayan dışa dönük politikalara bırakmıştır. Dış ticarete miktar kısıtlamaları kaldırılarak ve gümrük vergileri çok büyük ölçüde düşürülerek dış ticaret liberasyonu yolunda 1980’li yıllarda önemli bir yol alındıktan sonra Ağustos 1989’da sermaye hareketlerinin serbest bırakılması ve bu çerçevede 1980 yılı başlarından başlayarak doğrudan yabancı sermaye akımları üzerindeki kısıtlar kaldırılmıştır. Bu sürecin bir diğer önemli özelliği, 1980 öncesi döneme damgasını vuran ve önceden belirlenmiş sektör öncelikleri doğrultusunda uygulanan seçici sanayileşme politikalarının yerini giderek sektörler ve özel, kamu ve yabancı yatırımcılar arasında fark gözetmeyen “yansız” sanayileşme politikalarına bırakmış olmasıdır.⁹

---

⁸Hüseyin Avni Egeli, **Dış Ticaret Açısından Sanayileşme Stratejileri Ve Türkiye Açısından Değerlendirmesi**, (Çevrimiçi) <http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd2/sbd-2-11.pdf>, 05.11.2008, s.10.

⁹Fikret Şenses, Erol Taymaz,, **Unutulan Bir Toplumsal Amaç: Sanayileşme Ne Oluyor? Ne Olmalı?**, February, 2003, (Çevrimiçi) <http://www.erc.metu.tr/menu/series0370301.pdf>, 01.10.2008, s.2.

1980 İstikrar önlemleri sonucunda, negatif değerli büyüme hızı artarak yüzde 4.1'e yükselmiş ve sürekli büyüme, ancak 1988 yılına kadar devam etmiştir. Bu gelişmenin temel nedenlerinden belki de en önemlisi, ekonomideki var olan atıl kapasitenin harekete geçirilmesidir. 1980-88 döneminde ortalama yüzde 8.8 olan büyüme hızı, 1989 yılında yüzde 1.6'a gerilemiştir. Bunun nedeni, 1988 sonrasında var olan kapasite sınırına ulaşılması sonucu ihracatta yaşanan gerilemeler ve kamu finansman gereklerinin artmasından kaynaklanan enflasyonist baskıdır. 1990 yılından sonra büyüme hızı yine 1980 öncesinde olduğu gibi iç talep genişlemesi nedeniyle artmaya başlamıştır. İmalat sanayi genelinde, 1982 yılından sonra yaşanan pozitif büyümeye karşın, büyüme hızının yıldan yıla değişmesi, büyümenin istikrarsızlığını ortaya koymaktadır. Bu sağlıklı ve dengesiz büyümede, yatırımların ve ihracat artışlarının payı düşük olmuştur. Yurtiçi talep artışının büyümenin temel kaynağı olması, 1980 öncesinde aşırı ithal ikamesine yol açarken, 1980 sonrasında da ihracatçı kesimlerin kaynak ve üretimlerini rantların yüksek olduğu iç piyasaya yönlendirmelerine, dolayısıyla ihracatın engellenmesine neden olmuştur. Sonuçta, tüketim harcamalarını uyarmak ve bunu da kısa süreli dış kaynakla finanse etme politikası uzun süreli olmamış, ekonomide 5 Nisan 1994 bunalımı yaşanmıştır. 1995 sonrası iç talep genişlemesi ile genişlemeci maliye ve para politikaları sayesinde büyüme sağlanmıştır.¹⁰

İhracata yönelik sanayileşme yaklaşımının benimsendiği 1980-89 dönemindeki en önemli gelişme 1983 yılında Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun (BTYK) kurulması ve Türkiye'nin ilk bilim politikası belgesi olarak kabul edilen Türk Bilim Politikasının 1983-2003'ün yayımlanmasıdır. 1983 yılında yüzde 0.24 olarak tahmin edilen Ar-Ge harcamaları/GSMH oranını 1993 yılında yüzde 1.0'e ulaştırmayı en önemli hedeflerinden biri olarak gören bu program uygulamaya konulamamıştır.¹¹

---

¹⁰Özbey, a.y..

¹¹Şenses, a.g.e., s.5.

İhracata dayalı sanayileşme stratejisinde de ithal ikamesi stratejisi gibi istenilen sonuç alınamamıştır. Her iki stratejide de olumlu gelişmelerin yanında olumsuz sonuçlar da doğmuştur. Bu durum istikrarlı büyümeyi sağlayamamıştır.

3.1.3. GÜMRÜK BİRLİĞİ SONRASI SANAYİLEŞME SÜRECİ

İmalat sektörü Türkiye ekonomisinin dünya ekonomisine entegrasyonunda önemli bir görev üstlenmektedir. Ekonominin 1980'li yıllarla birlikte dışa açılmasında tekstil-giyim ve gıda sektörleri sürükleyici rol oynamıştır.¹²

1996 yılındaki Gümrük Birliği, 2000'li yıllardaki AB'ye tam üyelik sürecinin hızlanması ve Çin, Hindistan gibi emek yoğun ülkelerin küresel ekonomiye artan entegrasyonu Türkiye imalat sektöründe sermaye yoğun, ölçek ekonomisinin güçlü olduğu ulaşım araçları, elektrikli makineler (beyaz eşya), haberleşme teçhizatı ve cihazları (televizyon) ve metal ana sanayi gibi sektörler lehinde yapısal bir değişimi teşvik etmiştir.¹³

Gümrük Birliği Türkiye ekonomisinin gerek dünya ile gerek Avrupa Birliği ile entegrasyonunda önemli bir aşamasını oluşturmaktadır. Gümrük Birliği bazı çevrelerce halen sadece bir dış ticaret uygulaması olarak algılanmakta ve bu eksik değerlendirme nedeniyle Türkiye'nin Gümrük Birliği'nden zarar gördüğü düşünülmektedir.¹⁴

---

¹² Şeref Saygılı, Cengiz Cihan, "Türkiye Ekonomisinin Büyüme Perspektifi Ve Rekabet Gücü", **TİSK İşveren Dergisi**, Ocak 2007, (Çevrimiçi) <http://www.tisk.org.tr/isveren>, 08.02.2010.

¹³ A.y..

¹⁴ İktisadi Kalkınma Vakfı (İKVV), **Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisine Etkileri**, No:179, İstanbul, Nisan, 2004, 7,8.

Gümrük Birliği öncesi sektörel bazda yapılan tartışmaların temelde iki görünür taraflarından bir tanesi otomotiv sektörü çevresinde oluşurken diğer kesim de tekstil sektörü etrafında toplanmıştır.¹⁵

Gümrük Birliği'ne karşı olan otomotiv sektörünün temel gerekçesi, Avrupalı üreticilerle rekabet edemeyecekleri ve ülke içinde büyük bir istihdam kaybının ortaya çıkacağı iken tekstil sektörü ise Gümrük Birliği ile birlikte kalkacak olan ithalat kotalarının kendilerine ve Türkiye'ye büyük ihracat olanakları sağlayacağını, Gümrük Birliği dışında bir uygulamanın Türkiye'nin aleyhine olacağını hatta bu sektörün çökmesine kadar gidebilecek bir noktaya gelebileceğini ifade etmişlerdir.¹⁶

Ancak otomotiv sektörü, sadece otomobil ihracatı 2 milyar Dolar olmak üzere 2003 yılını yaklaşık 8 milyar dolar ihracat ile noktalamış ve 1999, 2001 krizlerini de AB ülkelerine yapılan ihracat ile geçirmiştir. Tekstil sektörü ise 2003 yılında 12 milyar dolar ihracat gerçekleştirmesine rağmen, doğu ülkelerinin ucuz emek avantajı bu sektörü zorlamaktadır.¹⁷ Gümrük Birliği süreci ile birlikte otomotiv sektörü yükselişe geçerken tekstil sektöründe düşüş yaşanmıştır.

1987 yılında Avrupa Birliği'ne (AB) tam üyelik başvurusunun yapılması, 1995 yılında AB ile Gümrük Birliği'ne girilmesi, Orta Doğu ülkeleriyle ve 1989 sonrasında eski sosyalist ülkelerle ekonomik ilişkilerde ilerleme kaydedilmesi ve uluslararası mal ve hizmet akımlarının serbestleşmesini amaçlayan uluslararası anlaşmalara uyum sağlanması çerçevesinde 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üye olunması önemli gelişmeler arasında yer almaktadır. Fiyat kontrollerinin ve sübvansiyonların kaldırılması, dış ticarete ve iç ve dış finans piyasalarında sağlanan liberasyon, faiz oranları ve döviz kuru üzerindeki denetimin çok büyük ölçüde azaltılması, kamu yatırımlarının hızla düşmesi ve kamu işletmelerinin ve bankalarının özellikle 1990 sonrası dönemde özelleştirilmesi sürecinin hız

---

¹⁵Eser Karakaş, "8. yılında Gümrük Birliği", **Finansal Forum**, (Çevrimiçi)<http://www.finansalforum.com.tr>, 07.02.2010.

¹⁶A.y..

¹⁷A.y..

kazanması, sanayi kuruluşlarının yabancılara satılması ve/veya şirket evlilikleri sürecinin hızlanması ve bu yolla sanayi üretim ve yatırımlarında devletin yerini yerli ve yabancı özel sermayeye bırakması bu sürecin en temel noktalarını oluşturmuştur.¹⁸

BTYK 1993 yılında yaptığı ikinci toplantısında Türk Bilim ve Teknoloji Politikası 1993-2003 belgesini kabul etmiştir. Bu belge doğrultusunda, VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'na da büyük ölçüde giren Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi ile Türkiye'nin Bilim ve Teknoloji Politikası belgeleri de 1997 yılında benimsenmiştir. TÜBİTAK tarafından hazırlanan bu belgelerde Ulusal Yenilik Sistemi'nin kurulması bilim ve teknoloji politikasının temel amacı olarak benimsenmiş ve bu doğrultuda çeşitli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılması önerilmiştir. Ulusal yenilik sisteminin kurulmasını hedefleyen bu çalışmaların sonucunda Patent Enstitüsü, Ulusal Metroloji Enstitüsü, Türkiye Bilimler Akademisi, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV), Türkiye Akreditasyon Kurulu gibi kuruluşların kurulmasına ilişkin yasalar çıkarılmıştır. Yine bu bağlamda, 1995 yılından başlayarak TÜBİTAK ve TTGV, AR-GE faaliyetlerine destek vermeye, Marmara Araştırma Merkezi de sanayiye dönük araştırmalara ağırlık vermeye başlamıştır.¹⁹

Ekonomide gerilemelerin yaşandığı kriz yıllarında imalat sektörü eksi değerlerle büyümüştür. 1979-1980 ile 1994 krizlerinde imalat sektöründeki gerileme ekonominin genelindeki gerilemeden daha fazla olurken, 1999 ve 2001 krizlerinde finansal kesim imalat sektörüne göre daha fazla gerilemiştir. Bu durum imalat sektörünün zaman içinde güçlendiğini göstermektedir. Ancak 2008 kriz dönemi reel sektörde, üretim, ihracat ve istihdam üzerinde oldukça olumsuz şekilde etkili olmuştur.

---

¹⁸Şenses, a.g.e., s.2.

¹⁹A.e., s.5,6.

3.2. 2008 YILI KRİZ DÖNEMİNDE TÜRK SANAYİSİNİN DURUMU

2002-2007 yılları arasında, dünya ve Türkiye ekonomisi olumlu bir dönem yaşamıştır. Likiditedeki bolluk tüm dünyada büyümeyi hızlandırmıştır. Küresel ekonomideki olumlu havadan Türkiye de yararlanmışır. Ancak, bu olumlu dönem 2007 yılının ikinci yarısında ABD konut piyasasında oluşan ödeme krizi ile sona ermiştir. 2001 krizi sonrasında bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması, mali disiplin ile bütçe açıklarının ve kamu borç oranının azaltılması Türkiye için, küresel kriz karşısında finansal boyutta sorunların çok büyümesini engellemiştir. Ancak küresel kriz reel sektörde, üretim, ihracat ve istihdam üzerinde son derece olumsuz olmuştur. Son aylarda durum değişse de geride bıraktığımız altı yılda, aşırı değerli TL, düşük kur politikası ön planda yer almaktadır. TL’de aşırı değerlilik devam ederken, diğer tarafta, rekabet gücünü iyileştirecek makro ve mikro reformlarda neredeyse hiç ilerleme kaydedilememiştir.²⁰

ABD’de başlayan ‘Mortgage Kredileri’ kaynaklı kriz 2008 yılı Eylül ayından itibaren global finansal krize dönüşmüş ve tüm ülkeleri etkisi altına almıştır. Başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm ülkeler para politikalarını gevşetmişler, ekonomideki daralmayı hafifletmek için genişlemeci maliye politikaları uygulamaya başlamışlardır.

2008 yılının son çeyreğinde, hemen hemen tüm ülkelerde ekonomik daralma yaşanmış; sanayi üretimi, istihdam ve dış ticaret büyük ölçüde gerilemiştir. Başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkeler ve yükselen piyasa ekonomileri ekonomik canlandırma paketlerini yürürlüğe koymuşlardır. Krize karşı global düzeyde politika geliştirmek amacıyla G-20 ülkeleri 2 kez toplanarak ortak politika oluşturmaya çalışmış ve IMF kaynakları artırılarak krizden olumsuz etkilenen ülkelere yeni finansman olanakları sağlanmaya çalışılmıştır.²¹

²⁰İTO, **Türkiye Ekonomisi 2009**, Mayıs, 2009, (Çevrimiçi)<http://www.iso.org.tr>, 08.02.2010, s.3.

²¹Zafer Yükseler, **Türkiye’de Kriz Dönemlerinde Ekonomik Gelişmeler Ve Ödemeler Dengesi Uyumu**, TCMB, Temmuz, 2009,(Çevrimiçi)http://tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/krizler_Yukseler.pdf.

Aralık 2008 dönemi itibariyle iş aramayıp çalışmaya hazır olanlar 2.298.000 kişidir. 3.274.000 kişi ise işsizdir. Yani toplam işsiz sayısı 5.998.000 kişiye ulaşmaktadır. Böylece Aralık 2008 dönemi resmi işsizlik oranı yüzde 13,6 iken, uluslararası standartlara göre kabul görmüş geniş tanımlı işsizlik oranı yüzde 22,4'e çıkmaktadır. Aralık 2008 döneminde istihdam edilenlerin yüzde 24,7'si tarım sektöründe yüzde 19,7'si ise sanayi sektöründedir.²²

Tablo 3: Global Finansal Kriz

2008 T	2008 T	2009 P	2010 P
GSYİH Büyüme	1.1	-3.6	3.3
GSYİH Deflatörü	11.5	5.5	5
TÜFE			
Yıl sonu	10.1	6.0	6.5
Yıllık ortalama	10.4	7.1	6.5
İşsizlik oranı	10.3	13.5	13.9
Cari İşlem Dengesi/GSYİH	-5.7	-1.9	-3
İhracat	2.6	10.9	6.9
İthalat	3.1	-15.5	7.9
KKBG/GSYİH (1)			
Toplam	1.5	4.6	3.2
Faiz Dışı	-4.1	-1.7	-2.6

(1)Negatif işaret fazlayı göstermektedir.

Kaynak: Zafer Yükseler, **Türkiye'de Kriz Dönemlerinde Ekonomik Gelişmeler Ve Ödemeler Dengesi Uyumunu**, TCMB, Temmuz, 2009,(Çevrimiçi)http://tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/krizler_Yukseler.pdf, s.11.

Türkiye ekonomisine ilişkin piyasa göstergeleri ekonominin global krizden 2008 yılının son çeyreğinden itibaren önemli ölçüde olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Bu dönemde, GSMH gerilemiş, işsizlik oranı yükselmiş, imalat sanayi üretimi ve dış ticareti hızlı daralmıştır. Merkez bankası faizleri önemli ölçüde düşürmüş, üretim ve istihdamı teşvik için vergi indirimleri yürürlüğe konmuştur.

²²İTO, a.g.e., s.15.

Tablo 4: Kriz Yıllarında Reel Ekonomik Göstergeler

	Dönem	Global Kriz Öncesi	Global Kriz Dönemi
Sanayi Üretim Endeksi	10 ay	117.3	100.9
İmalat Sanayi Üretim Endeksi	10 ay	116.5	98
İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı	10 ay	81.5	70.50
Genel İşsizlik Oranı	Mart	11	15.8
Tarım Dışı İşsizlik Oranı	Mart	13.4	18.9
İhracat (FOB)	10 ay	69.960 milyon \$	66.630 milyon \$
İthalat (FOB)	10 ay	94.140 milyon \$	78.980 milyon \$

Kaynak: Zafer Yükseler, **Türkiye’de Kriz Dönemlerinde Ekonomik Gelişmeler Ve Ödemeler Dengesi Uyumunu**, TCMB, Temmuz, 2009,(Çevrimiçi)http://tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/krizler_Yukseler.pdf, s.48.

Tablo 5: Ülke Grupları İtibariyle Büyüme Hızları ve Tasarruf Oranları (Yüzde)

	Büyüme Hızı		Yurtiçi Tasarruf Oranı		Dış Tasarruf Oranı (1)	
	2003-2007	2008-2010	2003-2007	2008-2010	2003-2007	2008-2010
Gelişmiş Ülkeler	2.7	-1	20	18	-0.8	-1.1
Yükselen Piyasa Eko. ve Gel.olan Ülkeler	7.4	3.9	31.4	34.3	3.6	2.5
Latin Amerika	4.9	1.4	21.9	20.5	1.0	-1.6
Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri	6.0	0.0	16.8	18.8	-5.5	-4.6
Türkiye (Kep Tahmini)	6.9	0.2	15.9	16.1	-4.5	-3.5
(IMF Tahmini)		-0.9				

1)Eksi işaret dış açığı ve dış tasarruf ihtiyacını göstermektedir.

Kaynak: Zafer Yükseler, **Türkiye’de Kriz Dönemlerinde Ekonomik Gelişmeler Ve Ödemeler Dengesi Uyumunu**, TCMB, Temmuz, 2009, (Çevrimiçi)http://tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/krizler_Yukseler.pdf, s.52.

Tablo 5’de de görüleceği üzere kriz döneminde gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde büyüme oranları düşük seviyelerde kalmıştır.

2007 yılında yüzde 6.6 oranında artış gösteren imalat sanayi üretimi, 2008 yılı ilk yarısında da yüzde 5.1 oranında büyümüştür. 2008 yılından global finansal krizin derinleştiği ve yaygınlaştığı ekim ayından önce, imalat sanayi üretiminde gerileme başlamıştır. 2007 yılı ilk yarısında yüzde 81.5 olan imalat sanayi kapasite kullanım oranı 2008 yılı ilk yarısında yüzde 81.2 olarak gerilemiştir. 2008 yılı Ocak ve Nisan ayları hariç kapasite kullanım oranları gerilemiştir. Ancak 2008 Temmuz ayından itibaren 11 aylık sürede, kapasite kullanım oranlarındaki düşüş önemli boyutlara ulaşmıştır. Ancak 2009 yılı Nisan ayından itibaren kapasite kullanım

oranındaki düşüş eğilimi yavaşlamıştır. Bu durum üretimdeki gerilemenin de yavaşladığına işaret etmektedir. Global kriz öncesi dönem olarak tanımlanan 2008 yılı ikinci çeyreğinde, yıllıklandırılmış verilere göre genel işsizlik oranı yüzde 9.9'a; tarım dışı işsizlik oranı ise yüzde 12.6'ya kadar gerilemiştir. Ancak krizin yaygınlaştığı ve derinleştiği 2008 yılı son çeyreğinden itibaren işsizlik oranlarında hızlı bir yükseliş meydana gelmiştir. 2009 yılı ilk çeyreğinde, yıllıklandırılmış verilere göre, genel işsizlik oranı yüzde 11.8'e yükselmiştir. Başta imalat sanayi olmak üzere, inşaat ve toplam perakende ticaret sektöründeki hızlı daralma yanısıra, işgücünde katılım oranındaki yükseliş de işsizlik oranlarında artışa neden olmuştur.²³

3.3. KRİZ SONRASI TÜRKİYE EKONOMİSİ VE REKABET GÜCÜ

Türkiye makro ekonomi açısından zayıf bir ülke olmakla birlikte altyapı, sağlık ve eğitim konusunda da yetersizlikleri mevcuttur. Türkiye temel öncelikleri açısından bir politika belirleyecek olursa makro ekonomi, altyapı, sağlık ve eğitim unsurlarına odaklanması gerekmektedir. Türkiye geliştikçe hayat standardı gelişecek ve kişi başına gelir artacaktır. Böylelikle sürdürülebilir büyüme gerçekleşmiş olacaktır.

1989 yılında sermaye hareketlerinde liberalleşme kararı yabancı kaynak ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Ancak bu durum Türkiye ekonomisinde, iktisadi büyüme sürecinin değişken ve hedeflenen yıllık büyüme oranlarının altında kalması sonucunu ortadan kaldıramamıştır. Bütçe açıkları ve borç yükü artarken ekonominin daha hızlı büyümesini beklemek, iktisaden doğru bir yaklaşım olmamıştır. Nitekim, kamu sektöründe mali disiplini sağlamadan ve gerekli düzenleme ve denetleme kurumları oluşturulmadan girişilen finansal liberalizasyon ve sermaye hareketleri serbestleşmesi sonucunda Türkiye, beklenen büyüme potansiyelini gerçekleştirememiştir. Bunların dışında, yüksek ve kronik enflasyon ile büyüme

---

²³Yükseler, a.g.e., s.29,30.

sürecini ciddi boyutlarda kesintiye uğratan ekonomik krizler gelmektedir. İstikrarlı bir makroekonomik ortamın bulunmaması, büyüme süreçlerinin zaman zaman krizlerle kısılmasına ve ciddi üretim kayıplarına yol açmıştır.²⁴

Gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde büyümenin temel faktörü sermayedir. Büyüme stratejilerinin belirlenmesinde sermaye (hasıla oranı) (sermaye birikiminin ölçüsü) çok önemlidir. Büyüme hızı ve sermaye birikimi ile birlikte yatırımların iç ve dış kaynaklarla uyumu, büyüme stratejisi için oldukça önemlidir.²⁵ Yatırım, milli ekonominin veya firmanın üretim ve arz gücünü artırıcı nitelikte olan ve aktif değerlerine yeni ilavelerle sonuçlanan faaliyetlerdir.²⁶

Teşvik kavramı, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak için kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi veya gayri maddi destek, yardım ve özendirme olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik teşviklerin temelinde kaynakların ülke ekonomisi açısından daha yararlı olduğu kabul edilen belirli faaliyet alanlarında kullanılması söz konusu olmaktadır. Böylelikle teşvikler ekonomik kalkınmanın ve istikrarın temel göstergelerinden biri olan yatırım harcamalarına da kaynak oluşturmaktadırlar. Amaç, özel kesimi yatırım harcamalarına yöneltmek ve kaynak sağlamaktır.²⁷ Böylelikle teşviklerle birlikte yeni yatırımlar desteklenecek ve sanayinin gelişmesi sağlanacaktır.

Küresel ekonomide başarılı olan ülkelere bakıldığında, sıralamasını artıran ülkelerin hazır olmadıkları alanlara girmeyen ve mevcut güçlü alanlarına daha çok odaklanan ülkeler oldukları görülmektedir. Bu duruma Şili örnek gösterilebilmektedir. Yirmi yıl önce Şili bakır ihraç eden bir ülke olmakla beraber

---

²⁴Ahmet İncekara, Ferda Yerdelen Tatoğlu, **Türkiye Ekonomisinde Son Yıllarda Yaşanan Yüksek Oranlı Büyüme Rakamlarının İç Piyasa Üzerindeki Etkileri**, İstanbul, İTO yayınları, 2008 s.41.

²⁵Seyhun Doğan, Bahar Şanlı, **İktisadi Kalkınmada Beşeri Sermaye**, (Çevrimiçi) <http://iibf.sdu.edu.tr/dergi/files/2003.1.11.pdf>, 20.09.2009, s.182.

²⁶Selman Yılmaz, **Makroekonomik Teoride Yatırım Büyüme Ve Enflasyon**, İstanbul, Beşir Kitabevi, 2006, s.1.

²⁷A.e., s.13.

üretim yapısının çeşitlendirilmesinin çok önemli olduğuna karar verilmiştir. Tek bir ihracat kalemine odaklanmak istememiştir. Özellikle madencilik konusunda çok ilerleme kaydedilmiş ve sadece hammadde ihracatı yapmamakta olup madencilik ekipmanı üretimi de yapmaktadır. Böylelikle üretim zincirinde daha katma değerli ürünler üretebilir hale getirilmiştir.²⁸ Türkiye'nin de aynı şekilde küresel ekonomide başarılı olabilmesi için katma değer yaratan ürünler üretmesi ve bunları pazara sunması gerekmektedir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde ekonomik büyümenin ve sosyal kalkınmanın istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi ve plan vizyonunun gerçekleşmesi için aşağıda yer alan stratejik amaçlar belirlenmiştir;²⁹

- Rekabet gücünün artırılması
- İstihdam artırılması
- Beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi
- Bölgesel gelişmenin sağlanması
- Kamu hizmetlerinde kalitenin ve etkinliğin artırılması.

Ayrıca bir ulusal ekonominin daha hızlı büyümesi için daha fazla yatırım yapmak gerekmektedir. Bireysel zenginleşmenin (kişi veya işletme) şartının da bu olduğu söylenebilmektedir. Daha fazla yatırım yapmak için de daha çok olanağa sahip olmak gerekmektedir. Yani daha çok tasarruf etmek ve biraz da hesaplıca borçlanmak gerekmektedir. Bunu başarmak kişi ve işletmeler için nispeten kolay olsa bile, bir ulusu tamamen tasarruf edebilir duruma getirmek zordur. Burada hükümetlerin devreye girmesi ve tasarrufu teşvik edecek, tasarruf etmeyen (hatta edenin) elinde zorla bir miktar para alacak (vergi gibi) önlemleri yürürlüğe koyması

---

²⁸Augusto Lopez – Carlos, **1. Rekabet Kongresi, Sunumlar ve Sonuç Bildirgesi**, İstanbul, 2005, (Çevrimiçi)http://member.ejett.com/2486/documents/Rekabet_Kongresi_2005_Sunumlar_ve_Sonuc_Bildirgesi_NetEdit.pdf, 17.11.2009, s.15.

²⁹DPT, **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 2013)**, (Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/1968/plan9.pdf>, 15.11.2009, s. 1,2.

şarttır. Ancak tasarrufları, yatırımları, ihracatı teşvik için ikide bir faizlerle, döviz kurlarıyla, vergilerle oynanırsa hem bilmeden birbiriyle çelişen önlemler alınabilmekte, hem de uygulanan tamamen iktisat politikasına güven azalabilmektedir.³⁰

Bunun için istikrarlı bir makroekonomik ortamın oluşturulması gerekmektedir. İstikrarlı bir makro ekonomik ortam ile birlikte sürdürülebilir büyüme hedefine ulaşılabacaktır.

Büyüme istikrarlı olduğunda yabancı sermayenin gelişinin daha kolay olacağı söylenmektedir. Ama ekonomik istikrar, kalıcı yabancı sermaye, (yani daha çok sabit sermaye biçiminde yabancı sermaye) girişinin gerekli şartı olsa dahi, tek başına yeterli olmamaktadır.

İsviçreli üç iktisatçı, birkaç yıl önce, uluslararası sabit sermaye yatırımlarında öncülük eden kuruluşlarla yüz yüze yaptıkları görüşmeler sonunda, yabancı sermaye cezbi için iki geçerli kural tespit etmişlerdir. Buna göre yabancı sermaye bekleyen ülkelerde, ekonomi ile ilgili yasalar ve kararlar beklenmedik zamanlarda ve sık sık değiştirilmemelidir. Yasalar ve kararlar değiştirilmese bile, hükümetler bu yasa ve kararların etrafından dolanmamalıdır. Bu iki önemli kural dikkate alındığında, Türkiye'ye neden yeteri kadar yabancı sermaye gelmediği kolayca anlaşılmaktadır. Demek ki ekonomik ve siyasal istikrar ülkeye özellikle sabit yatırım biçiminde yabancı sermaye çekmenin gerekli ve temel koşuludur ama bu tek başına yeterli olmamaktadır.³¹

---

³⁰Erdoğan Alkin, **Büyüme-İstikrar-Yabancı Sermaye İlişkisi**, (Çevrimiçi)<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/kitap2/buyumeistikrar-yabser.doc>, 15.09.2009, s.14,15.

³¹A.e., s.15.

Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde, reform sürecine uygulanacak para ve sıkı maliye politikalarına devam edilecektir. Plan döneminde GSYİH'nin yıllık ortalama yüzde 7 oranında artması ve kişi başına gelirin ise 2013 yılında 10.100 dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, AB sürecinde de önemli mesafe kaydedilmiş olacaktır ve GSYİH'si yaklaşık 800 milyar dolara ulaşacak olan Türkiye, dünyanın en büyük 17'inci ülkesi konumuna yükselebilecektir.³²

2009 yılının üçüncü çeyreğinde GSYH, piyasa beklentilerine yakın seviyede yüzde -3,3 oranında azalmıştır. Böylece üstüste dört çeyrek ekonomide daralma gözlenmektedir. Yılın üçüncü çeyreğinde ekonomik aktivitedeki daralma hızı önemli ölçüde yavaşlamıştır. Üçüncü çeyrekte sanayi ve hizmetler sektörlerinde daralmada yılın ilk yarısına göre önemli miktarda nisbi gerileme vardır. TÜİK 2009 yılı ilk yarısı için GSYH'daki artışı yüzde -10,6'dan yüzde -11,2'ye revize etmiştir. Yılın ilk çeyreği için GSYH artış hızı yüzde -14,3'den yüzde -14,7'ye, ikinci çeyreği için ise yüzde -7'den yüzde -7,9'a revize edilmiştir. Yılın üçüncü çeyreğinde sanayi sektörü katma değeri yüzde 4 azalmıştır.³³

2009 yılının birinci çeyreğinde yüzde 10 oranında azalan özel tüketim, global krize karşı alınan tedbirlerin etkisiyle, 2009 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 1,5, üçüncü çeyreğinde de yüzde 0,9 oranında azalmıştır. 2009 yılının ilk dokuz aylık döneminde özel tüketimdeki azalış oranı, yüzde 4,1 olarak gerçekleşmiştir. Geçen yılın aynı döneminde, özel tüketim yüzde 1,8 oranında artmıştır. Yılın üçüncü çeyreğinde, özel kesim sabit sermaye yatırımlarındaki azalış yüzde 19,4 olarak gerçekleşmiştir. Özel kesim sabit sermaye yatırımlarının alt bileşenleri incelendiğinde; 2009 yılının üçüncü üç aylık döneminde, makine teçhizat yatırımlarının yüzde 18 oranında, inşaat yatırımlarının da yüzde 21,8 oranında azaldığı gözlenmiştir. Sözü edilen dönemde; makine teçhizat yatırımlarının önemli bir fonksiyonu olan yatırım malları ithalatının, sabit fiyatlarla yüzde 20,4 oranında

---

³²DPT, **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)**,

(Çevrimiçi) <http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/1968/plan9.pdf>, 15.11.2009, s. 54.

³³DPT, **Ekonomik Gelişmeler**, Aralık, 2009, (Çevrimiçi) <http://www.dpt.gov.tr>, 30.01.2010, s.1.

azaldığı, toplam sermaye malları üretiminde de yüzde 19,5 oranında azalış kaydedildiği gözlenmiştir.³⁴

Tablo 6: Ekonominin Genel Dengesi

	2006		2013	2007-2013 Ortalaması
	Cari Fiyatlarla Milyar YTL	GSYİH İçindeki Pay (Yüzde)	GSYİH İçindeki Pay (Yüzde)	Reel artış oranı (Yüzde)
Tarım	54,8	9,9	7,8	3,6
Sanayi	142,9	25,9	27,2	7,8
Hizmetler	354,1	64,2	65,0	7,3
GSYİH	551,8	100,0	100,0	7,0
Toplam Tüketim	449,0	81,4	76,1	6,8
Kamu	68,8	12,5	9,8	1,6
Özel	380,2	68,9	66,3	7,2
Sabit Sermaye Yatırımları	117,2	21,2	24,2	9,1
Kamu	31,0	5,6	6,0	8,1
Özel	86,2	15,6	18,2	9,4
Toplam Nihai Yurtiçi Talep	566,2	102,6	100,3	7,5
Toplam Yurtiçi Talep	593,4	107,5	103,4	7,2
Mal ve Hizmet İhracatı	161,5	29,3	32,4	11,2
Mal ve Hizmet İthalatı	203,2	36,8	35,8	11,2

Kaynak: DPT, **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)**,

(Çevrimiçi) <http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/1968/plan9.pdf>, 15.11.2009, s. 54.

Aynı zamanda bazı Türk firmaları ABD ve Avrupa'daki firmalarla teknoloji ve verimlilik alanlarında rekabet edebilmektedirler. Bütün bu gelişmeler Türkiye'de oluşan ekonomik istikrarsızlığa karşı oluşmakta olup sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleşmesi için yeterli olmamaktadır.

³⁴A.y..

Tablo 7: 2008-2009 Toplam Tüketim – Sabit Sermaye Yatırım Oranları

	2008					2009		
	I.Ç.	II.Ç.	III.Ç.	IV.Ç.	Yıllık	I.Ç.	II.Ç.	III.Ç.
Toplam Tüketim	5,7	0,6	-0,8	-4,1	0,2	-8,3	-1,2	-0,2
Kamu	5,5	-3,4	2,6	3,4	1,9	5,2	0,5	5,2
Özel	5,7	1,2	-1,3	-5,3	-0,1	-10	-1,5	-0,9
Sabit Sermaye Yat.	8,7	-1	-7,5	-17,7	-5	-27,5	-24,3	-18
Kamu	18,3	14,9	5,3	15,9	13,1	24,5	5,4	-10,6
Özel	7,7	-3,3	-9,6	-23,9	-7,7	-33,5	-29,4	-19,4
Stok Değişimi (1)	1,3	2,2	1,7	-3,7	0,3	-7,8	-4,3	-1,3
Top.Nihai Y.İçi Tal.	6,4	0,2	-2,4	-7,4	-1,1	-12,9	-6,8	-4,2
Top.Yurtiçi Talep	7,7	2,4	-0,7	-11,1	-0,8	-20,3	-10,9	-5,2
Net Mal&Hiz.İhr (1)	-0,9	0,4	1,7	5,2	1,7	6,7	3,5	2
Mal ve Hiz. İhracat	13	3,6	3	-8,5	2,3	-11,2	-10,1	-4,6
Mal ve Hiz. İthalat	14	1,8	-3,4	-23,7	-3,8	-31	-20,4	-11,9
GSYH	7,2	2,8	1	-6,5	0,9	-14,7	-7,9	-3,3

(1) GSYH Büyümesine Katkı

Kaynak: DPT, **Ekonomik Gelişmeler**, Aralık, 2009, (Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr>, 30.01.2010, s.3.

Türkiye’de sanayileşme politikaları ekonomik kalkınmanın temel dayanağı olmuştur. Ancak gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkeye göre Türkiye’nin sanayileşmesi yeterli düzeyde değildir. Ama yine de Türkiye’nin sanayileşmede gösterdiği performansı göz ardı edilmemelidir.

2009 yılında Türkiye, Dünya Ekonomik Forumunun küresel rekabet gücü endeksine göre yapılan sıralamada 133 ülke arasında 61. sırada yer almaktadır. Söz konusu çalışmaya göre Türkiye özel sektörün nispeten gelişmiş olduğu büyük bir pazara ve etkin işleyen bir mal piyasasına sahip olması nedeniyle, verimlilik kaynaklı gelişme düzeyinden yenilik kaynaklı gelişme düzeyine geçiş aşamasında yer almaktadır.³⁵

³⁵DPT, **2010 Yılı Programı**, (Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr>, 30.01.2010, s.75.

Tablo 8: Türkiye'nin Rekabet Gücü (Ülkeler Arası Sıralamadaki Yeri)

Gösterge	2006	2007	2008*	2009
Kapsanan Ülke Sayısı	125.	131.	134.	133.
Küresel Rekabet Endeksi	59.	53.	63.	61.
- Temel Gereklere	67.	63.	72.	69.
- Etkinlik Geliştiriciler	56.	51.	59.	54.
- Yenilik Ve Gelişkinlik Etkenleri	44.	48.	63.	58.

*Dünya ekonomik forumu ülkelerin rekabet gücünü kıyaslamada, 2008 yılından itibaren yeni bir yöntem geliştirmiştir.

Kaynak: DPT, 2010 Yılı Programı, (Çevrimiçi) <http://www.dpt.gov.tr>, 30.01.2010, s.75.

Türkiye'nin küresel rekabet endeksinin alt eksenleri itibariyle sıralamadaki yeri seneler itibariyle değişkenlik göstermektedir. 2006-2009 yılları arasında en fazla sıralama değişkenliği makro ekonomik istikrar alt bileşeninde olmuştur. Bu durum Türkiye'nin rekabet gücünün artırılması için oldukça önemlidir.

Tablo 9: Türkiye'nin Rekabet Gücü (Küresel Rekabet Endeksinin Alt Eksenleri İtibariyle Sıralamadaki Yeri)

	2006	2007	2008	2009
Temel Gereklere				
Kurumlar	54.	55.	80.	96.
Altyapı	61.	59.	66.	62.
Makroekonomik İstikrar	101.	83.	79.	64.
Sağlık Ve Eğitim	75.	77.	78.	74.
Etkinlik Geliştiriciler				
Yüksek Öğretim Ve Mesleki Eğitim	58.	60.	72.	73.
Mal Piyasaları Etkinliği	43.	43.	55.	56.
İşgücü Piyasası Etkinliği	114.	126.	125.	120.
Mali Piyasaların Gelişmişliği	85.	61.	76.	80.
Teknolojiye Hazırlık Durumu	50.	53.	58.	54.
Piyasa Büyüklüğü	18.	18.	15.	15.
Yenilik Ve Gelişkinlik Etkenleri				
İş Gelişkinliği	42.	41.	60.	52.
Yenilik	49.	53.	66.	69.

Kaynak: DPT, 2010 Yılı Programı, (Çevrimiçi) <http://www.dpt.gov.tr>, 30.01.2010, s.75.

Jeffrey Sachs'ın geliştirdiği küresel rekabet endeksi uzun süredir kullanılmaktadır. Ancak onun yerine çok daha sağlam teknolojik ve teknik altyapısı olan bir endeks geliştirilmiştir. Sachs'ın endeksi büyümeye dayalı bir rekabet endeksi iken rekabeti etkileyen işgücü piyasaları, insan sermayesi, eğitim, kamu sağlığı gibi birçok unsur üzerinde durmamıştır. Örneğin Afrika'da rekabet gücünü etkileyen en önemli unsur enflasyon olmayıp, tüberküloz ve AIDS gibi sağlık sorunlarıdır.³⁶

Görüleceği üzere rekabet gücünü etkileyen unsurlar ülkelerin içinde buldukları şartlara göre değişkenlik göstermektedir. Bir ülke için enflasyon rekabet gücü için ön plandayken başka bir ülke için sağlık sorunları ön planda olabilmektedir.

Yeni geliştirilen küresel anlam taşıyan endekste üç gelişme aşaması ortaya çıkmaktadır ve farklı faktörlere gelişme aşamasına göre farklı ağırlıklar verilmektedir. Birinci aşama faktör odaklı aşama olup fiyat bazında rekabet yapılmaktadır. Örneğin Çin'in rekabet gücünü sağlayan faktörlerden en önemlisi, işgücünün maliyetinin düşük olmasıdır. Çin tamamen ucuza üretim yaparak yurtdışına ihracatla, ekonomisini geliştirmektedir. Hindistan da bu tür ülkelere örnek verilebilmektedir. Ancak Çin'de veya Hindistan'da yaşananlar, bu aşamanın sonsuza kadar devam edemeyeceğini göstermektedir. Yani ücretlerde zaman içersinde artış ortaya çıkmakta olup maliyet etkinliği azalmaktadır ve ülkeler böylelikle bir sonraki aşama olan verimlilik aşamasına geçmektedir. Verimlilik aşamasıyla birlikte finansal ve mal piyasalarında etkinlik ve verimlilik artmaktadır. Üçüncü aşama ise yenilikçilik odaklı aşamadır. Finlandiya, Almanya, Japonya gibi ülkeler bu grup içersine girmektedirler. Örneğin ileri teknoloji ürünlerinin üretilmesi, yüksek katma değerli ürünler üretilmesi ve inovasyon Finlandiya'nın rekabet gücünün temelini oluşturmaktadır. Bütün bu faktörlerden yola çıkarak 9 temel unsur belirlenmiştir. Bu unsurlar; kurumlar, altyapı, makro ekonomi, sağlık, eğitim, piyasanın etkinliği, teknolojik hazırlık, iş dünyasının gelişmişliği ve yenilikçiliktir. Bu faktörlere

---

³⁶Lopez – Carlos, a.g.e., s.13,14.

kalkınma aşamasına göre farklı ağırlıklar verilmiştir. Burada Türkiye ikinci aşamada yer almaktadır yani geliştirilen kriterlere göre Türkiye rekabet gücüne sahiptir ve bunu artırmak için verimlilik düzeyinin artırılması gerekmektedir. Bu 9 unsur açısından en önde olan ülkeler aşağıda yer almaktadır;³⁷

- Makro ekonomi’de Şili
- Sağlık ve temel eğitimde Japonya
- Yüksek öğretimde Finlandiya
- Piyasa verimliliğinde ABD
- Teknolojik hazırlık da Singapur
- Gelişmiş iş dünyasında Japonya
- Yenilikçilikte de ABD 1. sırada yer almaktadır.

Ülkemizin zaman içinde Avrupa Birliği’ne üye olma isteği mevcuttur. Eğer Türkiye AB üyeliği süresine aktif olarak dahil olur, önümüzdeki dönemde reformlar ve kurumlar açısından yapması gerekenleri yapar, AB’nin belirlediği standartlara uyumu gerçekleştirirse, o zaman sırf bu adımları atmak bile Türkiye’nin rekabet gücünü çok arttıracaktır.³⁸

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne mevcut kamu borcuyla, enflasyon oranıyla, bütçe açığıyla girmesi mümkün gözükmemektedir. Ama 10 yıl içinde bu yönde adımlar atılabilir ve devlet politikaları benimsenebilirse Türkiye’nin altyapısı da gelişecek, eğitim ve yasal sistemleri gelişecek, bürokrasi azalacak ve yolsuzluk oranı azalacaktır.

---

³⁷A.y..

³⁸A.e, s.14,15.

Türkiye, iş dünyasında rekabetçilik açısından avantajlara sahiptir. Bu avantajları şöyle sıralayabiliriz:³⁹

- Dinamik, girişken ve genç nüfus yapısı,
- Bugünkü dünyada giderek önem kazanmakta olan büyük tarımsal potansiyeli
- Turizm alanında kıyaslanamayacak avantajları,
- Tekstil, otomotiv sanayi, TV ve diğer teknolojik ürünler gibi rekabetçi sektörlerde kanıtlanmış üretim gücü,
- Orta Doğu ve Orta Asya kökenli enerji kaynakları açısından stratejik bir ulaşım ve dağıtım merkezi olabilme potansiyeli,
- Müteahhitlik sektöründeki başarılı konumu,
- Telekomünikasyon alanında yeni fırsatların kullanılmasına uygun gelişmiş fiziksel altyapının bulunması.

Bu unsurlar, Türkiye'nin kalıcı rekabet avantajları sağlamasında ön sırada yer almaktadır. Ayrıca Türkiye'nin sanayisinde önde olan firmaları uluslararası piyasalarda bu faktörlerin getirdiği avantaj ile birlikte rekabet gücü elde edebilmektedirler. Ancak Türkiye'nin uluslararası piyasalarda rekabet gücünün artırılması için KOBİ'lerin de verimliliğinin artırılması gerekmektedir. Bunun için KOBİ'lere gerek Ar-Ge gerekse eğitim, finans alanlarında destekler verilmelidir.

Türkiye'de rekabeti olumlu etkileyen unsurlar olduğu gibi olumsuz etkileyen unsurlar da vardır. Rekabeti olumsuz etkileyen unsurlar şunlardır;

---

³⁹Muhtar Kent, "Küreselleşen Dünyada Sürdürülebilir Rekabet", **Perşembe Konferansları 22**, Ankara, 2008, s.63.

Tablo 10: Türkiye’de Rekabeti Olumsuz Etkileyen Unsurlar

	2003	2007
1	Enflasyon	Verimsiz Bürokrasi
2	Siyasi İstikrarsızlık	Vergi Düzenlemeleri
3	Politika İstikrarsızlığı	Politika İstikrarsızlığı
4	Finansman Sağlama	Vergi Oranları
5	Verimsiz Bürokrasi	Finansman Sağlama
6	Vergi Oranları	Yetersiz Altyapı
7	Yolsuzluk - Rüşvet	Yetersiz Eğitilmiş İşgücü
8	Vergi Düzenlemeleri	Yolsuzluk - Rüşvet
9	Yetersiz Altyapı	Enflasyon
10	Kısıtlayıcı İşgücü Düzenlemeleri	Kısıtlayıcı İşgücü Düzenlemeleri
11	Yetersiz Çalışma Etiği	Siyasi İstikrarsızlık
12	Yetersiz Eğitilmiş İşgücü	Döviz Kuru Düzenlemeleri
13	Döviz Kuru Düzenlemeleri	Yetersiz Çalışma Etiği
14	Suç ve Hırsızlık	Suç Ve Hırsızlık

Kaynak: İbrahim Öztürk, **2008 Girişimcilik Raporu**, İGİAD Yayınları: 8, Raporlar:1, İstanbul, 2008, s.93

Tablo 10’da da görüleceği üzere Türkiye’de rekabeti olumsuz etkileyen unsurlar yer almaktadır. 2003 ve 2007 yıllarının karşılaştırıldığı tabloda zaman içinde farklı unsurlar ön plana çıkmıştır.

3.4. TÜRKİYE’NİN SANAYİLEŞME SÜRECİNDE YAPILMASI GEREKENLER

Küreselleşme ile birlikte Türkiye’nin sürdürülebilir bir büyüme yakalayabilmesi için sektörlerini rekabet edilebilir bir hale getirmesi ve rekabetçiliği azaltan faktörleri tespit ederek ortadan kaldırması gerekmektedir. Ancak uygulanacak sanayileşme stratejisi 1970’lerde uygulanan ithal ikameci sanayileşme stratejinden farklı bir strateji olmalıdır. Çünkü buradaki amaç Türkiye’nin ihracat ürünlerinde çeşitlilik sağlamak ve rekabet gücünü arttırmaktır.

Türkiye, bir strateji çerçevesinde yüksek katma değer üretme potansiyeli bulunan sektörleri hedeflemeli ve bu sektörlerde rekabetçi avantaj sadece şirketlerin değil hükümetlerin de sorunu olmalıdır. Bunun için de daha güçlü, şeffaf ve denetlenebilir bir kamu - özel sektör ilişkisi yaratmak gerekmektedir. Yabancı sermaye bu süreçte önemli bir rol oynarken, sermaye, teknoloji ve tecrübe getirecek hükümet politikalarının öncelikli olarak alt yapı, beşeri sermaye yatırımları, sağlık, güvenlik, rekabet hukuku, mülkiyet haklarının güçlendirilmesi, vergisel ve bürokratik alt yapının geliştirilmesi için çaba sarfetmesi gerekmektedir.⁴⁰

Türkiye her ne kadar makroekonomik istikrarı sağlayarak ve yapısal reformlar gerçekleştirerek önemli adımlar atmış olsa da verimlilik ve rekabetçilik konusunda ilk 50-60 ülke arasına girebilmektedir.

Türk sanayinin rekabet edebilmesi ve sürdürülebilir şekilde büyüebilmesi için mevcut sektörlerin verimliliğinin hızla artırılması ve girişimcilerin daha önce var olmayan alanlara yeni yatırımlar yapması gerekmektedir.

Türkiye'nin teknolojik açıdan ilerlemesi yeniliklere dayanan bir ekonomik büyümeye sahip olması, KOBİ'lerin yenilik yapabilmeleri (inovasyon) ve kendi teknolojik yenilenmelerini gerçekleştirebilmeleri ile mümkündür.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerden, diğer ülke faaliyetlerinin aynısını almak yerine verimlilik ve karlılığını arttırmak amacıyla yenilikler ve sonucunda daha yüksek katma değer üretebilenler desteklenmelidir. Bu durum şöyle açıklanabilir: Bu firmaların başarısız olmaları durumunda bu durumun maliyetini sadece kendileri karşılamaktadır. Ancak başarılı olmaları durumundaysa, bu yeni faaliyetlerin başarılı olduğunu gören diğer şirketler benzer girişimi tekrarlamaya başlayacak ve yeniliği ilk yapmış olan şirketin karlılığını azaltacak, hatta rekabet ortamını durumuna göre

---

⁴⁰Ibrahim Öztürk, **2008 Girişimcilik Raporu**, İGİAD Yayınları: 8, Raporlar: 1, İstanbul, 2008, s.89.

belki de sıfıra indirebilecektir. Başarısızlık halinde zararının tamamının kendisi tarafından karşılanacağını, başarı halinde ise karın sadece bir kısmının kendisine kalacağını gören potansiyel yenilikçi girişimciler doğal olarak, getirisi belli olan faaliyetlerde sınırlı kalmaktadırlar. Yenilikçilik faaliyetlerine normal piyasa şartlarında giremeyen yenilikçilerin, yani bir ürünün veya sürecin geliştirilmesinde ilk adımı atanların, teşvik edilmesi, küçük şirketlerin büyüebilmesi, diğer şirketlere örnek olabilmesi ve ekonominin gelişebilmesi için son derece önem taşımaktadır. Dolayısıyla yenilikçi faaliyetlerin desteklenmesindeki gerekçe bu faaliyetlerin yaratmış olacağı dışsallıklarla ilgilidir.⁴¹

Bir projenin yüksek katma değerli olması onun teşviklerle destelenmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Piyasa mekanizmalarının çalıştığı ve girişimciye yatırımdan ötürü riskini telafi edecek bir geri dönüş sağlayabildiği durumlarda teşvike ihtiyaç olduğu ekonomik açıdan söylenememektedir. Ancak girişimcinin faaliyetleri ekonomiye (getirdiği yenilikler nedeniyle) dışsallık sağlıyorsa ve piyasanın işleyişindeki aksaklıklar girişimcinin yatırımdan geri dönüş almasına engel oluyorsa, girişimcinin bu yatırımı yapmasını sağlayacak oranda destek sağlanmalıdır.⁴²

Yukarıda da belirtildiği gibi her yatırım teşvik edilmemekte olup yatırımların teşvik edilebilmesi için girişimcinin yatırımdan geri dönüş almasına engel olan bir durumun ortaya çıkması gerekmektedir.

2008 yılı Girişimcilik Raporu Türkiye'nin küresel ve rekabet edebilir bir ekonomi olması için yapması gerekenleri şu şekilde sıralamaktadır.⁴³

- İnsan kaynağı ve araştırma, bilişim altyapısı kaynağındaki eksiklikler ve bunların giderilmesi,

---

⁴¹Tepav, **Türkiye'nin Rekabet Gücü İçin Sanayi Politikası Çerçevesi**, 2007, y.y., s.43.

⁴²A.y..

⁴³Öztürk, a.g.e. s.86.

- Buluşlara yatırım yapan iş ortamının oluşturulması,
- Fiyat istikrarının kalıcı bir şekilde sağlandığı kalite standardının yükseltildiği, talepkar bir yerel pazarın tesis edilmesi,
- Yeterli rekabet gücüne sahip bir üretim yapısının oluşturulmasıdır.

Söz konusu rapor ekonominin bu tür bir yapıya ulaşabilmesi için de üç aşamalı bir rekabetçilik stratejisinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu aşamalar şu şekildedir:⁴⁴

- **Ucuz Emek Ve Doğal Kaynak GÜdümlü Kalkınma Aşaması:** Bu aşamada ülkelerin rekabet gücünü düşük maliyetli emek yoğun sektörler ve doğal kaynaklar belirlemektedir. Dolayısıyla ülkenin ihraç malları az, katma değeri düşük ürünlerde kar marjı da düşüktür. Bu yüzden de ülkenin rekabet gücü fiyatlar ve ticaret hadlerindeki dalgalanmalardan etkilenmektedir. Bu durumdan kurtulabilmek için ülkenin yatırım ortamını iyileştirmek ve piyasa reformları yapmak öncelikli hedefi olmalıdır.
- **Yatırım GÜdümlü İkinci Aşama:** Türkiye son birkaç yılda ikinci aşamaya geçmenin sıkıntılarını yaşamaktadır. Türkiye'nin rekabet avantajı sağlayabilmesi için yüksek katma değerli karmaşık ürünlerin üretim ve ihracına odaklanılmalıdır. Bu çerçevede Türkiye'nin yapması gereken yerli şirketlerin kapasitesinin güçlendirilmesi, küresel değer zincirinde ulusal payın artırılması ve ithal teknolojilerde iyileştirmelere gidilmesi olmalıdır.
- **Buluş GÜdümlü Üçüncü Aşama:** Bu son aşamada ülkenin rekabet gücünü buluş yapabilirliği ve küresel teknolojinin sınırlarını zorlayan mal ve hizmetler üretebilmesi belirlemektedir. Bu noktada amaç, bu sürece oldukça uzak görünen Türkiye'nin kendi iç dinamikleriyle ulaşması çok zor görünen bu aşamayı küresel sermayeyi ülke içine

---

⁴⁴A.e., s.86,87.

çekerek, teknoloji ve bilgi transferi sayesinde gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin hızlı bir kalkınma sürecine girmesi ve gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşması katma değeri yüksek ürünlerin üretimi ile mümkün olacaktır. Bu ürünlerin üretiminde esas olan nokta ise Ar-Ge sonrası buluş ve icatlardır.

Günümüzde Ar-Ge ve rekabet arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Rekabet gücü bilgi toplumunda neredeyse teknolojik gelişme ve Ar-Ge çabalarına indirgenmiştir. Ar-Ge; teknolojik gelişmeye, verimlilik ve yüksek kalitede üretime neden olmaktadır. Bu da rekabet gücünü ve küresel pazar payını arttırarak karlılığa ve zenginliğe neden olmaktadır.⁴⁵ Bunun için Türkiye'de Ar-Ge'ye verilen önem her geçen gün artmaktadır.

Tablo 11: Ar-Ge Hedefleri

	2002	2006*	2013
Ar-Ge Harcamalarının GSYİH içindeki payı(%)	0,67	0,80	2,00
Tam Zaman Eşdeğeri Araştırmacı Sayısı	23.995	28.000	80.000

*DPT Müsteşarlığı tahminidir.

Kaynak: DPT, **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 2013)**,

(Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/1968/plan9.pdf>, 15.11.2009, s. 59,60

Görüleceği üzere Ar-Ge harcamalarının GSYİH içindeki payı her geçen yıl artmaktadır. Bu durumun sebebi Ar-Ge'ye yönelik olarak devlet bütçesinden yapılan yatırımların ve sağlanan desteklerin yanında özel sektör Ar-Ge harcamalarının da ciddi oranda artması şeklinde açıklanabilmektedir. 2002 yılı itibari ile toplam Ar-Ge harcamalarının yüzde 64,3'ü yükseköğretim, yüzde 7'si diğer kamu kurumları ve

⁴⁵Ramazan Taş, **Ar-Ge Yoğunluğu – Rekabet Gücü İlişkisi Açısından Türkiye - AB Karşılaştırmalı Analizi**, (Çevrimiçi)<http://maliyesempozyumu.pamukkale.edu.tr/rtas.pdf>, 17.11.2009.

yüzde 28,7'si özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. 2013 yılı itibari ile özel sektörün toplam Ar-Ge harcamalarının en az yüzde 60'ını gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu yüzden kamu tarafından sağlanacak olan desteklerin özel sektörün Ar-Ge faaliyetlerini artırıcı yönde planlanması sağlanacaktır.⁴⁶

Ayrıca Türkiye 2008 yılı Mart ayında "5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkındaki Yasa'yı (Ar-Ge Teşvik Yasası)'nı çıkarmıştır. Yasanın yürürlüğe girmesinden dört ay sonra 31 Temmuz'da da "yasanın uygulama ve denetimine ilişkin usul ve esasları düzenleyen yönetmelik" yürürlüğe girmiştir.⁴⁷

Böylelikle Türkiye'nin rekabet gücünü arttıracak, üretim ve ihracatına ivme kazandıracak bir yapı için başlangıç olmuştur. 2023 yılına kadar geçerli olacak Ar-Ge teşvik yasası ile Ar-Ge harcamalarının artırılması için özel sektör teşvik edilmektedir. Ayrıca yasa Ar-Ge harcamalarına vergi muafiyetleri getirmekte, sigorta prim desteği gibi teşvikler sağlamaktadır.

Ar-Ge çalışmalarını finansal ve finansal olmayan olarak ikiye ayırabiliriz. Ar-Ge çalışmalarına yönelik uygulanan finansal destekler: vergi teşvikleri, bu projelere verilen kredi garantisi, kamu ve özel sektör arası ortak projeler şeklinde olabilir.

Finansal olmayan destekler arasında, teknolojinin yayılmasını destekleyen politikalar, insan kaynaklarını geliştirme politikaları, üniversiteler ile yakın işbirliği, fikri ve sınai mülkiyet haklarının yasalaşması, patent ve Ar-Ge faaliyetlerinden elde edilecek faydanın korunması sayılabilir.⁴⁸

---

⁴⁶DPT, **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 2013)**,

(Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/1968/plan9.pdf>, 15.11.2009, s. 54.

⁴⁷T.C.Resmi Gazete, **Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği**, 31 Temmuz 2008 Perşembe, Sayı:26953.

(Çevrimiçi)<http://rega.basbakanlik.gov.tr>, 18.11.2009.

⁴⁸S. Alev Söylemez, **Yeni Ekonomi**, İstanbul, Boyut Yayın Grubu, 2001, s.174.

Sosyal bilimler literatüründe, bilgi ürünleri ve soyut bilgi sermayesinin, soyut ürünlerin üretimi, ekonomik büyüme ve sosyal değişimin üzerinde önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Ancak bu değeri ölçmek için uygun araçların kullanımı zordur. Bu literatürde yer alan büyüme ve üretim konularındaki çalışmalarda ilk odak noktaları: bilgi, insan kaynağı, örgüt yapısı ve entelektüel sermaye stoğudur. İkincil odak noktaları ise: Ar-Ge aktiviteleri, bilgi ve iletişim teknolojilerine yapılan yatırımlar, eğitim ve öğretim faaliyetleri ve örgütsel reformlardır. Bu odak konularında yürütülen sosyal araştırmaların büyüme ve üretim ölçümleri konusunda ilerleme gösterdiği ana kaynak patentlerdir. Patentler, Ar-Ge aktivitelerini, bilgi stoğunu, entelektüel sermayeyi ve ekonomik bir değeri olan bilgiyi ölçmek ve belirleme açısından çok önemli bir indikatördür.^{49 50}

Patentler keşif çıktıları hakkında kolay ulaşılabilir bir ölçüm birimi olduğundan ve bilgi yoğun aktivitelerin ekonomik büyümeye katkısına bakabilmemizi sağladığından faydalı bilgilerdir.⁵¹

Türkiye’de sanayinin verimliliğini artırmak için temel politikalar üç başlık altında toparlanabilir⁵²

- Piyasa ekonomisinin sağlıklı işleyişini sağlayan kurumları kuvvetlendirmek. Piyasa ekonomisi, çoğu kişinin zannettiğinin aksine zayıf devlet değil, güçlü devlet gerektirmektedir. Güçlü devlet, piyasaları düzenleyen ve denetleyen, şeffaf ve belirgin kurallar uygulayan, firmalar arasında ayırım yapmayan, hukuka saygılı, etkin devlettir.

---

⁴⁹Peter Grindley, David J.Teece, “Managing Intellectual Capital: Licensing and Cross Licensing in Semiconductors and Electronics”, **California Management Review**, Vol.39, No.2, 1997, p.8,41

⁵⁰Ariel Pakes, Zvi Griliches, “Patents and R&D At The Firm Level: AFirst Look”, **Economic Letters**, No.5, 1980, p.377,381.

⁵¹Bronwyn H. Hall, Adam B. Jaffe, Manuel Trajtenberg, “The NBER Patent Citations Data File: Lessons, Insights and Methodological Tools”, **NBER Working Papers**, No.8498, Cambridge, Oct.2001, National Bureau of Economic Research, Inc., (Çevrimiçi)<http://papers.nber.org/papers/w8498.pdf>,17.11.2009, p.1,74.

⁵²Dani Rodrik, **Türkiye Sanayileşmenin Neresinde?**, İstanbul, 10 Aralık 2002, (Çevrimiçi)http://web1.boun.edu.tr/halimgurgenci/odtu76/Turkiye_Sanayilesmenin_Neresinde.pdf, 09.08.2009, s.4.

- Modern ve geleneksel işletmeler arasındaki uçurumu azaltmak. Türkiye'nin en iyi firmaları dünya liderleri düzeyinde bir performans sergilemektedirler. Türk sanayinde ortalama verimliliğin düşük olmasının sebebi, geleneksel, çoğu kayıt dışı iş gören, ufak ölçekli firmalarda verimliliğin alt düzeyde olmasından kaynaklanmaktadır.

- Sermaye ve teknolojiyi daha geniş bir tabana yayma politikaları. Gelir ve servet dağılımındaki çarpıklık, Türkiye'de geleceği ve sosyal düzeni tehlikeye sokabilecek boyutlardadır. Ekonomik fırsatları daha geniş bir tabana yayabilmek, kredi ve teknoloji ağlarını genişletmek demektir. Sosyal düzenin çarpık olduğu bir ortamda, sağlıklı bir sanayileşme düşünmek zordur.

Bu politikaların uygulanmasıyla birlikte Türkiye'nin küreselleşen ve rekabet koşullarının her geçen gün ağırlaştığı dünyada sürdürülebilir büyüme hedefinin gerçekleşmesi için önemli adımlar atılmış olacaktır.

3.5. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN REKABETÇİ GÜCÜ

İşlevi ve önemi pek değişmese de, KOBİ tanımı dünya genelinde farklılıklar gösterebilmektedir. ABD'de sektörel olarak uyulması gereken standartlar değişmekle beraber 500'den az kişi çalıştıran firmalar küçük işletmeler olarak tanımlanmaktadır. Dünyanın bu önemli gücünün ekonomisinde; küçük işletmeler işçi çalıştıran tüm firmaların yüzde 99,7'sini oluşturmakta (2006 yılı itibari ile toplam 29,6 milyon firmadan sadece 18.000'i büyük firmalardır) olup toplam istihdamın yarısından fazlasını sağlamaktadırlar. (2006 itibari ile tarım dışında çalışan 119,9 milyon çalışanın 60,2 milyonu) 20'den az kişi çalıştıran işletmelerde toplamda 21,6 milyon çalışan istihdam edilmektedir. Yine, özel şirketlerdeki çalışanlara ait bordroların yüzde 44'ü küçük işletmelerce yapılmakta olup, 1993 yılından bu yana, son 15 yılda yaratılan yeni iş imkânlarının (22,5 milyon net iş imkânı) yüzde 64'ü de bu firmalarca sağlanmaktadır. Küçük ölçekteki bu firmalar yüksek teknoloji çalışanlarının (bilim adamı, mühendis ve bilgisayar programcısı gibi) yüzde 40'ını da istihdam etmektedirler. yüzde 52'si evlerde kurulu olan bu firmalar, ülkedeki bilinen

ihracatçıların yüzde 97,3'ünü oluştururken 2007 yılı toplam ihracatının yüzde 30,2'sini gerçekleştirmişlerdir. Küçük işletmelerde çalışan başına düşen patent sayısı, büyük patent firmalarındakinin 13 katına ulaşmaktadır.⁵³

AB'de ise durum ve tanım daha farklı olmakla birlikte KOBİ'lerin ekonomiden aldığı pay daha da yüksektir. (Avrupa Komisyonu 6 Mayıs 2003 tarihinde, 1 Ocak 2005'ten geçerli olmak üzere aldığı 2003/361/EC no'lu karar ile işletmeleri mikro, küçük ve orta kategorilerine ayırmıştır. Sunulan bu kriterlere göre, çalışan sayılarına ek olarak yıllık ciro ve mali bilanço büyüklüklerinde tavan sınırlar belirlenmiş olup bu rakamsal sınırlardan birine ulaşılması yeterli bulunmuştur. Avrupa'da, sayıları 20 milyonu bulan KOBİ'ler işletmelerin yüzde 99'unu oluşturmakta olup; ekonomik büyüme, istihdam, yenilik ve sosyal entegrasyonun önemli bir kaynağını oluşturmaktadırlar. Daha da ilgi çekici olan durum AB'deki her on KOBİ'den dokuzunun, on kişiden az çalışanı ile birer mikro işletme olmasıdır. Diğer bir deyişle Avrupa ekonomisinde mikro işletmeler önemli bir yere sahiptirler.⁵⁴

Türkiye'deki KOBİ'ler, genel anlamda geleneksel imalat sanayine bağlı iş kollarında faaliyet göstermektedir. Kayıtdışılığın da etkisiyle sayıları hakkında kesin bir rakam yoktur. Genel anlamda Türkiye'de KOBİ'lerin tüm firmaların yüzde 99'unu oluşturduğu ve toplam istihdamın yüzde 77'ye yakınına sağladığı söylenebilmektedir. Buna göre toplam ihracatın yüzde 10'unu gerçekleştirmekte olan KOBİ'lerin, yaratılan katma değerdeki payı yüzde 37'de, kredilerden aldığı pay ise yüzde 25'te kalmaktadır.⁵⁵

Türkiye'de büyük işletme olarak kabul edilen bazı işletmeler AB'de KOBİ olarak sınıflandırılmaktadır. Bu durum, ülkemiz KOBİ'leri için bazı avantajlar getirmektedir. Örneğin; EUROSTARS2 programına müracaat eden KOBİ'lerin, AB tanımına göre KOBİ olarak sınıflandırılmış olmaları gerekmektedir ve Türkiye'deki

---

⁵³Türkonfed, **Kobi'lerde Finansmana Erişim**, İstanbul, Artpres Matbaacılık, Aralık, 2009, (Çevrimiçi) <http://www.turkonfed.org/rapor/kobi2.pdf>, 09.02.2010, s.16.

⁵⁴A.y..

⁵⁵A.e., s.18.

bazı büyük ölçekli firmalar AB KOBİ tanımına uygun olmaları nedeni ile bu ve benzeri bazı programlara başvuru yapabilmektedirler.

Türkiye’de KOBİ’lerin gelişimini göstermek amacıyla TÜİK’in verileri ile Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı (GSİS) sonuçlarına dayalı hazırlanan tablo, KOBİ’lerin Türkiye ekonomisindeki yeri ve önemini açıkça göstermektedir.⁵⁶

Tablo 12: KOBİ’lerin Toplam İşyeri ve İmalat Sanayi İçindeki Durumu (2002 Yılı)

Ölçek (Kişi)	İşletme Sayısı	Yüzde (%)	İmalat Sanayi İşletme Sayısı	Yüzde (%)
Sadece İşl. Sahibi	23.762	1,38	1.509	0,61
1-9	1.633.509	94,94	220.030	89,12
10-49	53.246	3,09	20.325	8,23
50-99	5.080	0,30	2.453	0,99
100-150	1.804	0,10	946	0,38
151-250	1.387	0,08	719	0,29
KOBİ	1.718.788	99,89	245.982	99,62
251+	1.810	0,11	917	0,37
TOPLAM	1.720.598	100,00	246.899	100,00

Kaynak: M. Faruk Çatal , **Bölgesel Kalkınmada Küçük Ve Orta Boy İşletmelerin Rolü**, (Çevrimiçi) <http://uvf.ulakbim.gov.tr/uvf/index.php>, 15.09.2009, s.336

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi KOBİ’ler Türkiye’deki işletmelerin yüzde 99,89’nu oluşturmaktadır. İmalat sanayi içerisindeki payı ise yüzde 99,62’dir. Bu oranlar KOBİ’lerin ekonomi için ne kadar önemli olduklarını göstermektedir.

Türkiye ekonomisinde bu kadar önemli olan KOBİ’lerin içinde bulunduğu ortamın iyileştirilmesi ve sorunlarının çözümüne yönelik bir strateji geliştirilmiştir. Öncelikle mevcut durumun tam olarak tespit edilmesi, sorunların ortaya çıkarılması ve ardından da bunların iyileştirilmesi için çözümlerin geliştirilmesi stratejinin formülasyonu olarak açıklanabilmektedir.

⁵⁶M. Faruk Çatal , **Bölgesel Kalkınmada Küçük Ve Orta Boy İşletmelerin Rolü**, (Çevrimiçi) <http://uvf.ulakbim.gov.tr/uvf/index.php>, 15.09.2009, s.335.

Bu süreçte temel amaç şu ana kadar KOBİ'ler ile ilgili yapılan araştırmaların tamamını göz önüne alarak bütünsel bir yaklaşımla sorunları belirleyip çözüme ulaşmaktır. Bu nedenle bu stratejinin geliştirilmesinde en önemli koşullardan birisi de Türkiye'de KOBİ'ler ile ilgili çalışan kurumsal nitelikteki tüm kuruluşların işbirliği içinde ve organize çalışma olanağının yaratılmasıdır. Küreselleşme, rekabet artışı, teknolojik gelişmeler, avantajların korunması KOBİ'lerin içinde bulunduğu ortamın özellikleri arasındadır. KOBİ'ler için strateji geliştirmekle amaçlanan; KOBİ'lerin rekabet gücünü artırmak, etkin yönetim, üretimde verimliliğin artırılması, teknolojik gelişmelere uyum sağlamak, KOBİ'leri AB entegrasyon sürecine hazırlamaktır.⁵⁷

3.5.1. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN REKABETÇİ GÜCÜNÜN ARTIRILMASI

Bütün dünya ekonomilerinde olduğu gibi ülkemizde de KOBİ'ler; daha az yatırımla daha çok kişiye istihdam imkânı veren, teknolojik değişime daha yatkın, ekonomik dalgalanmalardan çok daha az etkilenen, talep değişiklik ve çeşitlerine kolay uyum sağlayan kuruluşlardır. Türkiye'nin en önemli problemlerinden birisi işsizliktir. İşsizlikle mücadelede en önemli unsur ise, hiç şüphesiz yatırımların artırılması gerekmektedir ancak uzun süreli istihdam oluşturma özelliği olan yatırımların ortaya çıkması gerekmektedir.⁵⁸

KOBİ'lerin yeni istihdam imkanlarını yaratması için karşılaştıkları en önemli sorunlarından biri finansman sorunlarıdır. Yabancı sermaye finansman sorunlarının çözülmesinde yardımcı olabilmektedir. Yabancı sermaye yatırımlarının en önemli sosyo-ekonomik yararı, istihdam sağlama, teknoloji transferi gerçekleştirilmesi, ihracatı artırması, yerel ekonomiye canlılık kazandırması ve ülke tanıtımına olumlu

---

⁵⁷Güler Aras, Alövsat Müslümov, **Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisinde KOBİ'lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları Ve Çözüm Önerileri**, (Çevrimiçi) http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf%5CBildiri_33.PDF, 15.11.2009.

⁵⁸M. Faruk Çatal, **Bölgesel Kalkınmada Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Rolü**, (Çevrimiçi) <http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/index.php>, 15.09.2009, s. 338.

katkıda bulunmasıdır. Bugün içinde bulunduğumuz şartlarda ülkemizin yurt içi tasarrufları, her yıl istihdam çağına girmiş 1,2 milyon insanımıza istihdam sağlayacak durumda değildir.⁵⁹ Bunun için doğrudan yabancı sermaye yatırımının sağlanması faydalı olabilecektir.

KOBİ'lerin istihdam ve katma değer yaratma kapasitelerini devam ettirebilmeleri için gittikçe bütünleşen dünya pazarlarında daha aktif olarak yer almaları gerekmektedir. KOBİ'lerin küreselleşme sürecine uyum sağlayabilmeleri için ise sadece pazara giriş engellerinin kaldırılması yeterli değildir aynı zamanda KOBİ'lerin ürün kalitelerini arttırıcı, üretim ve işletme yönetiminde rekabet edebilirliklerini geliştirici politikalar uygulanmalı ve desteklenmelidir.⁶⁰

TÜBİTAK'ın verdiği destekler miktar olarak fazla olsa bile harcamaların yüzde 50'sini karşılamakta, belirli koşullarda ise yüzde 60 oranına ulaşmaktadır. Oysa Ar-Ge harcamaları sonucunda üretilen bilginin patentle sonuçlanması ya da özgün teknolojiler hale getirilmesi sonucunda Ar-Ge harcamalarının tamamının karşılanması, üretilen bilginin ya da teknolojinin üretime dönüştürülebilmesi ve pazarlanabilir hale getirilmesi için yeni desteklerin geliştirmesi teşvikleri cazip hale getirebilecektir. Desteklerden bir diğeri teknoparklardır. Türkiye'de teknopark çalışmaları 1998 yılında kurulan ODTÜ Teknokent (METU-TECH) ile başlamıştır.⁶¹

Bugün ülkedeki teknopark sayısı 38'dir ve KOBİ'ler için yeterli düzeye gelmesi hedeflenmektedir. Temel amaç, ekonominin yüksek teknoloji ve nitelikli işgücüne sahip, değişen şartlara hızla uyum sağlayan, ulusal ve uluslararası

---

⁵⁹Beytullah Yılmaz, "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Toplumda Üstlendikleri Roller Bakımından Analizi", **Dış Ticaret Dergisi** (Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/kucuk.doc>, 20.09.2009.

⁶⁰Kerem Tomur, "KOBİ'ler ve Rekabet Politikası De Minimis Kuralının Rekabet Hukukundaki Yeri, İşlevi ve Uygulama Prensipleri", **Rekabet Kurumu Yayını** No:147, Ankara, 2004, (Çevrimiçi) <http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/tezler/tez55.pdf>, 20.09.2009.

⁶¹Nevzat Güldiken, **Türkiye'de Sanayi-Teknoloji Kobi Politikalarına Eleştirel Bir Yaklaşım**, C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:7, Sayı:2, 2006, (Çevrimiçi) <http://iibf.cumhuriyet.edu.tr/YAYINLAR/T%C3%BCrkiye%E2%80%99de%20Sanayi-Teknoloji-Kobi%20,08.02.2010>, s.151,152.

pazarlarda rekabet gücü olan, istikrarlı ve verimlilik düzeyi yüksek bir yapıya kavuşturulmaktadır.

2008 yılında başlayan küresel kriz nedeniyle yaşanan talep daralması, ihracattaki azalma, alacakların zamanında tahsil edilememesi ve kredi maliyetlerinin artması gibi faktörler KOBİ'lerde ciddi sorunlara yol açmıştır. Bu sorunların başında da işletme sermayesi temini gelmektedir. KOBİ'lerin artan finansman ihtiyacına karşılık, KOBİ kredilerinde 2008 yılının ilk çeyreğinden itibaren azalma görülmüştür. 2009 yılının ilk altı aylık dönemi içerisinde kredilerde en yüksek takibe dönüşüm oranı yüzde 6,6 ile KOBİ kredilerinde gerçekleşmiştir. KOSGEB'in 2004 yılından itibaren yürüttüğü kredi programlarında, bankalar tarafından KOBİ'lere sıfır veya düşük faizli krediler kullanılmaktadır. Kriz nedeniyle KOSGEB'e bu amaçla ilave kaynak tahsis edilmiş olup 2008 yılında 162 milyon TL tutarında faiz desteği ile 20.972 işletmenin yaklaşık 1,4 milyar TL tutarında kredi kullanması sağlanmıştır. KOSGEB tarafından kredi desteklerinin yanı sıra, kalite, teknoloji geliştirme, girişimcilik, pazar araştırma ve ihracatı geliştirme, bölgesel kalkınma, eğitim, danışmanlık, uluslararası işbirliğini geliştirme gibi alanlarda da destekler sağlanmaktadır. Bu kapsamda, 2007 yılında 18 milyon TL, 2008 yılında ise 43 milyon TL destek verilmiştir.⁶²

Tablo 13: KOSGEB Kredi Desteği

Yılı	Kredi Adedi	Kullandırılan Kredi Miktarı (Milyon TL)	Kredi Faiz Desteği (Milyon TL)
2006	4384	322	60
2007	33949	1363	164
2008	20972	1413	162
2009*	3967	1059	25

* Eylül sonu itibariyle

Kaynak: DPT, **2010 Yılı Programı**, (Çevrimiçi) <http://www.dpt.gov.tr>, 30.01.2010, s.84.

⁶²DPT, **2010 Yılı Programı**, (Çevrimiçi) <http://www.dpt.gov.tr>, 30.01.2010, s.84.

Halk Bankası tarafından esnaf ve sanatkarlar ile KOBİ'lere kullandırılan krediler 2006 yılından 2009 yılı Haziran ayına kadar yüzde 79 oranında artış göstererek yaklaşık 11,1 milyar TL'ye yükselmiştir.

Tablo 14: Halk Bankası KOBİ Kredileri (Cari fiyatlarla, Milyon TL)

	2006	2007	2008	2009*
Ticari Krediler	913	2137	1184	2275
Girişimci Kredileri	2678	1376	6479	3431
Esnaf Kredisi	2637	6377	2781	5423
Toplam	6228	9890	10444	11129

*Haziran ayı itibarıyla

Kaynak: DPT, **2010 Yılı Programı**, (Çevrimiçi) <http://www.dpt.gov.tr>, 30.01.2010, s.85.

2009 yılı içerisinde KOBİ desteklerinin daha da yaygınlaştırılabilmesi ve işletme ölçeklerinin büyütülmesi amacıyla çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. KOSGEB Kanununda yapılan değişiklikle imalat sanayi sektörünün yanı sıra hizmet sektöründeki işletmelerin de KOSGEB desteklerinden yararlanması sağlanmıştır. Ayrıca, alınan Bakanlar Kurulu kararı ile 2009 yılı sonuna kadar birleşecek KOBİ'lere vergi indirimi getirilmiştir. KOBİ'lerin teminat sorununun çözümü amacıyla kurulan Kredi Garanti Fonu (KGF) A.Ş.'nin 60 milyon TL olan sermayesi, 2009 yılında 240 milyon TL'ye çıkarılmıştır.⁶³

Günümüzde bilim, teknoloji ve yenilik yeteneği, rekabet üstünlüğünün ve sürdürülebilir sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli etkenlerinden biri haline gelmiştir. Özellikle 2009 yılı içerisinde yaşanan küresel mali krizden çıkışta ve yeni fırsatları değerlendirmede Ar-Ge ve yenilik çalışmaları önem taşımaktadır. Türkiye'de Ar-Ge harcamalarının GSYH içindeki payı 2007 yılı itibarıyla yüzde 0,71 iken, AB-27 ortalaması yüzde 1,85'dir. Özel sektör tarafından gerçekleştirilen Ar-Ge harcamalarının toplam Ar-Ge harcamalarına oranı 2005 yılında yüzde 33,1 iken bu

⁶³A.e.,s, 85.

oran 2007 yılında yüzde 41,3'e yükselmiştir. Ülkemizde özel sektörün, özellikle de KOBİ'lerin Ar-Ge kapasitesi ve Ar-Ge'ye olan talebinin artırılması ihtiyacı devam etmektedir.⁶⁴

Ar-Ge'ye dayalı üretim yeteneğini güçlendirmek amacıyla biyoteknoloji, yeni nesil enerji teknolojileri, sanayi politikasının öncelik verdiği sektörlerdeki araştırmalar, yerli kaynakların katma değere dönüşmesini amaçlayan Ar-Ge faaliyetleri; sağlık araştırmaları, bilgi ve iletişim teknolojileri; savunma ve uzay teknolojileri başta olmak üzere öncelikli alanlarda büyük ölçekli araştırma merkezlerinin kurulmasına, gelişmekte olan üniversitelerde merkezi araştırma laboratuvarlarının oluşturulmasına, temel ve uygulamalı araştırma projelerinin desteklenmesine ve araştırmacı insan gücü yetiştirilmesine yönelik programlar devam etmektedir.⁶⁵

Görüldüğü üzere Ar-Ge'ye dayalı üretim yeteneğini güçlendirmek amacıyla çeşitli programlar oluşturulmakta ve uygulanmaktadır.

3.5.1.1. MAKROEKONOMİK İSTİKRARIN KALICI HALE GETİRİLMESİ

Ekonominin rekabet gücünün artırılması ve büyümenin sürdürülebilir olması için makroekonomik istikrar ortamının devamını sağlanması gerekmektedir. Bunun için makroekonomik istikrarı devamlı hale getirecek ve ekonominin etkin, esnek ve verimli bir yapıya kavuşmasını sağlayacak olan yapısal reformlar yapılmalıdır.

Maliye, para ve gelirler politikalarının uyumlu ve birbirlerini destekler şekilde uygulanmasına devam edilmelidir. Ayrıca fiyat istikrarının sağlanmasına yönelik olarak açık enflasyon hedeflemesi politikası sürdürülmelidir. Dalgalı kur rejimi uygulaması çerçevesinde, döviz kuru piyasada arz ve talebe göre belirlenmeye

---

⁶⁴A.e., s.132.

⁶⁵A.e., s.133.

devam edilmelidir. Sürdürülebilir ve sağlam kaynaklarla finanse edilen bir cari açık için, yapısal reformların devam ettirilmesi, ihracat içinde katma değeri yüksek ürünlerin payının artırılması ve ihracat artışının sürekli kılınması sağlanmalıdır. Vergi politikalarının temel amacı; mükellef haklarına saygılı, vergi kayıp ve kaçığını azaltan, mali güç ilkesine uygun şekilde vergi yükünün adil ve dengeli dağılımını sağlayan, kamu giderlerini karşılarken iktisadi etkinliği bozmayan bir vergi sistemine ulaşmaktır. Bu amaçla;

- Vergi kanunları yeniden gözden geçirilerek, mevzuat sadeleştirilecek ve daha etkin ve uygulanabilir hale getirilecektir. Vergi muafiyet ve istisnaları, ekonomik ve sosyal politikalar ile kamu finansmanı imkanları çerçevesinde yeniden değerlendirilecektir.
- Ekonomide karar alıcılar için öngörülebilirliği sağlamak amacıyla vergi düzenleme ve uygulamalarında istikrar sağlanacaktır.
- Mükelleflerin gönüllü uyumunu artırmaya yardımcı olacak şekilde mükellef haklarına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.
- Vergi tabanının genişletilmesi ve kayıt dışı ekonomiyle mücadele sonucunda oluşacak ilave kaynaklar, işlem vergileri başta olmak üzere vergi oranlarının ve sosyal güvenlik primlerinin indiriminde kullanılacaktır.⁶⁶

3.5.1.2. İŞ ORTAMININ İYİLEŞTİRİLMESİ

DPT'ye göre yatırımcılar ve diğer karar vericiler için bilgi altyapısı oluşturmak üzere, sanayi bilgi sistemi çalışması sonuçlandırılacak ve uygulamaya geçilecektir. İşletmelerin kazançları ile istihdam üzerindeki vergi ve yükler rekabet gücünü olumsuz etkilemeyen bir yapıya kavuşturulacaktır. İşletmelerin uygun koşullarla finansman kaynaklarına erişimi kolaylaştırılacak ve bu kaynakların çeşitliliği arttırılacaktır. Başta KOBİ'ler olmak üzere girişim sermayesi, başlangıç

---

⁶⁶DPT, **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 2013)**, (Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/1968/plan9.pdf>, 15.11.2009, s. 64,65.

sermayesi ve kredi garanti sistemi geliştirilerek işletmelerin kredi temini sağlanması kolaylaştırılacaktır. Teşvik sistemine, seçicilik taşıyan ve yönlendirme gücü olan unsurlar eklenecektir. Uygulamaların koordinasyonu sağlanarak mükerrer uygulamalara son verilecek ve teşviklerin etkinliği izlenecektir. Uygulamalarda öngörülebilirlik ve şeffaflık sağlanacak, bürokrasi azaltılacaktır. Sistemin AB'ye uyumu sağlanarak DTÖ kurallarına uygun hareket edilmeye devam edilecektir.⁶⁷

Kısacası KOBİ'lerin piyasada etkin bir şekilde görev alabilmeleri için uygulamalar oluşturulacaktır. Bu uygulamalar AB süreciyle koordineli şekilde gerçekleştirilecektir.

Ayrıca DPT'ye göre rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararlar, hakim durumdaki teşebbüslerin bu durumlarını kötüye kullanmaya yönelik davranışları, rekabeti önemli ölçüde azaltan birleşme ve devralma işlemlerine karşı rekabet kuralları etkili bir biçimde uygulamaya geçirilecektir. Tekel ve oligopol özelliği taşıyan sektörlerde fiyat hareketleri takip edilerek, rekabet karşıtı davranışlar cezalandırılacak, kamu alımlarında rekabeti bozucu davranışlar etkili bir şekilde soruşturulacak, toplumdaki rekabet kültürü geliştirilecektir. Kamunun iş dünyasına sunduğu hizmetler, süreçlerin yeniden yapılandırılması suretiyle elektronik ortama taşınacak, bu hizmetlerin işletmeler tarafından yaygın kullanımına yönelik tedbirler alınacaktır. Buna paralel olarak, bilgi ve iletişim teknolojilerinin iş süreçlerinde kullanılması, elektronik ortamda iş yapma biçimlerinin ve e-ticaretin yaygınlaşması ile işletmelerin maliyetlerini düşürmeleri, verimliliklerini yükseltmeleri ve yurtiçi ve yurtdışı satış potansiyellerini geliştirmeleri desteklenecektir. Ayrıca e-ihale uygulamalarının yaygınlaşması ile özellikle KOBİ'lerin kamu alımlarına katılımı için uygun, şeffaf ve rekabetçi ortam yaratılmış olacaktır.⁶⁸

---

⁶⁷A.e, s. 65,66.

⁶⁸A.e, s. 66,67.

Böylelikle haksız rekabet engellenecektir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimiyle birlikte KOBİ'lerin verimlilikleri arttırılacaktır.

3.5.1.3. AR-GE VE YENİLİKÇİLİĞİN GELİŞTİRİLMESİ

DPT raporuna göre verimliliğin ve rekabet gücünün artırılması amacıyla Ar-Ge faaliyetlerinin yenilik üretecek şekilde ve pazara yönelik olarak tasarlanması sağlanacaktır. Bu kapsamda Ar-Ge harcamalarının GSYİH içindeki payı ve harcamalarda özel sektörün ağırlığı arttırılacaktır. Bu çerçevede, bilim ve teknoloji politikasının temel amacı sektörün yenilik yaratma yeteneğinin artırılmasıdır. Teknoloji geliştirme amaçlı girişimciliğin özendirilmesi ve yenilikçi düşüncelerin hayata geçirilmesi için risk sermayesi ve benzeri araçlar yaygınlaştırılacaktır. Ayrıca özel sektörün belirlenen öncelikli alanlarda araştırma enstitüleri ve/veya merkezleri kurması teşvik edilecektir. Araştırmacı insan gücü nitelik ve nicelik yönünden geliştirilecek ve özel sektörde araştırmacı istihdamı teşvik edilecektir. Yurtdışındaki Türk araştırmacıların, öncelikli alanlar başta olmak üzere, yurt içinde istihdam edilmesi için gerekli olanaklar sağlanacaktır. Ayrıca, ihtiyaç duyulan alanlarda yabancı araştırmacıların Türkiye'de istihdam edilmeleri desteklenecektir.⁶⁹ Böylelikle Ar-Ge faaliyetleri geliştirilerek rekabet gücünün artırılması sağlanacaktır.

3.5.1.4. SANAYİDE YÜKSEK KATMA DEĞERLİ ÜRETİM YAPISINA GEÇİŞİN SAĞLANMASI

DPT raporuna göre, haksız rekabeti önlemek üzere AB teknik mevzuatına uyum çalışmaları hızlandırılacak, mevzuata uygun olmayan malların piyasaya arzının ve dolaşımının engellenmesi amacıyla piyasa gözetim ve denetim sistemleri güçlendirilecektir. Üreticilerin, haksız rekabetin önlenmesine yönelik ticaret politikası tedbirlerinden etkin yararlanması için ithalatta işlem bazında ve ticari sır niteliğinde olmayan detaylı bilgilere hızlı ve kolay erişimi için ihtiyaç duyulan

---

⁶⁹A.e, s. 75

altyapı kurulacaktır. İşletmelerin rekabet gücünü artırmak üzere kalite altyapısı iyileştirilecek ve desteklenecektir.⁷⁰

Ayrıca DPT raporuna göre, Kobi'lerin ve girişimcilerin rekabet güçlerini artırmak ve yeni pazarlara girmelerini sağlamak için, iş kurma ve iş geliştirme aşamalarında eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlanacaktır. Bu amaçla, İŞGEM ve benzeri yapılanmalar yaygınlaştırılacak ve etkinliklerini artırmak üzere gerekli düzenlemeler yapılacaktır. İşletmelerin ortak Ar-Ge, ortak tedarik ve pazarlama faaliyetlerine önem verilecektir. İşletmelerin fiziki altyapı ihtiyaçları karşılanacak, ağ oluşturma ve kümelenme girişimleri desteklenecektir. Yüksek katma değerli üretim yapısına geçişte ulusal ve uluslar arası düzeyde işbirliği yapılacak işletmelerin dünyaya açılmaları için yabancı sermaye yatırımları özendirilecektir. Eğitim programlarıyla teknoloji üretimine ve Ar-Ge'ye yatkın işgücü yetiştirilecektir.⁷¹

Böylelikle yukarıda belirtilen programların uygulanmasıyla birlikte sanayide yüksek katma değerli üretim yapısına geçiş sağlanmış olacaktır.

3.5.2. TÜRKİYE'DE KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ DEVLET POLİTİKALARI

Sosyal istikrarın sağlanması ve bölgesel gelişmenin bir amacı olarak da görülen KOBİ'ler uluslar arası kurumlarca da oldukça önem verilmektedir. Çünkü KOBİ'ler özellikle GOÜ'ler için özel sektörü oluşturan işletmelerdir. Bu yüzden GOÜ'lerin büyümeleri için geliştirilmeleri gerekmektedir.

---

⁷⁰A.e, s. 79.

⁷¹A.e, s. 81.

KOBİ'lerin ekonomik faydaları; iş imkanı, piyasada etkinlik ve ekonomik büyümeye yardım gibi sıralanabilmektedir. Devletin KOBİ'leri destekleme gerekçeleri ise aşağıdaki başlıklar halinde toplanabilmektedir.⁷²

- Fakirliğin önlenmesi
- Bölgesel gelişmenin sağlanması
- Demokratikleşme
- Kadınların sosyal yaşama katılmalarını sağlamak
- Etnik çatışmaların giderilmesi
- Sosyal ve politik istikrar
- Makro ekonomik istikrar

Devletin ekonomiye müdahale gerekçelerinin birçoğu KOBİ'lere müdahalesinin gerekçelerini de oluşturmaktadır. Bu gereklerin KOBİ'lere uygulanması ile aşağıdaki hususlar ortaya çıkmaktadır.⁷³

- Piyasa başarısızlıkları
- Kamu mallarının varlığı
- Bilgi eksikliği
- Kredi piyasasındaki aksak rekabet
- Mali olmayan hizmetlerin kullanılması
- Taşınabilir varlıkların fazlalığı
- Ticaret ve vergi yasalarında getirilen kolaylıkların yol açtığı zorluklar

---

⁷²Asuman Altay, **Geçiş Ekonomilerinde Devletin Ekonomik Roller, Görevleri ve KOBİ'lerin Durumu**, (Çevrimiçi)<http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/gecis.pdf>, 15.11.2009, s.7.

⁷³A.y..

Bahsedilen bu gerekçeler şöyle açıklanabilir:⁷⁴

- **Piyasa başarısızlıkları;** Piyasada kaynakların etkin dağılımı mümkün değildir. Bu durum piyasa katılımcılarının aynı bilgi düzeyinde olmalarından kaynaklanmaktadır. Özellikle KOBİ'ler için banka kredilerinin verilmesinden, eğitim, danışmanlık vb. mali olmayan hizmetlerin sunumuna kadar gerekli olan bilgilerin toplanması kolay olamamaktadır. KOBİ'lerle ilgili bilgi eksiklikleri, risk oranlarını artırmaktadır. Ayrıca kredi veren kuruluşlar KOBİ'lerin bu risklerini azaltacak yüksek faiz oranları belirlemektedirler.
- **Kamu mallarının azlığı;** Kamu mallarının yeterli üretilmemesi küçük işletmeler için maliyet artırıcı etki yaratmaktadır.
- **Bilgi eksikliği;** KOBİ'lerin küçük bütçeleri olduğundan iletişim teknolojilerinin yüksek oranda kullanabilmesini engellemektedir. Bir çok KOBİ birbirinden habersiz hareket etmekte ve kendileri ile ilgili bilgilerin dökümünü yapamamaktadır.
- **Kredi piyasasında aksak rekabet;** Finansal kurumların arasında rekabet ortamı bulunmamaktadır.
- **Mali olmayan hizmetlerin kullanılmaması;** KOBİ'lerin mali olmayan hizmetlere talepleri azdır. Bu hizmetler arasında yer alan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden pek yararlanmamaktadırlar. Oysa bu hizmetler onların üretkenlik ve büyüklükleri üzerinde önemli sonuçlar yaratacak niteliktedir. KOBİ'ler daha çok mali yardım ve kolaylıklara açık olmakla birlikte mali olmayan hizmetlerden ise, daha çok büyük firmaların yararlandıkları gözlenmektedir.
- **Taşınabilir varlıkların fazlalığı;** Büyük firmalara göre, taşınabilir varlıklar küçük firmalarda daha fazla bulunmaktadır. Ancak bu durumda KOBİ'lerin kredi imkanları azalmaktadır.

---

⁷⁴A.e, s.7,8.

- **Ticaret ve vergi yasalarında tanınan kolaylıkların yol açtığı zararlar;** KOBİ'ler çoğunlukla vergi ve emek konularında yapılan yasal düzenlemelerde ya kapsam dışında tutulmakta ya da bazı istisna, muafiyet veya kolaylıklar getirmektedirler ancak bu tür uygulamalar özellikle ihracat ve yatırımlara katılma seviyesini en az seviyede tutabilmektedir.

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı devlet KOBİ'lere destek vermekte ve böylelikle KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılmasını sağlamaktadır.

Devletin KOBİ'lere yönelik kurumsal düzenlemelerini şöyle sıralayabiliriz:⁷⁵

- Adalet güven
- Mülkiyet haklarının güvenliği
- Bürokrasinin gücü ve bürokratik problemler
- Bürokraside yolsuzluğun boyutu
- Hükümetlerin değişim sıklığı
- Yasaların ve kuralların anlaşılabilirliği olarak sıralanmaktadır.

Devlet klasik olarak KOBİ'leri rekabetçi bir yapıya ulaştırmak için iki strateji benimsemektedir. Birinci strateji uzun vadeli ve düşük faizli krediler ile vergi indirim, muafiyet ve istisnalar gibi kolaylıklar şeklinde ortaya çıkan mali yardımlar, ikinci strateji ise eğitim ve danışmanlık hizmetleri olarak adlandırılan mali olmayan yardımlardır. Bunun yanında devlet KOBİ'lere yalnızca rekabetçi bir yapı kazandırmak için değil, onların büyümesini ve devamlılığını sağlamak için de stratejiler geliştirmektedir. Piyasa başarısızlıkları nedeniyle KOBİ'lerin artan maliyetleri, KOBİ'lerin piyasaya girişlerini engelleyecektir. Bunun engellenmesi için devletin piyasaya mali ve mali olmayan hizmetler düzenlediği görülmektedir. İşlem

---

⁷⁵A.e, s.9.

maliyetlerinin düşürülerek, işlemlerin artırılması için risk yönetim mekanizması ve bilgi akışının sağlanması gerekmektedir. Ayrıca devlet, KOBİ'lerin rekabet gücünü ve maliyetlerini etkileyen kamu politikalarını düzenlemektedir. Bunlar içinde KOBİ'lerin gelişmesinde çok önemli rol oynayan altyapı hizmetlerinin düzenlenmesi de bulunmaktadır.⁷⁶

Devletin KOBİ'lere yardım amaçlarının fazla olması, çoğunlukla yardımlarda aşırıya kaçılmasına yol açmaktadır. Öyle ki, KOBİ'lerin piyasa kanalı ile ulaşabilecekleri birçok kolaylık devlet tarafından sunulmaktadır. KOBİ'lere kredi kolaylıları yanında, mali olmayan yardımların da kapsamlı olması piyasaları geliştirmekten çok, piyasanın devlet lehine ikame edilmesine neden olmaktadır. Devlet, kurumsal kapasiteyi arttırarak, yeni ürün geliştirilmesini sağlayarak, mali ve mali olmayan piyasaları geliştirerek KOBİ'lerin gelişimlerini hızlandırabilmektedir. Devletin KOBİ'lere ilişkin oluşturacağı bilgi ağının riskleri azaltıcı yönde kullanılması KOBİ'lere büyük kolaylıklar getirecektir.⁷⁷

KOBİ'lerin geliştirilmesinde, ülkede mevcut olan piyasa yapısı ve performansının çok iyi kavranması gerekmektedir. Kurumlar ve firmalar arası bilgi ağının (network) oluşturulması ile birlikte piyasa gelişimi sağlanırken, KOBİ'lere rekabet gücü de kazandırabilecektir.

---

⁷⁶A.y..

⁷⁷A.e, s.10.

SONUÇ

Uluslar arası piyasalarda rekabet koşulları hızlanmakta ve değişmektedir. Türkiye bu hıza ve değişime ayak uydurmakta yapısal sorunlarla karşılaşmaktadır. 1980 öncesinde Türkiye’de İthal İkamesine Dayalı Sanayileşme Stratejisi uygulanmış ve belirli bir düzeyde sanayi temeli atılmış ancak bu stratejinin ikinci aşaması olan ara ve yatırım malları üretimine geçilememiş tüketim malları üretiminde kalınmıştır. Başlangıçta ithal ikamesi politikası başarılı olmuş ancak zamanla verimliliğin düşmesi istihdam yaratmanın maliyetinin artması ile değerini yitirmiştir.

1980 sonrası uygulanan İhracata Dayalı Sanayileşme Stratejisi de diğer stratejiler gibi tamamlanamamıştır. Her iki stratejide de istenilen sanayi yapısı gerçekleştirilememiştir.

1990 sonrası dönemde özelleştirilme süreci hız kazanmış, sanayi kuruluşlarının yabancılara satılması ve/veya şirket evlilikleri süreci hızlanmıştır. Ayrıca sanayi üretim ve yatırımlarında devletin yerini yerli ve yabancı özel sermayeye bırakması bu dönemin en temel noktalarını oluşturmuştur.

Sanayi sektörü, gerek diğer sektörlerle ilişkisi gerekse yarattığı katma değer ve istihdam bakımından ekonomik büyümenin en önemli sektörüdür. Bankacılık, ulaşım, iletişim vb. hizmetlere en büyük talep sanayi sektöründen gelmektedir. Yani hizmetler sektöründeki büyüme eğilimi sanayi sektöründeki hareketlenmeye göre biçimlenmektedir. Çünkü haberleşme, ulaşım araçları imalat sanayi tarafından geliştirilmekte ve üretilmektedir. Ayrıca sanayi gerek yan sanayi dalları gerekse iç ve dış sermaye kanallarını harekete geçirerek kendi kendini yenileyen bir mekanizma oluşturmaktadır. Böylelikle sanayileşme büyümenin temel taşıdır. Ancak Türkiye’de yüksek oranlı enflasyon, kamu açıkları, kayıt dışı ekonomi ve politik istikrarsızlıklar devam ettiği müddetçe sürdürülebilir büyüme performansı yetersiz kalacaktır.

Ayrıca kayıt dışı ekonominin varlığı haksız rekabete yol açmaktadır. Kayıt dışılığın minimum düzeye indirilmesi ile birlikte sektörlerin kendilerini yenileyerek daha rekabetçi bir konuma gelmeleri mümkün olacaktır.

İnsanların refah düzeylerini geliştirebilmeleri için etkin bir kamu otoritesine ihtiyaçları vardır. Dünyada kamu sektörü, ekonominin en az yüzde 30'unu oluşturmaktadır. Geri kalanının üzerinde de düzenleyici rolü vardır. Böylesine önemli bir rolü olan bir yapının verimli işleyişi, toplum yaşamı açısından büyük önem taşımaktadır.

Özelleştirmeyi bir satış işlemi olarak değil, ekonominin rekabet gücünü artırmak üzere uygulanan bir yapısal değişim programının vazgeçilmez bir parçası olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Türkiye gerçekleştirilen yapısal reformlar ve özelleştirmeler ile bir yandan kamunun ekonomi içindeki düzenleyici ve denetleyici işlevi kuvvetlendirilirken diğer yandan özel sektörün ekonomi içindeki ağırlığı arttırılmıştır. Bunun sonucunda ekonomide sağlanan güven ortamıyla birlikte ekonomik büyüme özel sektör kaynaklı olmuştur. Türkiye ekonomisinde kayıt dışılığın ağırlığı giderek azalmakta ve küçük ve orta boy işletmeler de kayıt altına girmektedir. Bunda denetim mekanizmalarındaki teknolojik gelişme ve rekabetin öne çıkması etkili olmuştur.

Günümüz KOBİ'leri, modası geçmiş teknolojileri kullanan, geleneksel üretim yapan, yeniliklere karşı ilgisiz, rekabetten kaçınan, büyümekten korkan firmalar değildir. Aksine teknolojide ve pazar konusunda tüm yeniliklere açık firmalardır. KOBİ'ler, tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de ekonomik ve toplumsal kalkınmanın itici bir gücüdür. Türkiye ekonomisi için böylesi önemi olan KOBİ'leri dikkate almadan kalkınmanın mümkün olmadığı söylenebilmektedir.

Türkiye’de KOBİ’lerin önemi 1990’lı yıllardan itibaren anlaşılmaya başlanmış ve 1996 yılı KOBİ yılı ilan edilmiştir. Türkiye’de bu tarihten itibaren KOBİ’ler için yeni düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. İşletmelerin bazıları yapılan işin özelliklerinden dolayı KOBİ kalmak durumundayken bazılarının ise KOBİ kalması istenilen bir durumdur.

Türkiye’de KOBİ’ler sanayi içinde en büyük paya sahip işletmelerdir. Bunun yanında KOBİ’ler sanayi sektörü içinde önemli derecede istihdam ve katma değer yaratmaktadırlar. Bu da ekonomik kalkınma için son derece önemlidir.

KOBİ’ler tek tek bakıldığında ekonomiye olan katkıları önemsiz olarak gözüke de sahip oldukları sayısal büyüklük göz önüne alındığında ekonomi için ne kadar önemli oldukları ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de KOBİ’lerin desteklenmesi ve her türlü yardımın yapılabilmesi için çeşitli kuruluşlar kurulmaktadır. Böylelikle KOBİ’lerin hem finansal hem de teknik yardım alarak kendilerini geliştirmeleri hedeflenmektedir. Ayrıca hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planlarıyla devlet KOBİ’lere destek vermektedir.

Bir ekonominin daha hızlı büyümesi için yatırım yapması gerekmektedir. Daha fazla yatırım yapmak için de daha çok imkâna sahip olması ve tasarruf etmesi gerekmektedir. Bugün bunun için Türkiye ekonomisinin cari fazla vermesi ilk şartlardan birisidir. Cari fazla vermenin en önemli dinamiği de KOBİ’lerin dünya pazarlarında rekabet etmesi ve teknolojiyi yakalamalarıdır. Türkiye’de KOBİ’lere yapılan destek ve teşvikler ile sürdürülebilir büyüme amaçlanmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin dünya pazarlarında istenilen yeri alabilmesi için dünya fiyatlarında ve kalitesinde üretim yapması gerekmektedir. Türkiye’nin dışa açılması sürecine paralel olarak, KOBİ’lerin önemi artmış ancak aynı zamanda KOBİ’lerin hızlı dışa açılma

karşısında küresel rekabete ayak uyduracak ölçek ve donanımda olmadıkları görülmüştür. Bu tespitin en somut olarak ortaya çıktığı tarih 1996'dır.

1996'da başlayan Gümrük Birliği sürecinde, Türkiye için sanayi sektöründe, özellikle KOBİ uygulamadaki fonların ve gümrüklerin kalkmasından sonra yoğun bir rekabet ortamına girmiştir. Ancak KOBİ'lerin bugünkü durumları ve sermaye yapılarıyla en son teknolojileri kullanan uluslararası piyasalardaki işletmelerle rekabet etmesi zordur. Gümrük Birliği ile dış rekabete açılan KOBİ'lerin; ürün geliştirme, ürün tasarımı, teknoloji, üretim ve yatırım planlaması, modernizasyon-yenileme, standartlar ve ölçek ekonomileri gibi teknik bilgilerin yanında, rakiplerin durumu, talep, ürün fiyatı ve pazarlama faaliyetleri gibi pazar bilgilerine; ayrıca oto finansman, dış finansman, leasing, faktoring, risk sermayesi ve krediler gibi finansman bilgilerine erişimlerinin sağlanması ve kurumsal kapasitelerinin bu bilgileri doğru değerlendirecek bir yapıya sahip olmaları önem arz etmektedir.

Sosyal istikrarın sağlanması ve bölgesel gelişmenin bir amacı olarak da görülen KOBİ'ler uluslar arası kurumlarca da oldukça önem verilmektedir. Çünkü KOBİ'ler özellikle GOÜ'ler için özel sektörü oluşturan girişimlerdir. Bu yüzden geliştirilmeleri gerekmektedir.

Teknolojik bilgi birikimi doğrultusunda üretim yapabilen ve pazar değişkenliğine uyum sağlayabilen, esnek üretim yeteneğine sahip işletmeler, daha kaliteli ve daha düşük fiyatlı ürünü müşterilerine sunarak rakipleri karşısında yüksek rekabet gücü elde etmektedirler.

Yüksek rekabet gücü için işletmelerin, müşterilerle yakın ilişkiler kurmaları, onların beklentilerine istenilen nicelik ve zamanda cevap verebilmeleri, şikâyet, izlenim ve beğenilerini ayrı değerlendirmeleri, rakip ürünlerle kendi ürünlerini

kıyaslayarak gelişimlerinde süreklilik sağlamaları, analiz ettikleri pazar bilgileri doğrultusunda gelecek dönem çalışmalarına yön vermeleri gerekmektedir.

Küreselleşme, serbestleşme politikaları, iletişim, bilgi, üretim, ulaştırma vs. teknolojilerindeki ilerlemeler, yönetim ve pazarlama tekniklerindeki gelişmeler gibi unsurlar mal ve hizmet üretimi ve ticaretini oldukça arttırırken; firma ve sektörler, yurtiçi ve yurtdışındaki rakipleriyle, fiyat ve kalite açısından eskiye oranla daha çok rekabet etmeye başlamışlardır

Türkiye’de Ulusal İnovasyon Sisteminin daha etkin koordinasyonu, firmaların inovasyon çabalarına destek verecektir. Türkiye, AB’nin Lizbon Stratejisi çerçevesinde koyduğu Ar-Ge yoğunluğu hedefi yönünde önemli bir atılım yapmıştır. AB müktesebatı çerçevesinde, üretici kuruluşlara Ar-Ge desteğinde sağlanacak iyileştirmeler, ürün farklılaştırma ve maliyetleri düşürme konusunda sağlayacağı avantajlar ile reel sektörün rekabet gücünün önemli ölçüde artmasına imkân sağlayacaktır.

KOBİ’lerin iktisadi büyümeye katkı sağlamaları için, yatırım teşvikleri uygulanmalı, mali destek sağlanmalı, kredi alabilme olanakları genişletilmeli, teknolojik güçleri ve yeni pazarlara girme olanakları arttırılmalı, nitelikli işgücü yetiştirilmesi için eğitim programları hazırlanmalı ve rekabet gücünü arttırması için gerekli çabanın harcanması gerekmektedir.

KOBİ’lerin Türkiye’de küresel rekabetin bir unsuru olması için aşağıdaki kurumsal yapılar ve dinamikler geliştirilmelidir.

- Girişimciye sermaye sağlayan, girişime destek veren ve yol gösteren finansman kurumları,

- İleri teknoloji tabanlı şirketler için risk sermayesi yatırım ortaklıkları ile yatırımcıları buluşturan risk sermayesi yönetim şirketleri,
- Sınai araştırmalar ve rekabet öncesi sınai geliştirme faaliyetlerini teşvik için ucuz finansman olanağı sağlayan ve yol gösteren kuruluşlar,
- KOBİ'lerin danışmanlık hizmetlerine yönelik, Ar-Ge faaliyetlerinde onlara yol gösteren ve destek-hibe için proje hazırlamasına olanak sağlayan kuruluşlar,
- Üniversiteler tarafından yürütölen bilimsel araştırmalara finansman desteği sağlayan kuruluşlar,
- Sözlşmeli araştırma merkezlerinin, firmalar arası ortak araştırma merkez ve konsorsiyumlarının, teknoloji hizmet merkezlerinin, üniversite-sanayi ortak araştırma merkezlerinin oluşturulmasında yönlendirici ve finansman sağlayıcı, ortak araştırmayı özendiren kuruluşlar,
- Firmaların teknolojik inovasyon ve Ar-Ge faaliyetlerinin alt yapısını oluşturacak araştırma ve test laboratuvarı v.s. alt yapı yatırımlarını özendiren kuruluşlar.

Bu kurum ve dinamikler bütönlöklö bir sanayileşme politikasının bir parçası olarak geliştirilmeli ve ekonominin kalıcı unsuru olarak işlevlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

A – KİTAPLAR

- AKTAN, Coşkun Can, İstiklal, Y.Vural :**Yeni Ekonomi Ve Yeni Rekabet,** Ankara, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Rekabet Dizisi:1, Yayın No:253, 2004.
- AKTAN, Coşkun Can, İstiklal Y. Vural :**Rekabet Gücü Ve Rekabet Stratejileri,** Ankara, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Rekabet Dizisi:2, Yayın No:254,2004.
- ATİK, Hayriye :**Yenilik Ve Ulusal Rekabet Gücü,** Ankara, Detay Yayıncılık, 2005.
- BARNET, Richard J., John Cavanash :**Küresel Düşler İmparator Şirketler ve Dünya Düzeni** Çev: Gülden Şen, İstanbul, Sabah Yayınları, 1995.
- BULU, Melih, İ. Hakkı Eraslan, ve Özlem Şahin “Elmas (Diamond) Modeli ile Ankara Bilişim Kümelenmesi Rekabet Analizi”, Eskişehir OsmanGazi Üniversitesi İ.İ.B.F., 3. **Ulusal Bilgi, Ekonomi Ve Yönetim Kongresi,** 25-26 Kasım 2004.
- ÇARIKÇI, Emin :**Yarı Gelişmiş Ülkelerde Ve Türkiye’de Sanayileşme Politikaları,** Ankara, Turhan Kitabevi, 1983.

- EKİN, Nusret :**Küreselleşme Ve Gümrük Birliği**, İstanbul Ticaret Odası No:32, İstanbul, 1996.
- ERASLAN, Hakkı, Melih Bulu :Kümelenme Yaklaşımı, İsmail Bakan (ed.), **Çağdaş Yönetim Yaklaşımları**, Beta Basım Yayın A.Ş., İstanbul, 2004.
- ERKAN, Hüsnü, Canan Erkan :“Bilgi Ekonomisinde Teori Ve Politika”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F, 3. **Ukusal Bilgi, Ekonomi Ve Yönetim Kongresi**, 25-26 Kasım 2004.
- HAN, Ergül :**Türkiye’de Sanayileşme Süreci Ve Stratejisi**, Eskişehir, E.İ.T.İ.A., Yayınları, 1978.
- HAQUE, Irfan Ul :**Trade Tecnology And International Competitiveness**, Economic Development Institue Deveopment Studies, Washington D.C, The World Bank, 1995.
- HAYEK, Friedrich A :**Hukuk, Yasama Ve Özgürlük, Özgür Bir Toplumun Siyasi Düzeni**, Çev. Mehmet Öz, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No.357, 1997.
- HJALAGER,A. – M. :**Repairing Innovation Detectiveness In Tourism**, Tourism Management, 23, 2002.
- HUMPHREY, J. and H. Schmitz :**Principles For Prpmtting Clusters& Networks Of SMEs.**, UNIDO, Paper Commissioned By The Small And Medium Enterprises Branch., 1995.

- İNCEKARA, Ahmet, Ferda
Yerdelen Tatoğlu
:**Türkiye Ekonomisinde Son Yıllarda Yaşanan Yüksek Oranlı Büyüme Rakamlarının İç Piyasa Üzerindeki Etkileri**, İstanbul, İTO yayınları,2008.
- İNCEKARA, Ahmet
:**Türkiye’de Teşvik Sistemi (Genel Değerlendirme)**, İstanbul, İTO Yayınları, 1995.
- KILIÇ, Yalın
:**Rekabet Politikası Açısından Birleşme Ve Devralmalar**, Ankara, DPT, Yayın No:2509, 2000.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer
:**Türkiye’de Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ’ler**, 5. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 2002.
- MÜSLÜMOV, Alövsat
:**21. Yüzyılda Türkiye’de Kobi’ler Sorunlar, Fırsatlar Ve Çözüm Önerileri**, Birinci Basım, İstanbul, Literatür Yayınları, 2002.
- NAİSBİTT, John, Patricia
Aburdune
:**Megatrends 2000**, Çev: Erdal Güven, İstanbul, Form Yayınları, 1990.
- ÖZDEMİR, Süleyman, Halis,
Yunus Ersöz, İbrahim Sarıoğlu
:**İşsizlik Sorununun Çözümünde Kobi’lerin Desteklenmesi**, İstanbul, İTO Yayınları, 2006.
- ÖZTÜRK, İbrahim
:**2008 Girişimcilik Raporu**, İGİAD Yayınları: 8, Raporlar:1, İstanbul, 2008.
- SOROS, George
:**Küreselleşme Üzerine**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003.

- SÖYLEMEZ, S. Alev :**Yeni Ekonomi**, İstanbul, Boyut Yayın Grubu, 2001.
- TEPAV :**Türkiye'nin Rekabet Gücü İçin Sanayi Politikası Çerçevesi**, 2007.
- TÜRKER, Masum, Esin Okay, :**Türk Şirketlerinin Küresel Şirket Haline Getirilmesi Yolları**, İstanbul, İTO Yayınları, 2008.
- TÜSİAD :**Türkiye'de Girişimcilik**, İstanbul, Lebib Yalkın Yayınları, Aralık 2002.
- YILMAZ, Selman : **Makroekonomik Teoride Yatırım Büyüme Ve Enflasyon**, İstanbul, Beşir Kitabevi, 2006.

B – MAKALELER

- AKGEMCİ, Tahir :**KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, KOSGEB Yayınları, Haziran 2001, (Çevrimiçi)<http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Yayin/7%5CTA.pdf> , 09.08.2009.
- ALKİN, Erdoğan :**Büyüme-İstikrar-Yabancı Sermaye İlişkisi**, (Çevrimiçi)<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/kitap2/buyumeistikrar-yabser.doc>, 15.09.2009.

- ALTAN, Mehmet :“Toplumsal Bir Özeleştirme Denemesi Niteliğinde Rekabetin Neresindeyiz” **Perşembe Konferansları 22**, Ankara, 2008.
- ALTAY, Asuman :**Geçiş Ekonomilerinde Devletin Ekonomik Roller, Görevleri ve KOBİ’lerin Durumu**, (Çevrimiçi)<http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/gecis.pdf>, 15.11.2009.
- ARAS, Güler, Alövsat Müslümov, :**Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisinde KOBİ’lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları Ve Çözüm Önerileri**, (Çevrimiçi)
http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf%5CBildiri_33.PDF, 15.11.2009.
- ÇAMKERTEN, Bayram, :“Türkiye’de KOBİ Destekleme Uygulamaları”, **Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) 1. Avrasya Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi**, 23 – 26 Haziran 2001.
- ÇATAL, M. Faruk :**Bölgesel Kalkınmada Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Rolü**, (Çevrimiçi)<http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/index.php>, 15.09.2009.
- ÇIKRIKÇI, Mustafa, Abdulkerim Daştan :“Entelektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığı İle Sunulması”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı:43, 2002.

- ÇOLAKOĞLU, Mustafa H. :**Kobi Rehberi**, Kosgeb, Nisan 2002,
(Çevrimiçi)http://www.1insaat.com/uploads/TrbBlogs/pdfs_1/13109_1187693134_528.pdf,
08.02.2010.
- DİLİK, Bedri, Mustafa Duran :“Türkiye’de Uygulanan KOBİ Teşvik Politikası
Ve Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi”,
Hazine Dergisi, Nisan, 1998.
- DOĞAN, Seyhun, Bahar Şanlı :**İktisadi Kalkınmada Beşeri Sermaye**,
(Çevrimiçi)<http://iibf.sdu.edu.tr/dergi/files/2003.1.11.pdf>, 20.09.2009.
- DULUPÇU, Murat Ali, İlker Hüseyin Çarıkçı, Onur Sungur :Avrupa Birliği Süresince Kobi Politikası Ve
Bölgesel Politika İlişki Üzerine Bir
Değerlendirme, **2. Kobiler Ve Verimlilik
Kongresi AB Kobileri İşbirliği** 2-3 Aralık
2005,(Çevrimiçi)<http://paribus.tr.googlepages.com/dulupcu-carikci.pdf>, 09.08.2009.
- DÜZGÜN, Recep :“Türkiye’nin Uluslar Arası Rekabet Gücü. Çok
Değişkenli İstatistiksel Bir Analiz”, **Erciyes
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dergisi**, Sayı: 23/2, Kayseri, 2007.
- EGELİ, Hüseyin Avni :**Dış Ticaret Açısından Sanayileşme
Stratejileri Ve Türkiye Açısından
Değerlendirmesi**,
(Çevrimiçi)<http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd2/sbd-2-11.pdf>, 05.11.2008.

- ERARI, Ferhat :“Küreselleşme Ve KOBİ’lerin Önemi İle Dış Ticaretteki Yeri”, **Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) 1. Avrasya Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi**, 23–26 Haziran 2001.
- ERASLAN, Hakkı, Melih Bulu İsmail Bakan :**Kümelenmeler Ve İnovasyona Etkisi: Türk Turizm Sektöründeki Uygulamalar**, (Çevrimiçi) http://www.urak.org/URAK_Yayinlar/URAK_EraslanBuluBakan_KumelenmeInovasyon.pdf 15.11.2009.
- ERGÜN, Nihat :Türkiye’nin Kümelenme Politikası, , Rekabet Ve Kümelenme, **Çerçeve Dergisi**, Yıl:17, Sayı:51, Müsiad, Haziran 2009, (Çevrimiçi)http://www.musiad.org.tr/img/yayinlarRaporlar/cerceve_dergisi_51.pdf?yayinRapor=296&k=1, 30.01.2010.
- ESEN, Şaban :**Türk Rekabet Politikası Ve Rekabet Politikasından Beklentiler**, (Çevrimiçi)http://paribus.tr.googlepages.com/s_esen.doc, 16.11.2009.
- GHOSE, Devajyati, Hami Kharas :“International Competitiveness, The Demand For Exports And Real Effective Exchange Rates In Developing Countries”, **Journal Of Development Economics**, No:41, 1993.
- GRİNDLEY, Peter, David J.Teece :“Managing Intellectual Capital: Licensing and Cross Licensing in Semiconductors and

Electronics”, **California Management Review**,
Vol.39, No.2, 1997.

GÜLDİKEN, Nevzat

:**Türkiye’de Sanayi-Teknoloji Kobi
Politikalarına Eleştirel Bir Yaklaşım**, C.Ü.
İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:7, Sayı:2,
2006, (Çevrimiçi)
<http://iibf.cumhuriyet.edu.tr/YAYINLAR/T%C3%BCrkiye%E2%80%99de%20Sanayi-Teknoloji-Kobi%20>, 08.02.2010.

HALL, Bronwyn H., Adam B.
Jaffe,Manuel Trajtenberg

:“The NBER Patent Citations Data File:
Lessons,Insights and Methodological Tools”,
NBER Working Papers, No.8498, Cambridge,
Oct.2001, National Bureau of Economic
Research, Inc.,
(Çevrimiçi)<http://papers.nber.org/papers/w8498.pdf>, 17.11.2009.

İR AZ, Rıfat

:**Küresel Rekabet Ortamında Küçük Ve Orta
Büyük lükteki İşletmelerin Ulusal Sosyo-
Ekonomik Sisteme Katkıları Açısından
Değerlendirilmesi**,
(Çevrimiçi)<http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sosyalbil/makalelerR%C4%B1fat%20%C4%B0RAZ%20223-236.pdf>, 16.08.2009.

KALDIRIMCI, Nurettin

:“Rekabet Ve Yönetim İlişkisi”, **Rekabet
Düzenlemeler Ve Politikalar Kongresi**, 25-26
Eylül 2003, Muğla Üniversitesi,

(Çevrimiçi)<http://www.rekabet.gov.tr/word/sem-pozyum/muglasempozyum.doc>, 16.11.2009.

KAPLAN, Mustafa

:KOBİ'ler ve Kümeler, Rekabet Ve Kümelenme, **Çerçeve Dergisi**, Yıl:17, Sayı:51, Müsiad, Haziran 2009,
(Çevrimiçi)http://www.musiad.org.tr/img/yayinlarRaporlar/cerceve_dergisi_51.pdf?yayinRapor=296&k=1, 30.01.2010.

KARAKAŞ, Eser

:“8. yılında Gümrük Birliği”, **Finansal Forum**,
(Çevrimiçi)<http://www.finansalforum.com.tr>,
07.02.2010.

KENT, Muhtar

:“Küreselleşen Dünyada Sürdürülebilir Rekabet”, Perşembe Konferansları 22, Ankara, 2008

KHEMANİ, Shyarin, Andrew Stone:“International Competitiveness Indicator For The Middle East And North Africa: A Review, Economic Research Forum Newsletter, Vol:3, Cairo, 1996,
(Çevrimiçi)<http://www.erf.org.eg./middle.php/file/nletter/june96-03-22>, 17.11.2009.

KHEMANİ, R. Shyam

:**Fostering Competitiveness**,
(Çevrimiçi)<http://www.worldbank.org/mdf/m>,
17.11.2009.

KRUGMAN, Paul

:“Competitiveness: A Dangerous Obsession”, **Foreign Affairs**, Vol. 73, No.2,1994.

- LALL, Sanjaya :“Comparing National Competitive Performance :An Economic Analysis Of World Economic Forum’s Competitive Index”, **QEH Working Paper**, QEHWPS61, 2001.
- LOPEZ, Augusto – Carlos :**1. Rekabet Kongresi, Sunumlar ve Sonuç Bildirgesi**, İstanbul, 2005, (Çevrimiçi)http://member.ejett.com/2486/documents/Rekabet_Kongresi_2005_Sunumlar_ve_Sonuc_Bildirgesi_NetEdit.pdf, 17.11.2009.
- MARİN, Ron, Peter Sunley, :“Deconstructing Clusters: Chaotic concept or policy panacea?”, **Journal of Economic Geography**, C:3, No:1, 2003.
- OĞUZ, Serpil :**Pazara Giriş Stratejileri ve Türkiye için Pazara Giriş Modeli**, (Çevrimiçi)<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/pazara.doc.>, 15.11.2009.
- ÖZBEY, Funda Rana :**Türk Sanayileşme Sürecinde Bütünleştirilmiş Strateji (Integrated Strategy During Turkish Industrialization)**, (Çevrimiçi)<http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/strateji.doc>, 11.11.2007.
- PAKES Ariel, Zvi Griliches :“Patents and R&D At The Firm Level: AFirst Look”, **Economic Letters**, No.5, 1980.
- PORTER, Michael E. Scott Stern :“The New Challenge to America’s Prosperity: Finding from the Innovation Index”, **Council**

On Competitiveness Publication Office,
Washington D. C., 1999.

PORTER, Michael E., :“Clusters And The New Economics of
Competition”, **Harvard Business Review**,
76(6), 1998.

RODRİK, Dani :**Türkiye Sanayileşmenin Neresinde?**,
İstanbul, 10 Aralık 2002,
(Çevrimiçi)[http://web1.boun.edu.tr/halimgurgen
ci/odtu76/Turkiye_Sanayilesmenin_Neresinde.p
df](http://web1.boun.edu.tr/halimgurgen/ci/odtu76/Turkiye_Sanayilesmenin_Neresinde.pdf), 09.08.2009.

ROSSELER, Suzanne - McCauley :**3. Rekabet Kongresi, Sunumlar ve Sonuç
Bildirgesi**, İstanbul, 2007,
(Çevrimiçi)[http://www.sedefed.org/documents/
Rekabet_Kongresi_2007_Sunumlar_ve_Sonuc_
Bildirgesi_NetEdit.pdf](http://www.sedefed.org/documents/Rekabet_Kongresi_2007_Sunumlar_ve_Sonuc_Bildirgesi_NetEdit.pdf), 17.11.2009.

SAPAN, Ömer Faruk :**Rekabet Ve Oligopol Piyasalar**,
(Çevrimiçi)[http://www.ekonomist.8m.net/m9.ht
ml](http://www.ekonomist.8m.net/m9.html), 16.11.2009.

SAYGILI, Şeref, Cengiz Cihan, :“Türkiye Ekonomisinin Büyüme Perspektifi Ve
Rekabet Gücü”, **TİSK İşveren Dergisi**, Ocak
2007, (Çevrimiçi)<http://www.tisk.org.tr/isveren>,
08.02.2010.

ŞENSES, Fikret, Erol Taymaz :**Unutulan Bir Toplumsal Amaç: Sanayileşme
Ne Oluyor? Ne Olmalı?** , February, 2003,
(Çevrimiçi)[http://www.erc.metu.tr
/menu/series0370301.pdf](http://www.erc.metu.tr/menu/series0370301.pdf), 01.10.2008.

- TAŞ, Ramazan :**Ar-Ge Yoğunluğu – Rekabet Gücü İlişkisi Açısından Türkiye - AB Karşılaştırmalı Analizi**,
(Çevrimiçi)<http://malysesempozyumu.pamukkale.edu.tr/rtas.pdf>, 17.11.2009.
- TAYMAZ, Erol Halit Suiçmez :“Türkiye’de Verimlilik, Büyüme Ve Kriz”,
Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni,
2005/4, 2005,
(Çevrimiçi)<http://www.tek.org.tr/dosyalar/TAYMAZ-SUICMEZ.pdf>, 15.11.2009.
- TÜRKKAN, Erdal :**Rekabet Nedir?**
(Çevrimiçi)http://www.rekabetdernegi.org/rekabet_hakkinda.htm, 15.11.2009.
- TÜZÜN, Tefvik :“KOBİ’lerin Sorunları”, **Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) 1. Avrasya Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi**, 23 – 26 Haziran 2001.
- TOMUR, Kerem :“KOBİ’ler ve Rekabet Politikası De Minimis Kuralının Rekabet Hukukundaki Yeri, İşlevi ve Uygulama Prensipleri”, **Rekabet Kurumu Yayını** No:147, Ankara, 2004, (Çevrimiçi)
<http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/tezler/tez55.pdf>, 20.09.2009.
- VARDAN, Ömer Cihad :Küresel Rekabette Alternatif Güç: Kümelenme Politikaları, Rekabet Ve Kümelenme, **Çerçeve Dergisi**, Yıl:17, Sayı:51, Müsiad, Haziran 2009,

(Çevrimiçi)http://www.musiad.org.tr/img/yayinlarRaporlar/cerceve_dergisi_51.pdf?yayinRapor=296&k=1, 30.01.2010.

YILMAZ, Beytullah

:“Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Toplumda Üstlendikleri Roller Bakımından Analizi”, **Dış Ticaret Dergisi**

(Çevrimiçi)<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/kucuk.doc>, 20.09.2009.

YÜKSELER, Zafer

:**Türkiye’de Kriz Dönemlerinde Ekonomik Gelişmeler Ve Ödemeler Dengesi Uyumu**, TCMB, Temmuz, 2009, (Çevrimiçi)http://tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/krizler_Yukseler.pdf, 08.02.2010.

ZENGİN, Ahmet

:**Makroekonomik İstikrar ve KOBİ’ler**, (Çevrimiçi)http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/bildiri_37.pdf, 16.08.2009.

C – DİĞER KAYNAKLAR

DPT

:**Ekonomik Gelişmeler**, Aralık, 2009, (Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr>, 30.01.2010.

DPT

:**KOBİ Stratejisi Ve Eylem Planı**, Ocak, 2004, (Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr>, 20.09.2009.

- DPT :**2010 Yılı Programı**,
(Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr>, 30.01.2010.
- DPT :**Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)**,
(Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr>, 20.09.2009.
- DPT :**Kobi Stratejisi Ve Eylem Planı (2007-2009)**,
Ocak, 2007, (Çevrimiçi)<http://www.dpt.gov.tr>,
20.09.2009.
- EUROPEAN COMMISSION :**Green Paper on Innovation, December,1995.**
- IMD :**World Competitiveness Yearbook 2005**,
Geneva, 2005.
- İKV :**Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisine Etkileri**, No:179, İstanbul, Nisan, 2004.
- İTO **Türkiye Ekonomisi 2009**, Mayıs,
2009,(Çevrimiçi)<http://www.iso.org.tr>,
08.02.2010.
- WEF :**Global Competitiveness Report 200-2007**,
Oxford University Pres, Oxford, 2007.
- T.C.RESMÎ GAZETE :**Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim Yönetmeliği**, 31 Temmuz 2008
Perşembe, Sayı:26953.
(Çevrimiçi)<http://rega.basbakanlik.gov.tr>,
18.11.2009.

TÜRK DİL KURUMU

:**Küme,**

(Çevrimiçi)<http://www.tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>, 15.11.2009.

TÜRK DİL KURUMU

:**Kümelenme,**

(Çevrimiçi)<http://www.tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>, 15.11.2009.

TÜRKONFED

:**Kobi'lerde Finansmana Erişim,** İstanbul, Artpres Matbaacılık, Aralık, 2009, (Çevrimiçi) <http://www.turkonfed.org/rapor/kobi2.pdf>, 09.02.2010.